University of Alberta Library
0 1620 2352 5551

Голод на укр

КАЛЕНДАР-АЛЬМАНАХ

Українського Голосу

Насадження Україн

1974

КНИГАРНЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ

Книгарня Українського Голосу у Вінніпеґу, Манітоба, має великий вибір книжок в українській мові, як белетристика, історично-наукові твори, шкільні підручники, література для дітей і молоді, музичні твори, книжки в англійській мові з українською тематикою і інші.

Нижче подані назви поручається читацькі публіці для доповнення домашніх і громадських бібліотек.

UKRAINIAN VOICE

P. O. Box 3629, Sta. B, Winnipeg, Man. R2W 3R4

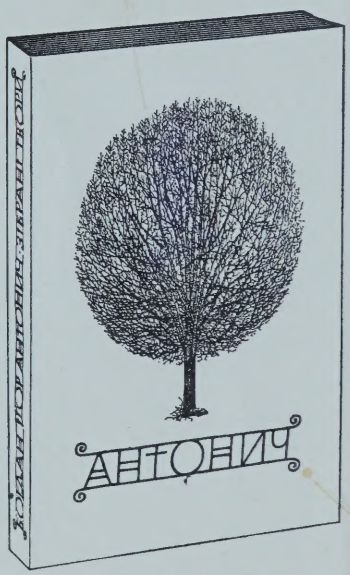

АНТОНИЧ — Богдан Ігор Антонич. Збірка поезій, за редакцією Святослава Гординського і Богдана Рубчака. Стор. 400. Ціна $5.50

АНДРІЙ ВОЙНАРОВСЬКИЙ — Любомир Винар. Історичний нарис. Стор. 127. Ціна $1.95

AMOR PATRIAE (Любов до Батьківщини) Панас Феденко. Історична повість. Стор. 256. Ціна $4.00

БАГРЯНИЙ ХРЕСТ — Семен Ордівський. Історична повість з 1657 р. Стор. 135. Ціна $1.50

БОГ ВОГНЮ — Ольга Мак. Повість у трьох томах з бразилійського життя. Кожний том має поверх 300 стор. За 3 томи ціна $6.50

БУРЯ НАД ЛЬВОВОМ — В. Марська. Повість у двох частинах. Стор. 212. Ціна $2.45

*) **БЛИЗНЯТА** — Тарас Шевченко. Це одна з прекрасних повістей, себто прозорих творів поета. Стор. 144. Ціна $1.50

БАТЬКИ І ДІТИ — Тоня Горохович. Збірник есей про виховання дітей в рідній культурі. Стор. 136. Ціна $1.50

БУЗЬКОВИЙ ЦВІТ — Марія Цуканова. Збірка оповідань. Стор. 128. Ціна $1.10

БОА КОНСТРІКТОР — Іван Франко. Повість. Стор. 92. Ціна .... $ .75

БРОДИ — Олег Лисак. Збірка статей і нарисів. Стор. 164. Ціна $2.00

БЕРЕГ ЧЕКАНЬ — Василь Симоненко. Вибір і коментарі Івана Кошелівця. Стор. 219. Ціна $2.75

ВІД СЯНУ ПО КРИМ — М. С. Чарторийський. Спомини учасника III похідної групи-південь. Стор. 222. Ціна $2.25

В НЕДІЛЮ РАНО ЗІЛЛЯ КОПАЛА — Ольга Кобилянська. Захоплюючий роман. Стор. 189. Ціна $1.50

КАЙДАШЕВА СІМЯ — Іван Нечуй-Левицький. Повість з селянського життя. Стор. 148. Ціна $1.00

КАЛЕНДАР - АЛЬМАНАХ
„УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

CALENDAR-ALMANAC
of
Ukrainian Voice

1974

Published and Printed by
TRIDENT PRESS LTD.
210-216 Dufferin Ave., Winnipeg, Manitoba,
Canada

КАЛЕНДАР-АЛЬМАНАХ
„Українського Голосу"

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1974

Накладом і друком
ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ ТРИЗУБ
210-216 Дафферин Аве., Вінніпеґ, Манітоба,
Канада

Січень – January

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 10 годин Ніч має 14 годин
1	В	19	**ГОРОЖАНСЬКИЙ НОВИЙ РІК.** Прп. Ілії Києво-Печ.	
2	С	20	Прп. Сильвестра Києво-Печ., Свщ-мч. Ігнатія Богоносця	
3	Ч	21	Св. Петра Митрополита Київського, Мчц. Юліянії.	
4	П	22	Св. Влмч. Анастасії, Мч. Зоїла, Мчц. Феодотії.	
5	С	23	Свв. мчч Феодула і інш., Прп. Ніфонта Еп. Кипрського.	
6	**Н**	**24**	**Неділя перед Різдвом — Св. Отців. Свят. Вечір. Піст.**	
7	П	25	**РІЗДВО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА.**	
8	В	26	**2-й д. Різдва Христ. — Собор Пресвят. Богородиці.**	
9	С	27	**3-й д. Різдва Христ. — Св. Первомуч. Архид. Стефана.**	
10	Ч	28	Свв. 20,000 мучен. Никомідійських, Ап. Ніканора.	
11	П	29	Прп. Марка Печер. Свв. 14.000 дітей Іродом забитих.	
12	С	30	Св. мчц. Анисії. Прп. Зотика Сиротокормителя.	
13	**Н**	**31**	**Неділя по Різдві. Оддання Свята Різдва Хр. Прп. Меланії.**	
14	П	1	**Церк. НОВИЙ РІК. Найменовання Госп. Св. Вас. Вел.**	
15	В	2	Прп. Сильвестра Києво-Печ., Св. Сильвестра Папи Рим.	
16	С	3	Св Прр. Малахії, Св. мч. Гордія, Прор. Малахії.	
17	Ч	4	Прп. Акили Києво-Печ, Собор 70 Апостолів.	
18	П	5	Свв. мчч. Феопемпта й Феони. Прп. Синкмитикії. **Піст.**	
19	С	6	**БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ. — ВОДОХРЕЩІ.**	
20	**Н**	**7**	**Неділя по Богоявленні. Собор Св. Івана Хрестителя.**	
21	П	8	Прп. Григорія Києво-Печерського, Прп. Домникії.	
22	В	9	Мч. Полієвкта. Св. Петра Еп. Севастійського.	
23	С	10	Св. Григорія Еп. Ніськ., Прп. Дометіяна Еп. Мелітин.	
24	Ч	11	Прп. Феодосія Велик. Прп. Феодосія Антіохійського.	
25	П	12	Св мчц. Татіяни. Св. мч. Петра, Св. Сави Сербського.	
26	С	13	Свв Мчч. Ерміла й Стратоніка, Мч. Петра Анійського.	
27	**Н**	**14**	**Неділя про Закхея. Оддання Богоявл.** Прп. Ніни Груз.	
28	П	15	Прп. Павла Фівейського, Прп. Івана Кущника.	
29	В	16	Св. мчцч. Леоніли, Св мч. Доната, Свмч. Дамаскина.	
30	С	17	Прп. Антонія Вел., Прп. Ахили Ісповідника.	
31	Ч	18	Свв. Афанасія й Кирила Олександрійського, Св. Ксенії.	

„Мова — це душа народу. Гине мова, — гине й народ, як нація".

Митрополит Іларіон (Огієнко).

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1.	1. 1919.	Закон У. Н. Р. про Автокефалію Української Православної Церкви.
6.	1. 1742.	Помер гетьман Пилип Орлик.
6.	1. 1846.	У Києві засновано Кирило Методіївське Братство.
11.	1. 1647.	Помер Київський Митрополит Петро Могила.
11.	1. 1888.	Помер співець Буковини Юрій Федькович.
13.	1. 1906.	У Києві почав виходити перший український щоденник „Громадська Думка".
13.	1. 1667.	Андрусівська умова, що поділила Україну між Польщу і Московщину.
14.	1. 1649.	Тріюмфальний в'їзд Богдана Хмельницького до Києва після перемоги над поляками.
18.	1. 1654.	Переяславська умова Богдана Хмельницького з Московщиною.
21.	1. 1919.	Карпатська Україна схвалила прилучитися до Української Народної Республіки.
22.	1. 1918.	Проголошення IV. Універсалом Української Центральної Ради незалежности України.
22.	1. 1919.	Проголошення соборности України.
22.	1. 1803.	Помер останній гетьман України Кирило Розумевський.
22.	1. 1920.	Померла письменниця і громадська діячка Наталія Кобринська.
23.	1. 1921.	Від руки скритовбивця загинув композитор Микола Д. Леонтович.
27.	1. 1790.	Народився письменник Петро Гулак-Артемовський.
28.	1. 1920.	Помер письменник Панас Мирний.
29.	1. 1918.	Бій під Крутами.

Лютий – February

1974 — має 28 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 11 годин Ніч має 13 годин
1	П	19	Прп. Макарія Єгип. Прп. Лаврентія і Евфимія.	
2	С	20	Прп. Евфимія Вел. Свв мчч. Інни, Пінни й Римми.	
3	**Н**	**21**	**Неділя про Митаря й Фарисея.** Св. мчц Анастасії.	
4	П	22	Прп. мч. Анастасія Києво-Печерського, Св. Ап. Тимоф.	
5	В	23	Свщ-мч. Климента Еп. Анкирського, Св. мч. Агафан.	
6	С	24	Прп. Ксенії. Свв. мчч. Вавили й інш. Прп. Діонисія	
7	Ч	25	**Св. Григорія Богосл. Арх-еп. Царгор.** Мчц. Філіцати.	
8	П	26	Прпп. Ксенофонта й Марії, Аркадія й Івана.	
9	С	27	**Св. Івана Зол. Архиеп. Царгор.** Св. мч. Димитрія.	
10	**Н**	**28**	**Неділя про Блудн. Сина.** Прп. Ісидора. Св. Ефрема.	
11	П	29	Прп. Лаврентія Києво-Печ. Свв. мчч. Романа й Якова.	
12	В	30	**3-х Свят: Василія Вел., Григорія Богосл. й Івана Золот.**	
13	С	31	Свв. Безср. Кира й Івана. Св. Никити Печерського.	
14	Ч	1	**Передпразництво Стрітення** Св. мч. Трифона, прп. Петра.	
15	П	2	**СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЄ.** Св. мч. Гавриїла.	
16	С	3	Прп. Симеона Богоприймця й Св. Анни Пророчиці.	
17	**Н**	**4**	**Неділя М'ясопусна.** Прп. Ісидора Пелусіота, прп. Мик.	
18	П	5	Св. Феодосія Архиеп. Чернігівського, Свщ-мчц. Агафії.	
19	В	6	Св. Вукола Еп. Смирн. Свв. мччц. Дорофеі, Христини.	
20	С	7	**Оддання Стрітення.** Св. Парфенія. Прп. Луки.	
21	Ч	8	Св. Влмч. Феодора Стратилата. Св. Прр. Захарії.	
22	П	9	Прп. Панкратія Печерського, Св. мч. Никифора	
23	С	10	Прп. Прохора Києво-Печ. Прп. Луки. Мч. Харалампія.	
24	**Н**	**11**	**Неділя Сиропусна.** Свщ-мч. Власія. **Заговини на В. Піст.**	
25	П	12	Св. Олексія Митр. Київського. **Перший день В. Посту.**	
26	В	13	Прп. Мартиніяна. Св. Зої. Св. Евлогія, Стефана.	
27	С	14	Прп. Ісаакія, Прп. Авксентія. Св. Кирила уч. Словян.	
28	Ч	15	Прп. Пафнутія Києво-Печерськ., Св. Ап. Онисіма з 70-ти.	

„Бо не в бідній і не в невідомій землі вони (князі наші) володіли, але в руській (українській), яка є відома та про яку гути на всіх кінцях землі".

Митрополит Іларіон (Київський). XI століття.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 2. 1897. Народився поет Євген Маланюк.
3. 2. 1812. Народився поет Євген Гребінка.
3. 2. 1864. Народився поет-сатирик Володимир Самійленко.
4. 2. 1794. Другий поділ Польщі. Волинь і Поділля прилучено до Росії.
4. 2. 1813. Народився С. С. Гулак - Артемовський — автор „Запорожця за Дунаєм".
5. 2. 1955. Помер у Вінніпеґу проф. Леонід Білецький, визначний науковець і шевченкознавець.
6. 2. 1908. Згинув від багнетів австрійських жандармів у Коропці над Стрипою Марко Каганець.
7. 2. 1933. Помер артист Микола Садовський.
7. 2. 1942. Собор єпископів У. А. П. Ц. в Пінську організує У. А. П. Ц. на звільнених від большевизму українських землях.
8. 2. 1940. Помер в Чехословаччині письменник Спиридон Черкасенко.
9. 2. 1918. У Бересті підписано мировий договір між Україною і Центральними державами.
10. 2. 1900. Засновано в Україні першу політичну партію „РУП" (Революційна Українська Партія).
12. 2. 1871. Народився письменник Лесь Мартович.
12. 2. 1924. Згинула з рук польської поліції Ольга Басараб.
12. 2. 1939. Перші вибори до сойму Карпатської України.
15. 2. 1897. Помер письменник Панько Куліш.
20. 2. 1054. Помер Ярослав Мудрий, великий князь київський.
20. 2. 1905. Народився письменник Улас Самчук.
21. 2. 1942. Загинула в Києві з рук німецької поліції письменниця Олена Теліга.
22. 2. 1860. Народилась визначна українська театральна артистка Марія Заньковецька.
24. 2. 1574. Вийшла у Львові перша в Україні друкована книжка „Апостол".
25. 2. 1871. Народилась поетеса Леся Українка.
26. 2. 1608. Помер князь Костянтин Острожський.
26. 2. 1886. Народився визначний український графік Юрій Нарбут.
27. 2. 1664. Під Новгородом Сіверським поляки розстріляли козацького полковника Івана Богуна.
28. 2. 1734. Помер гетьман Данило Апостол.

Березень – March

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 12 годин Ніч має 12 годин
1	П	16	Свв. мчч. Памфила й тих, що з ним, Св. Флавіяна Ант.	
2	С	17	Прп. Феодора Києво-Печ. Св. Влмч. Феодора Тирона.	
3	**Н**	**18**	**Неділя 1-ша Св. Вел. Посту — Православія,** Св. Льва.	
4	П	19	Свв. Апост. Архипа й Филимона. Св. Апфії, Прп. Євгенія.	
5	В	20	Прп. Агафона Києво-Печ. Прп. Льва Еп. Катанського.	
6	С	21	Прп. Тимофія. Св. Евстафія Еп. Антіохійського.	
7	Ч	22	Свв. мчч. Маврикія, Фотіна й 70 воїнів з ними.	
8	П	23	Свщ-мч. Полікарпа Еп. Смирнського, Прп. Александра.	
9	С	24	**1-ше й 2-ге Обрітення Голови Св. Івана Хрестителя.**	
10	**Н**	**25**	**Неділя 2-га Св. Вел. Посту.** Св. Тараса Архиєп. Царгор.	
11	П	26	Св. Порфирія Арх-єп. Гозського, Св мч. Севастіяна.	
12	В	27	Прп. Тита Києво-Печерського, Прп. Прокопа Декапол.	
13	С	28	Прп. Василія Ісповідн. Св. мч. Нестора, Прп. Касіяна.	
14	Ч	1	Св. мчц. Евдокії Св Антоніни. Прп. Домніни.	
15	П	2	Свщ-мч. Феодота Еп. Киринейського, Мчц. Евфалії.	
16	С	3	Свв. мч. Евтропія, Клеоника, Василіська й Св. Зинона.	
17	**Н**	**4**	**Неділя 3 Св. Вел. Посту — Хрестопоклінна.** Пр. Герасима.	
18	П	5	Св. мч. Конона. Прп. Андріяна. Св. мч. Евлогія, Прп. М.	
19	В	6	Свв. 42 мучен. Аморейських, Прп. Аркадія Критського.	
20	С	7	Свщ-мчч. Херсонськ. Василія, Ефрема, Капитона й інш.	
21	Ч	8	Прп. Феофілакта Еп. Никомід. Св. Ап. Ерма, Прп. Дом.	
22	П	9	Свв. 40 мчч. Севастійських, Св. Кесарія брата Григ. Бог.	
23	С	10	Свв. мчч. Кодрата й інш. з ним Св. Галини, Феодори.	
24	**Н**	**11**	**Неділя 4 св. Вел. Посту.** Св. Софронія Патр. Єрусал.	
25	П	12	Прп. Феофана Ісповідн. Св. Григорія Двоєслова, Прп. С.	
26	В	13	Св. Никифора Патр. Царгородського, Св. мчц. Христини.	
27	С	14	Прп. Венедикта. Блж. кн. Ростислава і Феогноста Київ.	
28	Ч	15	Свв. мчч. Агапія з ним 6 муч. Свмч. Александра.	
29	П	16	Свв. мчч. Савини й Папи. Ап. з 70 Аристовула	
30	С	17	Прп. Олексія чол. Божого, Прп. Макарія. Мч. Марина.	
31	**Н**	**18**	**Неділя 5 Св. Вел. Посту.** Св. Кирила Арх-єп. Єрусал.	

„Коли будете жити в ненависті і в сварках та будете воювати між собою, то загинете самі й погубите землю свою, яку ми придбали нашою великою працею".

Князь Володимир Мономах (XII століття).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

3. 3. 1811. Народився галицький поет о. Антін Могильницький.
3. 3. 1947. Померла поетка Уляна Кравченко.
3. 3. 1827. Народився український байкар Леонід Глібів.
3. 3. 1947. Помер проф. Філарет Колесса, учений, композитор, етнограф.
4. 3. 1861. Скасовано в Росії панщину.
6. 3. 1951. Помер письменник і політичний діяч Володимир Винниченко.
7. 3. 1917. Українські гвардійські полки Волинський, Преображенський і Ізмаїльський розпочали революцію в Петрограді від чого почалась велика російська революція.
8. 3. 1169. Суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував і зрабував столицю Руси-України Київ гірше татар.
9. 3. 1814. Народився Тарас Шевченко.
10. 3. 1861. Помер Тарас Шевченко.
14. 3. 1822. Перша вистава українською мовою в київському театрі.
14. 3. 1923. Рада амбасадорів в Парижі віддала Галичину Польщі.
15. 3. 1668. Дам'ян Многогрішний вибраний гетьманом України.
15. 3. 1939. Проголошено самостійність Карпатської України.
16. 3. 1910. Почав виходити у Вінніпегу, Канада, часопис „Український Голос".
17. 3. 1917. Створено в Києві Українську Центральну Раду.
18. 3. 1921. Підписано в Ризі польсько-совєтський мировий договір.
19. 3. 1669. Поляки розстріляли під Корсунем без суду на неправдивий донос польського шляхтича гетьмана Івана Виговського.
19. 3. 1864. Народився Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви Василь Липківський.
19. 3. 1895. Народився поет Максим Рильський.
21. 3. 1942. Померла письменниця Ольга Кобилянська.
22. 3. 1842. Народився композитор Микола В. Лисенко.
26. 3. 1909. Помер історик і композитор Микола Аркас.

Квітень – April

1974 — має 30 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 13 годин Ніч має 11 годин
1	П	19	Свв. мчч. Хрисанфа і Дарії. Прп. Інокентія Комельського.	
2	В	20	Прп. Отців в Обітелі Св. Сави забитих. Мчц. Фотини.	
3	С	21	Св. Якова Еп.-Ісповідника. Св. Кирила еп. Катапського.	
4	Ч	22	Свщ-мч. Василія Анкирськ., Св. мчц. Дросиди, Прп. Іс.	
5	П	23	Прп. мчч. Нікона ігум. Печерського. Прп. Захарії.	
6	С	24	**Передпразництво Благовіщення,** Св. Артемія Еп. Фесал.	
7	**Н**	**25**	**ВЕРБНА НЕДІЛЯ. БЛАГОВІЩННЯ СВ. ДІВІ МАРІЇ.**	
8	П	26	**Собор Св. Арханг. Гавриїла.** Свмч. Іринея. Прп. Василія.	
9	В	27	Прп. Матрони Солунськ. Прп. Івана Прозорливого.	
10	С	28	Прп. Евстратия Печерського, Прп. Іларіона Нового.	
11	Ч	29	**Св. Вел. Четвер,** Прп. Марка Еп. Арефусійського.	
12	П	30	**Св. Вел. П'ятниця,** Прп. Івана Ліствичника. Прп. Зосими.	
13	С	31	Св. Вел. Субота, Прп. Іпатія Печерськ. Свщ-мч. Іпатія.	
14	**Н**	**1**	**ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВЕ — ВЕЛИКДЕНЬ.** Пр. Марії.	
15	П	2	Прп. Тита. Св. мч. Полікарпа. Пр. Григорія.	
16	В	3	Прп. Никити Іспов. Свв. мчч. Дія. Прп. Ілірика й Нект.	
17	С	4	Прп. Йосифа Києво-Печ., Прп. Зосими. Свмч. Никити.	
18	Ч	5	Свв. мчч. Агафопода й Феодула. Прп. Феодора.	
19	П	6	Св. Евтихія Арх-еп. Царгор. Св Мефодія Арх-еп. Мор.	
20	С	7	Прп. Георгія Іспов. Еп. Меліт. Свв. мчц. Акилини, Руф.	
21	**Н**	**8**	**Неділя Фомина.** Свв. Апп. Іродіона, Агава, Руфа і інш.	
22	П	9	Св. мч. Евпсихія. Свмч. Дисана й Маріяна.	
23	В	10	Свв. мчч. Терентія, Африкана, Максима, Зинона.	
24	С	11	Свщ-мч. Антики Еп. Пергамського. Прп. Івана.	
25	Ч	12	Прп. Василія Іспов. Еп. Парійського. Прп. Ісаака.	
26	П	13	Свщ-мч. Артемона. Мчч. Крискента і Фомаїди.	
27	С	14	Св. Мартина Іспов. Папи Римського. Мч. Івана.	
28	**Н**	**15**	**Неділя Св. Жінок Мироносиць.** Св. Ап. Аристарха.	
29	П	16	Свв. мчц. Агапії, Ірини, Хіонії, Феодори й Галини.	
30	В	17	Прп. Симсона. Прп. Акакія Еп. Мелітинського, Мч. Адр.	

„Пошануйте гостя (гужинця), звідки б він не прийшов, ги він простий, ги визначний..., бо вони в своїх мандрівках понесуть про людину (українську) по всіх землях добру, або злу славу".

Князь Володимир Мономах (XII століття).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 4. 1917. Українська Центральна Рада організувала в Києві маніфестаційний похід, оголосивши це свято „Першим Днем Свободи України".
7. 4. 1340. Помер останній Галицько-Волинський король Юрій II. отруєний боярами.
9. 4. 1864. Народився поет Павло Грабовський.
10. 4. 1932. Хіротонія Архимандрита Полікарпа Сікорського (пізніше Митрополита У.А.П.Ц.) на єпископа.
10. 4. 1622. Помер у Києві гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.
14. 4. 1768. Почалось повстання гайдамаків під проводом Максима Залізняка.
15. 4. 1918. Помер повістяр Іван Нечуй-Левицький.
18. 4. 1862. Народилася поетеса Уляна Кравченко.
19. 4. 1917. Почався в Києві Всеукраїнський Національний Конґрес.
20. 4. 1922. Помер композитор Кирило Стеценко.
20. 4. 1885. Помер історик Микола Костомарів.
21. 4. 1785. Катерина II. узаконила в Україні кріпацький устрій.
23. 4. 1185. Почався похід князя Ігора Святославича на половців.
25. 4. 1927. Помер письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
25. 4. 1910. Помер письменник і драматичний артист Марко Кропивницький.
25. 4. 1913. Помер письменник Михайло Коцюбинський.
26. 4. 1890. Народився Микола Зеров, видатний поет і літературознавець.
26. 4. 1945. Помер гетьман Павло Скоропадський.
27. 4. 1904. Помер письменник Михайло Старицький.
28. 4. 1915. Бої Українських Січових Стрільців на Маківці.
29. 4. 1918. Фльота на Чорному морі підняла українські прапори. Павла Скоропадського проголошено гетьманом України.
29. 4. 1722. Заведено на Україні так звану „Малоросійську колеґію".

Травень – May

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 14 годин Ніч має 10 годин
1	С	18	Прп. Івана Св. Косми й Авксентія, Мчч. Віктора і Зотика.	
2	Ч	19	Прп. Івана Старопечерного. Прп. Трифона патр. Царг.	
3	П	20	Прп. Феодора Тріхини. Св. мч. Гавриїла Слуцького.	
4	С	21	Свщ-мч. Януарія, Прокула і Фавста. Свщ-мч. Феодора.	
5	**Н**	**22**	**Неділя про Розслабленого.** Прп. Феодора-Сикента.	
6	П	23	**Св. Велмч. Георгія (Юрія).** Св. цар. Олександри.	
7	В	24	Прп. Сави Києво-Печерського, Св. мч. Сави-Стратилата.	
8	С	25	Св. Апост. й Єванг. Марка. Св Македонія. **Преполовення.**	
9	Ч	26	Свщ-мч. Василія Еп. Амасійськ. Св. Стефана еп. Перм.	
10	П	27	Свщ-мч. Симеона. Св. Стефана Еп. В. Волинського.	
11	С	28	Свв. Апп. Іасана й Сосипатра Мчч. Максима, Віталія.	
12	**Н**	**29**	**Неділя про Самарянку.** Св. Мемнона Чуд., Мч. Івана.	
13	П	30	Св. Апост. Якова-Зеведея з 12-ти, Йосифа й Никодима.	
14	В	1	Св. Прр. Ієремії. Свщ-мч. Макарія Київськ. Бл. Гамара.	
15	С	2	Свв. мчч. Бориса й Гліба. Св. Афанасія Патр. Александр.	
16	Ч	3	Св. Феодосія Ігум. Києво-Печ.. Свв. мчч. Тимофія й Мав.	
17	П	4	Св. Прп-мчц. Пелагії Свмч. Еразма, Сильвана і Пелагії.	
18	С	5	Св. Афанасія Лубенськ. Св. мчц. Ірини, Мч. Неофіта.	
19	**Н**	**6**	**Неділя про Сліпонародж. Прп. Іова Ігум. Почаївського.**	
20	П	7	Св. мч. Акакія. Св. Пахомія. Мч. Аврамія, Прв. Тавіти.	
21	В	8	**Св. Ап. й Єванг. Іавна Богосл.** Прп. Арсенія Печерського.	
22	С	9	**Свм. Миколая Арх-єп. Мирлік.** Чд-ця Св. Прр. Ісаії.	
23	Ч	10	**ВОЗНЕСЕННЯ ГОСПОДНЄ.** Св. Ап. Симона Зилота.	
24	П	11	**Свв. Рівноап. Мефодія й Кирила учит. Словянськ.**	
25	С	12	Св. Епифанія Еп. Кипр., Св. Германа Патр. Царгород.	
26	**Н**	**13**	**Неділя Св. Отців 1-го Всел. Собору.** Св. мчц. Гликерії.	
27	П	14	Св. мч. Ісидора. Св. Ісидора Юродивого, Ростовського.	
28	В	15	Прп. Ісаії Еп. Ростовського, Прп. Пахомія Великого.	
29	С	16	Прп. Феодора Освященого, Прп. Ефрема, Мч. Модеста.	
30	Ч	17	Свв. Апп. Андроніка й тих, що з ним, Св. Юнії, Св. Стеф.	
31	П	18	Св. мч. Феодота, Свв. мчч. Петра, Діонисія, Александра.	

„Усі народи, що живуть у всесвіті, завжди боронили й вічно боронитимуть свого існування, свободи та власности".

Український твір „Історія Русів" з 30-их років 19-го століття.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 5. 1848. В Галичині створено перше українське політичне товариство „Головна Руська Рада".
4. 5. 1838. Викуп Т. Шевченка з кріпацтва.
5. 5. 1886. Народився буковинський поет і композитор Сидір Воробкевич.
6. 5. 1910. Помер письменник і громадський діяч Борис Грінченко.
7. 5. 1840. Народився драматург і актор Марко Кропивницький.
12. 5. 1947. Шостий Собор єпископів У.А.П.Ц. в Мюнхені.
13. 5. 1849. Народився письменник Панас Мирний.
13. 5. 1933. Покінчив життя самогубством письменник Микола Хвильовий.
14. 5. 1871. Народився письменник Василь Стефаник.
14. 5. 1856. Народився письменник Андрій Чайковський.
15. 5. 1848. Скасування панщини в Галичині.
16. 5. 1817. Народився письменник і історик Микола Костомаров.
18. 5. 1861. Похорони Т. Шевченка на Чернечій горі під Каневом.
18. 5. 1917. У Києві почався Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд.
20. 5. 1932. Помер письменник Степан Васильченко.
21. 5. 1648. Богдан Хмельницький розбив поляків на Жовтих Водах.
22. 5. 1920. Поляки замордували композитора Остапа Нижанківського.
23. 5. 1920. Помер видатний український графік Юрій Нарбут.
23. 5. 1938. Загинув від розриву бомби провідник Організації Українських Націоналістів полк. Євген Коновалець.
24. 5. 1125. Помер Великий Київський князь Володимир Мономах.
25. 5. 1926. Загинув в Парижі від кулі Шварцбарта Головний Отаман Симон Петлюра.
26. 5. 1648. Б. Хмельницький розбив поляків під Корсунем.
28. 5. 1916. Помер у Львові Іван Франко.
30. 5. 1876. Заборона українського друкованого слова царським урядом.
31. 5. 1224. Перша зустріч українських воїнів з татарами в бою над річкою Калкою.

Червень – June

1974 — має 30 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 15 годин Ніч має 9 годин
1	С	19	Свщ-мч. Патрикія. Блж. Івана. **Поминальниця.**	
2	**Н**	**20**	**НЕДІЛЯ СВ. ТРОЙЦІ — П'ЯТИДЕСЯТНИЦЯ — Зел. Св.**	
3	П	21	**Понеділок. День Св. Духа.** Св. Олексія Митроп. Київсь.	
4	В	22	**3-й день Св. Тройці.** Св. мч. Василіска, Мч. Іавна Серб.	
5	С	23	Св. Леонтія Еп. Ростовського, Прп. Михаїла Ісповідника.	
6	Ч	24	Прп. Симеона Дивногорця. Прп. Никити Стовпника.	
7	П	25	**3-те Обрітення Голови Івана Хрест.,** Свмч. Ферапонта.	
8	С	26	Свв. Апп. Карпа й Алфея, Св. мч. Георгія-Нового.	
9	**Н**	**27**	**Нед. 1-а по Св. Тройці — Всіх Святих.** Св. Івана Україн.	
10	П	28	Прп. Никити Еп. Халкидського. **Початок Петрівки.**	
11	В	29	Св. мчц. Феодосії. Св. Івана Юродивого, Устюжського.	
12	С	30	Прп. Ісаакія Далматського, Св. мч. Наталія (м.).	
13	Ч	31	Св. Ап. Ерма, Св. мч. Ермія, Прп. Додо грузина.	
14	П	1	Св. мч. Іустина Філософа, Прп. Діонисія Глушицького.	
15	С	2	**Св. Влмч. Івана Сучавськ.** Св. Никифора Патр. Царгор.	
16	**Н**	**3**	**Неділя 2-га по Св. Тройці.** Св. мч. Лукиліяна, Іпатія.	
17	П	4	Св. Митрофана Патр. Царгор., Мчч. Конкордія, Силана.	
18	В	5	Блж. Ігора кн. Черниг. Свщ-мч. Дорофея, Мч. Маркіяна.	
19	С	6	Прп. Висаріона. Прп. Іларіона Нового, Прп Вісаріона.	
20	Ч	7	Свщ-мч. Феодота Еп. Анкирськ., Мчч. Кириякії і Кир.	
21	П	8	Св. Вл-мч. Феодора Стратилата, Св. Ефрема, Прп. Мел.	
22	С	9	Св. Кирила Арх-еп. Олександр., Мчц. Фекли і Марії.	
23	**Н**	**10**	**Неділя 3-тя по Св. Тройці.** Прп. Силуана Києво-Печ.	
24	П	11	Свв. Апп. Варфоломея й Варнави.	
25	В	12	**Прп. Онуфрія Великого.** Прп. Петра Афонського.	
26	С	13	Св. мчц. Акилини. Св. Трифілія Еп. Кипрського.	
27	Ч	14	Св. Прр. Елисея. Св Мефодія Патр. Царгородського.	
28	П	15	Св. Прр. Амоса, Св. Мстислава, Св. Михаїла Митр. К.	
29	С	16	Св. Тихона Амафунтського, Прп. Тихона Лиховського.	
30	**Н**	**17**	**Неділя 4-та по Св. Тройці.** Свв. мчц. Мануїла, Савела.	

„През незгоду всі пропали, самі себе звоювали".
(Гетьман Іван Мазепа про причини упадку української державности).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 6. 1936. Помер письменник Андрій Чайковський.
4. 6. 1775. Друге зруйнування Запорізької Січі.
5. 6. 1648. Б. Хмельницький розбив під Корсунем польське військо.
7 6. 1843. Помер поет Маркіян Шашкевич.
7. 6. 1930. Помер маляр Петро Холодний.
8. 6. 1919. Українська Галицька Армія почала під Чортковом офензиву проти поляків.
9. 6. 1898. Помер поет Яків Щоголів.
10. 6. 1917. Перший Всеукраїнський З'їзд у Києві.
11. 6. 1931. Помер історик і політичний мислитель Вячеслав Липинський.
13. 6. 1944. З рук німецької поліції загинув поет Ольжич (Олег Кандиба).
19. 6. 1205. В бою з поляками під Завихостом згинув князь Роман Галицький.
20. 6. 1895. Помер учений і політичний діяч Михайло Драгоманів.
20. 6. 1948. В Авґсбурзі, Німеччина, постала Українська Національна Рада.
22. 6. 1929. Помер український громадський діяч і меценат Євген Чикаленко.
22. 6. 1941. Початок німецько-совєтської війни.
23. 6. 1917. Перший Універсал Української Центральної Ради.
23—25. 6. 1943. Перший Конґрес Українців Канади.
29. 6. 1849. Народилася письменниця Олена Пчілка.
29. 6. 1918. Помер проф. Хведір Вовк, світової слави вчений антроп.
29. 6. 1933. Помер генерал Мирон Тарнавський, начальний вождь УГА.
30. 6. 1569. Люблинська Унія, якою прилучено до Польщі українські землі.

Липень – July

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 14 годин Ніч має 10 годин
1	П	18	Св. мч. Леонтія. Прп. Леонтія Києво-Печерського.	
2	В	19	Св. Ап. Юди, бр. Госп. Прп. Паісія Вел. Прп. Івана.	
3	С	20	**Свв. Усіх Угодників Волинських.** Свщ-мч. Мефодія.	
4	Ч	21	Св. мч. Юліяна Тарсійського, Свмч. Терентія.	
5	П	22	Свщ-мч. Евсевія, Еп. Самосатського, Мч. Зинона.	
6	С	23	Св. мчц. Агрипини, Свв. мчч. Евстафія й Гаія.	
7	**Н**	**24**	**Неділя 5 по Св. Тройці. Різдво Св. Предт. Івана.**	
8	П	25	Св. Прп-мчц. Февронії. Прп. Діонисія Афонського.	
9	В	26	Прп. Давида Селунського, Св. Діонисія Суздальського.	
10	С	27	Прп. Самсона Страннопр. Св. Георгія Святогорського.	
11	Ч	28	Свв. Безср. Кира й Івана. Прп. Івана Дамаскина.	
12	П	29	**Свв. Первоверховних Апост. Петра й Павла.**	
13	С	30	Собор Свв. 12-ти Апостолів, Св. мч. Михаїла, Мелітона.	
14	**Н**	**1**	**Неділя 6-та по Св. Тройці.** Свв. Безср. Косми й Даміяна.	
15	П	2	Св. Фотія Митрополита Київського, Св. Ювеналія.	
16	В	3	Прп. Анатолія Києво-Печерського, Св. мч. Якинфа.	
17	С	4	**Прп. Андрея Арх-еп. Критського,** Свмч. Феодора.	
18	Ч	5	Прп. Афанасія Афон. Прп. Сергія Радонежського.	
19	П	6	Св. Юліянії кжн. Ольшанськ., Прп. Сисоя Великого.	
20	С	7	Прп. Фоми, Прп. Акакія, Мчч. Германа й Лукіяна.	
21	**Н**	**8**	**Неділя 7-ма по Св. Тройці.** Св. Влмч. Прокопія.	
22	П	9	Свщ-мч. Панкратія, Еп. Тавроменійського і еп. Кирила.	
23	В	10	Прп. Антонія Києво-Печ., Свв. 45 муч. Нікопольських.	
24	С	11	Св. Блж. кн. Ольги, Св. мчц. Евфимії, Прп. Никодима.	
25	Ч	12	Свв. мчч. Прокла й Іларія, Мчч Феодора й Івана Київ.	
26	П	13	Собор Св. Арханг. Гавриїла, Прп. Стефана Саваїта	
27	С	14	Св. Ап. Акили й дружини його Прискили, Прп. Стеф. М.	
28	**Н**	**15**	**Неділя 8-ма по Св. Тройці. Св. Рівноап. кн. Володим.**	
29	П	16	Свщмч. Афіногена й 10 з ним. Св. мчц. Юлії й Хіонії.	
30	В	17	Св. Влмчц. Марини, Мчц. Вероніки, Прп. Иринарха Сол.	
31	С	18	Св. Івана Многостр. Печер. Прп. Памви Печерського.	

„Найпотрібніше для людини є щастя, а щастя є в серці, а серце є в любові, а любов є в законі Вічного".

Григорій Сковорода.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 7. 1910. Згинув у Львові український студент Адам Коцко в боротьбі за Український Університет.
7. 7. 1709. Нещасливий для України бій під Полтавою.
8. 7. 1919. Згинув у літунській катастрофі полковник Вітовський, організатор Листопадового Зриву і військовий міністер ЗУНР.
8. 7. 1659. Гетьман Іван Виговський розбив москалів під Конотопом.
8—9. 7. 1961. Всенародній Шевченківський Здвиг у Вінніпеґу з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченкові.
9. 7. 1961. Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вінніпеґу.
9. 7. 1651. Бій під Берестечком.
11. 7. 969. Померла княгиня Ольга.
12. 7. 1580. Появилась друком „Острозька Біблія", перша друкована Біблія церковно-слов'янською мовою.
15. 7. 1015. В Берестові під Києвом помер князь Володимир Великий.
16—17. 7. 1919. Перехід УГА за Збруч.
17. 7. 1902. Почались рільні страйки в Галичині.
18—19. 7. 1918. Заснування Української Православної Церкви в Канаді.
18. 7. 1863. Таємний наказ царського міністра Валуєва цензурі не випускати друком жадної української книжки.
21. 7. 1941. Помер письменник Богдан Лепкий.
25. 7. 1687. Іван Мазепа став гетьманом України.
26. 7. 1874. Народився письменник Марко Черемшина.
26. 7. 1880. Народився письменник Володимир Винниченко.
27. 7. 1834. Засновано Київський Університет ім. св. Володимира.
30. 7. 1649. Згинув у бою під Лойовом наказний гетьман Михайло Кричевський.

Серпень – August

1974 — має 31 днів — 1974

Дні Звич.	тижня Ред. н. с.	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 13 годин Ніч має 11 годин
1	Ч	19	Прп. Паісія Києво-Печ. Прп. Макрини. Блаж. Стефана.	
2	П	20	**Св. Прр. Ілії.** Св. Прпмч. Афанасія Берестейського.	
3	С	21	Преп. Онуфрія Печ. Св. Прр. Езекиїла, Прп. Онуфрія.	
4	**Н**	**22**	**Неділя 9-та по Св. Тройці.** Св. Рівноап. Марії Магдал.	
5	П	23	Свв. мчч. Трофима, Феофила й інш. з ними.	
6	В	24	Свв. мчч. Бориса л Гліба. Мчц. Христини, Прп. Полікарпа.	
7	С	25	**Успіння Св. Прв. Анни.** Св. Олімпіяди. Прп. Евпраксії.	
8	Ч	26	Прп. Мойсея Печерського. Мч. Ермолая, Прмчц. Параск.	
9	П	27	Св. Влмч. Пантелеймона, Св. Климента єп. Охтирського.	
10	С	28	Прп. Мойсея Печерського, Свв. Апп. Прохора, Ніканора.	
11	**Н**	**29**	**Неділя 10-та по Св. Тройці.** Св. мчц. Каліника і Феодотії.	
12	П	30	Свв. Апп. Сили й Силуана. Свщмч. Валентина.	
13	В	31	Св. Првд. Евдокима Кападокійського, Св. мчц. Юліти.	
14	С	1	**ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ, Мчч. Макавеїв. Поч. Спасівки.**	
15	Ч	2	Перен. Мощів Св. Первомч. Арх-діяк. Стефана.	
16	П	3	Прпп. Ісаакія, Далмата й Фавста.	
17	С	4	Свв 7 мчч. Ефеських, Максиміліяна, Діонисія і ін.	
18	**Н**	**5**	**Неділя 11-та по Св. Тройці.** Св. мч. Евсигнія і Понтія.	
19	П	6	**ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ — СПАСА.** Св. Феоктиста.	
20	В	7	Прп. Пимена Многоболіз. — Печер., Прп-мч. Дометія.	
21	С	8	Прп. Григорія Печерського, Св. Емеліяна Ісповідника.	
22	Ч	9	Св. Ап. Матвія з 70-ти Свв. Мчч. Юліяна й Маркіяна.	
23	П	10	Свв. мч. Архідияк. Лаврентія, Агіпата й Романа.	
24	С	11	Прп. Феодора кн. Острож. Прпп. Василія й Феодора Печ.	
25	**Н**	**12**	**Неділя 12-та по Св. Тройці.** Свв. мчч. Фотія й Аникити.	
26	П	13	Прп. Максима Іспов., Св. Тихона Еп. Воронізького.	
27	В	14	Прп. Феодосія Ігумена Печерського, Св. Прр. Михея.	
28	С	15	**УСПІННЯ Пресв. Богородиці.** Прп. Мак. **кінець Спасів.**	
29	Ч	16	Св. мч. Діомида. Прпп. Нікодима й Херимона.	
30	П	17	Прп. Аліпія Києво-Печ., Св. мчч. Мирона й Фирса.	
31	С	18	Свв. мчч. Флора й Лавра. Свв. Івана, Георгія й Іларіона.	

„Влучає (в ціль) той стрілець, що має одну стрілу, а не сто".

(З української народньої мудрости).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1.8. 1913. Померла українська письменниця Леся Українка.
4. 8. 1914. Засновано у Львові „Союз Визволення України".
4—5 8. 1916. Відкрито в Саскатуні Інститут Петра Могили.
4—5. 8. 1916. Відбувся в Саскатуні Перший Український Народний З'їзд.
5. 8. 1911. Померла письменниця Ганна Барвінок.
6. 8. 1657. Помер у Чигирині гетьман Богдан Хмельницький.
8. 8. 1819. Народився письменник Пантелеймон Куліш.
8. 8. 1834. Народився буковинський поет Юрій Федькович.
10. 8. 1867. Народився письменник Осип Маковей.
10. 8. 1907. Померла письменниця Марко Вовчок.
11. 8. 1792. Перенесено Запорожців над ріку Кубань.
12. 8. 1925. Помер поет Володимир Самійленко.
13. 8. 1873. Помер галицький поет Антін Могильницький.
15. 8. 1856. Народився геніяльний український поет Іван Франко.
17. 8. 1772. Прилучено Галичину до Австрійської монархії.
18. 8. 1649. Зборівська угода гетьмана Б. Хмельницького з Польщею, яка гарантувала козакам багато вольностей.
18. 8. 1836. Народився письменник Олександер Кониський.
20. 8. 1843. Помер письменник Григорій Квітка Основяненко.
20. 8. 1921. Помер письменник А. Кащенко.
21. 8. 1627. Вийшов у Києві один із перших словників української мови „Лексикон Памви Беринди".
21. 8. 1925. Помер письменник Осип Маковей.
22. 8. 1709. Помер гетьман Іван Мазепа.
28. 8. 1921. Большевики розстріляли в Києві поета Григорія Чупринку.
29. 8. 1845. Народився драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий).
29. 8. 1875. Народилась письменниця Людмила Старицька-Черняхівська.
31. 8. 1919. Злучені українські армії (УНР і УГА) зайняли Київ.

Вересень – September

1974 — має 30 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 12 годин Ніч має 12 годин
1	**Н**	**19**	**Неділя 13-та по Св. Тройці.** Св. мч. Андрея-Стратилата.	
2	П	20	Св. Прр. Самуїла. Свв. мчч. Севіра та 37 з ним.	
3	В	21	Прп. Авалія Києво-Печ. Св. Ап. Фаддея, Мчц. Васси.	
4	С	22	Свв. мчч. Агафоника, Зотика, Северіяна й Неофіта.	
5	Ч	23	Св. мч. Луппа. Прп. Евтихія, Свмч. Іринея Ліонського.	
6	П	24	Св. Петра Митроп. Київського, Свщ-мч. Евтихія.	
7	С	25	Св. Ап. Тита; Св. Апост. Варфоломея, Св. Еп. Тита.	
8	**Н**	**26**	**Неділя 14-та по Св. Тройці.** Свв. мчч. Адріяна й Наталії.	
9	П	27	Свщ-мч. Кукши і прп. Пимена Києво-Печ. Св. Ліверія.	
10	В	28	**Прп. Іова Ігум. Почаївського.** Прп. Мойсея-Мурина.	
11	С	29	**Усічення Голови Св. Івана Хрестителя.** Мч. Анас. **Піст.**	
12	Ч	30	Свв. Патріархів Царгородських: Олександра, Ів. й Павла.	
13	П	31	Св. Івана Митроп. Київського, Св. Кипріяна Карт.	
14	С	1	Прп. Симеона Стовпн., Прп. Марфи, Ісуса Навина.	
15	**Н**	**2**	**Неділя 15 по Св. Тройці.** Св. мч. Маманта, Прп. Івана.	
16	П	3	Свщ-мч. Анфима. Прп. Феоктиста, Мчц. Василіси.	
17	В	4	Св. Іоасафа Еп. Білгород. Свщ-мч. Вавили Еп. Антіох.	
18	С	5	Прп-мч. Афанасія Ігум. Берегтейського, Св. мч. кн. Гліба.	
19	Ч	6	**Чудо Архистр. Михаїла.** Прпп. Архипа і Давида.	
20	П	7	Прп. Макарія Ігум. Овруцького, Св. мч. Созонта.	
21	С	8	**РІЗДВО ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ.** Св. мч. Руфа.	
22	**Н**	**9**	**Неділя 16 по Св. Тройці — Перед Воздв.** Прв. Якима й Ан.	
23	П	10	Прп. Павла Києво-Печ. Свв. мчц. Минодори, Митродори.	
24	В	11	Прп. Феодори-Олександр. Прп. Евфросинії, Мч. Діодора.	
25	С	12	Свщ-мч. Автонома. Прп. Афанасія Висоцького.	
26	Ч	13	Св. мч. Корнилія Сотн. Свв. мчч. Кронида, Леонтія.	
27	П	14	**ВОЗДВИЖЕННЯ Ч. ХРЕСТА. Піст.** Св. Івана Золотоус.	
28	С	15	Св. Велкмч. Никити Готськ. і Порфирія, Прп. Філофея.	
29	**Н**	**16**	**Нед. 17 по Св. Тройці. По Воздвиженні.** В-мч. Евфимії.	
30	П	17	Свв. мчц. Софії, Віри, Надії й Любови, Мч. Пелія.	

„Пізнай самого себе!". — Сократ. (Щоб пізнати інших людей і світ узагалі, для цього людина найперше повинна пізнати саму себе).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 9. 1939. Початок другої світової війни.
7. 9. 1805. Народився письменник Олекса Стороженко.
9. 9. 1769. Народився Іван Котляревський, батько нового українського письменства.
9. 9. 1914. Перший бій Українських Січових Стрільців під Сянками.
10. 9. 1910. Помер Василь Доманицький, видавець першого повного „Кобзаря".
12. 9. 1875. Народився Олександер Кошиць, композитор і диригент.
12. 9. 1903. У Полтаві відкрито пам'ятник Іванові Котляревському.
15. 9. 1907. Помер драматург і артист Іван Тобілевич.
16. 9. 1659. Договір гетьмана Івана Виговського з Польщею в Гадячі.
18. 9. 1640. Собор в Києві приймає і одобрює „Ісповідання Православної Віри" Митрополита Петра Могили.
18. 9. 1864. Народився письменник Михайло Коцюбинський.
18. 9. 1940. Помер артист Опанас Саксаганський, брат Івана Тобілевича і Миколи Садовського.
18. 9. 1841. Народився Михайло Драгоманів.
19. 9. 1903. Помер буковинський поет і композитор Сидір Воробкевич.
21. 9. 1944. Помер у Вінніпеґу Олександер Кошиць.
22. 9. 1918. Відкрито в Києві Український Університет.
23. 9. 1648. Бій під Пилявцями — найбільша перемога Б. Хмельницького над поляками.
29. 9. 1866. Народився історик Михайло Грушевський.

Жовтень – October

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 11 годин Ніч має 13 годин
1	В	18	Прп. Евменія Еп. Гортинск. Св. мчц. Аріядни й Софії.	
2	С	19	Св. мч. Трофима-Саваїта, Доримедонта і Прокла.	
3	Ч	20	Св. мч. Михаїла кн. Чернігівського, Св. Влкмч. Евстафія.	
4	П	21	Св. Димитрія Митроп. Ростов. Св. Ап. Кодрата.	
5	С	22	**Пам'ять Угодників, що спочивають у Київськ. Печерях.**	
6	**Н**	**23**	**Неділя 18 по Св. Тройці.** Свв. мчч. Андрея, Івана, Петра.	
7	П	24	Св. Первомуч. Фекли, Прп. Нікандра Псковського.	
8	В	25	Прп. Евфросинії, Прп. Сергія Радонезького, Прп. Сергія.	
9	С	26	**Св. Апост. Єванг. Івана Богослова.** Прв. Гедеона.	
10	Ч	27	Свв. мчч. Калістрата й 49 воїнів з ним. Мч. Филимона.	
11	П	28	Прп. Харитона-Ісповідника, Прор. Варуха.	
12	С	29	Прп. Киріяка. Прп. Феофана Милостивого.	
13	**Н**	**30**	**Неділя 19 по Св. Тройці.** Св. Михаїла Митр. Київського.	
14	П	1	**Понеділок. ПОКРОВА ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ.** Ап. Ананії.	
15	В	2	Свщ-мч. Кипріяна. Мчц. Юстини. Блж. Андрея.	
16	С	3	Свщ-мч. Діонисія-Ареопагіта. Прп. Діонисія Печерськ.	
17	Ч	4	Прпп. Елладія й Онисима Печерськ. Свщ-мч. Ієрофея.	
18	П	5	Прп. Даміяна Києво-Печерського, Св. мчц. Харитини.	
19	С	6	Св. Ап. Фоми з 12-ти, Св. мч. Макарія.	
20	**Н**	**7**	**Неділя 20 по Св. Тройці.** Прп. Сергія Печерського.	
21	П	8	Прп. Пелагії. Св. Таїсії Прп. Досифея й Трифона	
22	В	9	Св. Ап. Якова Алф. з 12-ти Прп. Андроніка, Афанасії.	
23	С	10	**Собор Сввт. Волинських.** Свв. мчч. Евлампія і Евлампії.	
24	Ч	11	Прп. Феофана Печерського, Св. Ап. Филипа з 70-ти.	
25	П	12	Свв. мчч. Прова, Тараха й Андроніка, Прп. Косми.	
26	С	13	Прп. Веніямина Печерського, Свв. мчч. Карпа й Папили.	
27	**Н**	**14**	**Неділя 21 по Св. Тройці.** Прп. Миколи Черниг.	
28	П	15	Прп. Евфимія — Нов. Св. Прп-мч. Лукіяна - Пресвіт. Ан.	
29	В	16	Прп. Лонгина Печерського. Св. Лонгина-Сотника	
30	С	17	Св. Прр. Осії. Прп. Андрея Критськ., Косми й Демяна.	
31	Ч	18	**Св. Апост. Єванг. Луки** Прп. Марина, Прп. Юліяна.	

„Коли хто каже, що він любить Бога, а брата свого ненавидить, — то це є брехня".

Св. Івана 4. 20.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 10. 1187. Помер Галицький князь Ярослав Осмомисл.
1. 10. 1877. Помер український учений О. Бодянський.
1. 10. 1929. Масові арешти в Україні у звязку з процесом Союзу Визволення України.
3. 10. 1930. Померла письменниця Олена Пчілка, мати Лесі Українки.
4. 10. 1891. Народився поет Юрій Клен.
4. 10. 1930. Померла визначна українська артистка Марія Заньковецька.
7. 10. 1926. Помер український етнограф Володимир Гнатюк.
9. 10. 1596. Проголошення Церковної Унії в Бересті.
10. 10. 1893. Помер байкар Леонід Глібів.
11. 10. 1835. Згинув ватажок подільських розбійників Устим Кармелюк.
13. 10. 1866. Помер письменник Петро Гулак-Артемовський.
14. 10. 1921. Почався в Києві Перший Всеукраїнський Собор Української Автокефальної Православної Церкви.
18. 10. 1876. Народився український учений, історик літератури і літературознавець Сергій Єфремов.
18. 10. 1918. Скликано у Львові Українську Національну Раду.
22. 10. 1953. Помер в Парижі Митрополит УАПЦ Полікарп Сікорський.
28. 10. 1894. Помер перший історик української літератури Омелян Огоновський.
29. 10. 1794. Помер мандрівний філософ Григорій Сковорода.
30. 10. 1947. Помер поет Юрій Клен.

Листопад – November

1974 — має 30 днів — 1974

Звич. кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 10 годин Ніч має 14 годин
1	П	19	Св. Прр. Йоіла, Св. мч. Яра, Блж. Клеопатри.	
2	С	20	Св. Влмч. Артемія. Св Герасима, Прп. Мотрони.	
3	**Н**	**21**	**Неділя 22 по Св. Тройці.** Прп. Іларіона Києво-Печерськ.	
4	П	22	Св. Рівноап. Аверкія. Свв. 7 отрок. в Ефесі.	
5	В	23	Св. Ап. Янова бр. Господнього, Св. Ігнатія, Прп. Никиф.	
6	С	24	Прп. Арефи й Сисоя Печерських, Св. Анастасія.	
7	Ч	25	Прп. Мартирія Печер. Свв. мчч. Нотарія й Маркіяна.	
8	П	26	**Св. Влмч. Димитрія Солун.** Св. Димитрія Ростовського.	
9	С	27	Прп. Нестора-Літописця. Св. мч. Нестора, Мч. Марка.	
10	**Н**	**28**	**Неділя 23 по Св. Тройці.** Прп. Іова Ігум. Почаївського.	
11	П	29	Прп. Аврамія Печер. Св. Прп. мчц. Анастасії Римлянки.	
12	В	30	Св. Ап. Марка з 70-ти Свв. мчч. Зиновія й Зиновії.	
13	С	31	Прпп. Спиридона й Никодима Печер. Ап. Стахія.	
14	Ч	1	Свв. Безср. Косми й Даміяна. Првд. Феодосії.	
15	П	2	Свв. мчч. Акиндіна, Пигасія, Елпидифора й інш.	
16	С	3	Прп. Анни княж. Київськ. Свв. мчч. Акепсима і Йосифа.	
17	**Н**	**4**	**Неділя 24 по Св. Тройці.** Прп. Луки Печерського.	
18	П	5	Свв. мчч. Галактіона і Епистилії. Ап. з 70 Єрма.	
19	В	6	Прп. Онисифора Печер. Прп. Луки Печер. Св. Павла ісп.	
20	С	7	Свв. 33-х мучен. в Мелітині, Прп. Лазаря Галісійського.	
21	Ч	8	**Собор Св. Архистр. Михаїла і всіх Ангелів.** Прп. Неофита.	
22	П	9	Свв. мчч. Онисифора й Порфирія. Прп. Феоктиста.	
23	С	10	Свв. Апп. Ераста, Олімпа, Родіона й інш. з 70-ти.	
24	**Н**	**11**	**Неділя 25 по Св. Тройці.** Свв. мчч. Міни й Викентія.	
25	П	12	Св. Івана Милост.-Патр. Олександрійськ. Св. Льва.	
26	В	13	**Св. Івана Золотоуст.-Архиеп. Царгор.** Мч. Антоніна.	
27	С	14	Св. Ап. Филипа з 12-ти Св. Григорія Палами **Запусти.**	
28	Ч	15	Свв. мчч. Гурія, Самона й Авіва. **Початок Пилипівки.**	
29	П	16	Св. Апост. і Єванг. Матвія. Прп. Сергія схимн.	
30	С	17	Св. Григорія Еп. Неокесар. Пр Нікона, Прп. Лазаря.	

„Все розберіть, та й спитайте
Тоді себе: Що ми?
Чиї діти? Яких батьків?”

Тарас Шевченко.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 11. 1861. Народилася українська письменниця Дніпрова Чайка.
1. 11. 1889. Народився письменник-сатирик і гуморист Остап Вишня. (Павло Губенко).
1. 11. 1918. Листопадовий Зрив. Українські війська зайняли Львів.
3. 11. 1941. Зруйновано вибухом Успенську церкву Києво-Печерської Лаври.
3. 11. 1885. Помер галицький письменник Микола Устиянович.
4. 11. 1921. Почався Другий Зимовий Похід під командою генерала Юрка Тютюнника.
6. 11. 1912. Помер Микола Лисенко, великий український композ.
6. 11. 1811. Народився поет Маркіян Шашкевич, що відродив українську літературу в Галичині.
7. 11. 1940. В Канаді постає „Комітет Українців Канади".
9. 11. 1872. Народився письменник Богдан Лепкий.
10. 11. 1708. Москалі здобули і зруйнували Батурин, тодішню столицю Гетьманщини.
10. 11. 1838. Помер батько новітньої української літератури Іван Котляревський.
14. 11. 1918. У Києві засновано Всеукраїнську Академію Наук.
14. 11. 1918. Гетьман Павло Скоропадський проголосив Федерацію України з Росією.
15. 11. 1918. Початок повстання проти гетьмана Скоропадського.
15. 11. 1945. Була заснована в Авґсбурзі, Німеччина, Українська Вільна Академія Наук.
16. 11. 1863. Народилася письменниця Ольга Кобилянська.
17. 11. 1828. Народилася письмениця Ганна Барвінок.
18. 11. 1804. Засновано університет в Харкові.
19. 11. 1698. Помер гетьман Петро Дорошенко.
20. 11. 1917. Появився Третій Універсал Української Центральної Ради.
21. 11. 1921. Большевики розстріляли під Базаром на Волині 359 українських вояків.
23. 11. 1873. Помер український учений Михайло Максимович.
24. 11. 1934. Помер славний український історик М. Грушевський.
25. 11. 1838. Народився письменник Іван Нечуй-Левицький.
29. 11. 1778. Народився письменник Григорій Квітка-Основяненко.
29. 11. 1902. Помер на засланні український поет-революціонер Павло Грабовський.

Грудень – December

1974 — має 31 днів — 1974

Звич. Кал. н. с.	Дні тижня	Церк. кал.	УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ СВЯТА	День має 9 годин Ніч має 15 годин
1	**Н**	**18**	**Неділя 26 по Св. Тройці.** Свв. мчч. Платона й Романа.	
2	П	19	Прп. Варлаама Києво-Печерського, Св. Прр. Авдія.	
3	В	20	Прп. Григорія Декапол. Св. Прокла Архиєп. Царгор.	
4	С	21	**ВВЕДЕННЯ В ХРАМ ПРЕСВ. ДІВИ МАРІЇ.**	
5	Ч	22	Св. Ярополка кн. В.-Волинськ. Св. Ап. Филимона.	
6	П	23	Св. Амфілохія — Еп. Іконійськ., Св. Григорія Еп. Авраг.	
7	С	24	Св. Влмч. Екатерини. Влмч. Меркурія Печерського.	
8	**Н**	**25**	**Неділя 27 по Св. Тройці.** Прп. Мартирія Києво-Печер.	
9	П	26	Прп. Алапія Стовпн. Прп. Нікона. Св. Інокентія.	
10	В	27	Св. мчч. Якова. Прп. Палладія, Св. Якова Еп. Ростов.	
11	С	28	Св. Прп-мч. Стефанія-Нов. Свмч. Іринарха, Мч. Василія.	
12	Ч	29	Прп. Нектарія Печер. Свв. мчч. Парамона й Филумена.	
13	П	30	**Св. Ап. АНДРЕЯ ПЕРВОЗВ.** Оснопол. Церкви в Україні.	
14	С	1	Св. Прр. Наума. Св. Филарета Милостивого.	
15	**Н**	**2**	**Неділя 28 по Св. Тройці.** Прп. Афанасія Печерського.	
16	П	3	Св. Прр. Софонії. Прп. Феодула Еп. Царгородського.	
17	В	4	**Св. Влмч. Варвари.** Прп. Івана-Дамаскина.	
18	С	5	Прп. Сави — Освящен. Св. Гурія Арх-єп. Казанського.	
19	Ч	6	**Св. Миколая Арх-єп. Мирлікійськ.-Чудотворця.**	
20	П	7	Прп. Івана-Постн. Києво-Печ. Св. Амвросія Еп. Медгол.	
21	С	8	Прп. Потапія. Свв. Апп. Аполоса, Кифи й інш.	
22	**Н**	**9**	**Неділя 29 по Св. Тройці. Св. Прв. Анни** Прор. Софронія.	
23	П	10	Свв. мчч. Міни, Ермогена й Евграфа. Св. Йосафа Біл.	
24	В	11	Прп. Даниїла-Стовпника. Прп. Никона Печерського.	
25	С	12	Прп. Спиридона Еп. Тримифунського. Свмч. Алексан.	
26	Ч	13	Прп. Мардарія Києво-Печ. Свв. мчч. Евстратія й інш.	
27	П	14	Свв. мчч. Фірса, Левкія, Филимона, Аполона й інш.	
28	С	15	Свщ-мч. Елевферія і матері його Анфії, Прп. Павла.	
29	**Н**	**16**	**Неділя 30 по Св. Тройці — Праотців.**	
30	П	17	Свв. Прр. Даниїла, Ананії, Азарія й Мисаїла.	
31	В	18	Свв. мчч. Севастіяна й тих, що з ним. Мчц. Зої.	

„Пізнайте правду, а правда визволить вас" — це евангельська наука, в якій мається на увазі духове визволення людини.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 12. 1893. Народився письменник Микола Хвильовий.
2. 12. 1874. Помер письменник Олекса Стороженко.
2. 12. 1919. Початок Першого Зимового Походу під командою генерала Омеляновича Павленка.
2. 12. 1938. Проголошено автономію Карпатської України.
4. 12. 1803. Помер на Соловках останній Кошовий Запорізької Січі Петро Кальнишевський.
5. 12. 1878. Народився поет О. Олесь.
5. 12. 1917. Відкрито в Києві Українську Академію Наук.
7. 12. 1811. Народився галицький письменник Микола Устиянович.
7. 12. 1936. Помер письменник Василь Стефаник.
8. 12. 1868. Засновано у Львові Товариство „Просвіта".
11. 12. 1840. Народився письменник Михайло Старицький.
12. 12. 1871. Народився письменник Анатоль Свидницький.
12. 12. 1900. Помер письменник Олександер Кониський.
15. 12. 1934. Большевицький таємний суд засудив до страти 28 українців, а між ними письменників: О. Влизька, В. Мисика, Д. Фальківського, М. Терещенка, Гр. Косинку, І. Крушельницького, М. Лебединця, Костя Буревія, Романа Шевченка.
17. 12. 1939. Загинув поет і літературознавець М. Драй-Хмара.
18. 12. 1856. Народився великий український театральний артист Микола Садовський.
22. 12. 1833. Народилась письменниця Марко Вовчок.
23. 12. 1873. Засновано у Львові Наукове Товариство ім. Шевченка.
25—26. 12. 1926. Оформлення організації Союзу Українок Канади на З'їзді в Саскатуні.
25—26. 12. 1927. Оформлення організації Союзу Українців Самостійників у Саскатуні.
27. 12. 1879. Народився письменник С. В. Васильченко (Панасенко).

В місяці грудні в 1931 р. — оформлення організації „Союз Української Молоді Канади".

СКОРОЧЕНИЙ УСТАВ НА 1974 Р.

СІЧЕНЬ

1—19. Вівторок: Горожанський Новий Рік. Церковного Свята нема. Правиться Новорічний Молебень, або Молебень, що на Державні свята.

6—24. Неділя перед Різдвом Хр. — Св. Отців. Св. Вечір. Гол. 4-й. **На Ранній:** 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** 9-10; 17-23, 32-40; Єванг. Мат. 1: 1-2.

7—25. Понеділок. Різдво Господа Ісуса Христа. Всенічна починається Велик. Повечір'ям. **На Ранній:** Єван. Матф. 1: 18-25. **Літургія Св. Василія Вел.** Апост. Галат. 4: 4-7; Єванг. Матф. 2: 1-12.

8—26. Вівторок. 2-й д. Різдва — Собор Пресв. Богородиці. Єванг. Лук. 1: 39; 49-56. **Літургія Св. Івана Зол.** Ап. Евр. 2: 11-18, Єванг. Матф. 2: 13-24; та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

9—27. Середа. 3-й д. Різдва Христ. Св. Пер-мч. Архид. Стефана. На Літургії: Апост. Діянь 6: 8-7; 5: 47-60. Єванг. Матф. 21: 33-42.

13—31. Неділя по Різдві. Пам'ять Свв. Богоотців Йосифа Обручн., Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Апост. Галат. 1: 11-19; Єванг. Матф. 2: 13-24, та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

14—1. Понеділок. Новий Рік. — Найменовання Госп. Св. Василя Велик. Всенічна. На Ранній: Єванг. Іван. Зач. 36. **На Літургії:** Апост. Колос, 2: 8-12; та Евр. 7: 26-8:2. Єванг. Лук. 2: 20-21; 39-52 та Лук. 6: 17-23. **Літургія в цей день, Св. Василія Великого.**

18—5. П'ятниця. Навечір'я Богоявлення. Св. Вечір. Піст. Літургія Св. Василія Велик. Починається **Вечірнею.** Апост. Коринт. 9: 19-27; Єванг. Луки 3: 1-18.

19—6. Субота. Богоявлення Господне. Йордань. На Ранній: Єванг. Мак. 1: 9-11. **Літургія Св. Івана Зол.** Апост. Тит. 2: 11-14; 3: 4-7; Єванг. Матф. 3: 13-17.

20—7. Неділя по Богоявленні. Собор Св. Івана Хрест. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 9. Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Апост. Ефес. 4: 7-13; та Діянь 19: 1-8; Єванг. Матф. 4: 12-17; та Іван. зач. 3.

27—14. Неділя про Закхея. Оддання Богоявлення. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єв. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **Літургія:** Апост. І Тимоф. 4: 9-15, Єванг. Лук. 19: 1-10.

ЛЮТИЙ

3—21. Неділя про Митаря й Фарисея. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. II Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Апост. 2 Тимоф. 3: 10-15; Єванг. Лук. 18: 10-14.

10—28. Неділя про Блудного Сина. Гол. 1-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 1. Матф. 28: 16-20. **На Літургії:** Апост. І Кор. 6: 12-20; Єванг. Лук. 15: 11-32.

12—30. Вівторок. 3-х Святих: Василія Вел., Григорія Богосл. й Івана Золотоустого. На Ранній: Єванг. Іван. 10: 9-16. **Літургія Св. Івана Золот.** Апост. Евр. 13: 7-16; Єванг. Матф. 5: 14-19.

15—2. П'ятниця. Стрітення Господнє. На Ранній: Єванг. Лук. 2: 25-32. **На Літургії:** Апост. Евр. 7: 7-17; Єванг. Лук. 2: 22-40.

16—3. Субота. В цей день — Заупокійна Служба Божа за всіх від віку спочилих Отців, Братів і Сестер наших. Літургія Св. Івана Зол. Ап. І Солун. 4: 13-17; Єванг. Іван. 5: 24-30. **Після Літургії — Панахида по всіх від віку Спочилих.**

17—4. Неділя М'ясопусна. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Ап. І Кор. 8: 8-13; 9: 1-2. Єв. Матф. 25: 31-46.

24—11. Неділя Сиропусна. Заговини на Вел. Піст. Гол. 3-й. **На Ранній:** Єван. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Апост. Римл. 13: 11-14; 14: 1-4. Єванг. Матф. 6: 14-21.

Увага: Вечірня прощення перед Св. Велик. Постом. Увага: З завтрішнього дня; з Понеділка, починається **Св. Велик. Піст.** Протягом Св. Вел. Посту, по Середах і П'ятницях правиться **Літургія Раніще Освячених Дарів,** з Вечірнею слідуючого дня, себто — четверга й суботи. Ризи постові.

БЕРЕЗЕНЬ

3—18. Неділя 1-ша Св. Вел. Посту — Православія: Гол. 4-й. **На Ранній:** Воскр. Євангеліє; 4: Лук. 24: 1-12. **Літургія Св. Василія Вел.** Апост. Евр. 11: 24-26; 32-40; 12: 1-2; Єванг. Іван. 1: 43-51.

10—25. Неділя 2-га Св. Вел. Посту. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єв. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **Літургія Василія Вел.** Апост. Евр. 1: 10-14; 2: 1-3; Єванг. Марк. 2: 1-12. В Суботи 2-ї, 3-ї й 4-ї Св. Вел. Посту — Літургія Св. Івана Золот., на котрій поминаються від віку спочилі; Апост. І Солун. 4: 13-17; Єванг. Іван. 5: 24-30.

17—4. Неділя 3-я Св. Вел. Посту — Хрестопоклінна. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **Літургія Св. Василія Вел.** Апост. Евр. 4: 14-16; 5: 1-6; Єванг. Марк. 8: 34-38; 9-1.

24—11. Неділя 4-та Св. Вел. Посту. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **Літургія Св. Василія Вел.** Апост. Євр. 6: 13-20. Єванг. Марк. 9: 17-31.

27—14. Середа. Поклони.

31—18. Неділя 5-та Св. Вел. Посту. Прп. Марії Єгипет. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **Літургія Св. Василія Вел.** Апост. Евр. 9: 11-14; Єванг. Марк. 10: 32-45.

КВІТЕНЬ

6—24. Субота Лазарева. Літургія Св. Івана Золот. Апост. Евр. 12: 28-29; 13: 1-8. Єванг. Іван. 11: 1-45.

7—25. Неділя Квітна — Вхід Господа в Єрусалим; „Благовіщення Пресвятій Діві Марії". На Ранній: Єванг. Мат. 21: 1-11; 15-17. **Літургія Св. Івана Золот.** Апост. 2 Кор. 5: 14-21; та Филип'ян 4: 4-9; Єванг. Лук. 1: 24-56; та Іван. 12: 1-18.

СТРАСТНИЙ ТИЖДЕНЬ

Увага: В перших трьох днях цього тижня, після Ранньої, відправляється **Літургія Раніше Освячених Дарів,** на котрих читаються установлені Євангелії, а саме:

8—26. Понеділок. На Ранній: Єванг. Матф. 21: 18-42. На Літургії „Раніше Освячених Дарів" — Єванг. Матф. 24: 3-35.

9—27. Вівторок — порядок той, що в Понеділок. **На Ранній:** Єванг. Матф. 22: 15-46; 23: 1-39. **На Літургії** „Раніше Освячених Дарів" — Єванг. Матф. 24: 36-51; 25: 1-46; 26: 1-2.

10—28. Середа — на Ранній: Єванг. Іван. 12: 1-50. **На Літургії** „Раніше Освячених Дарів" — Єванг. Матф. 26: 6-16.

Увага: У всі ці три дні, на Літургії „Раніше Освячених Дарів" — Вхід з Євангелією.

11—29. Св. Вел. Четвер. На Ранній: Єванг. Лук. 22: 1-39. **Літургія Св. Василія Вел.** починається **Вечірнею.** Апост. І Кор. 11: 23-32. Єванг. Матф. 26: 1-20.

СТРАСТІ

Увечорі, о годині 6—7 правиться **Рання** Вел. П'ятниці.

12—30. Св. Вел. П'ятниця. О годині 3—4 по полудні правиться Вечірня, на котрій відбувається Винос Плащаниці.

13—31. Св. Велика Субота — Єрусалимська Утрення. Літургія св. Василія Вел., почин. Вечірнею. Апост. Римл. 6: 3-11; Єванг. Матф. 28: 1-26.

14—1. Неділя. Воскресення Христове — Великдень.

Увага: З 8-ї год. вечора (Субота) до 11.30 перед Плащаницею, читається книги **Діянь Апостолів.** О годині 11.30 (де неможливо — ранком), Священик, в повному світлому одязі, перед Плащаницею править Полуночницю.

Великодня Всенічна. Священик читає Слово Св. Івана Золот. — „Хто побожний і боголюбивий"..

Літургія Св. Івана Золот. Апост. Діянь 1: 1-8; Єванг. Іван. 1: 1-17.

15—2. Понеділок. 2-й день Великодня. Прп. Тита. Літургія — Апост. Діянь 1: 12-17; 21-26; Єванг. Іван. 1: 18-28.

16—3. Вівторок 3-й день Великодня. Ап. Діянь 2: 14-21; Єванг. Лук. 24: 12-35.

21—8. Неділя Фомина. На Ранній — Єванг. Матф. 28: 16-20. **Літургія:** Ап. Діянь 5: 12-20; Єв. Іван. 20: 19-31.

28—15. Неділя Св. Жінок Мироносиць. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Марк. 16: 9-20. **На Літургії** — Ап. Діянь 6: 1-7; Єв. Марк. 15: 43-47; 16: 1-8.

ТРАВЕНЬ

5—22. Неділя про Розслабленого. На Ранній: Єванг. 4 Лук. 24: 1-12; **На Літургії:** Апост. Діянь 9: 32-42; Єванг. Іван. 5: 1-15.

6—23. Понеділок. Св. Велмч. Георгія (Юрія). Побідон. На Ранній: Єв. Лук. 10: 16-21. **На Літургії:** Апост. Діянь 12: 1-11; Єванг. Іван. 15: 17-27.

8—25. Середа. Преполовення П'ятидесятниці. На Літургії: Апост. Діянь 14: 6-18; Єванг. Іван. 7: 14-30.

12—29. Неділя про Самарянку, Св. Мемнона Чудотв. Гол. 4-й. **На Ранній:** Єв. Воскр. Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Діянь 11: 19-26; 29-30. Єванг. Іван. 4: 5-42.

19—6. Неділя про Сліпородж. Прп. Іова Ігум. Почаєв. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Ап. Діянь 16: 16-34; Єванг. Іван. 9: 1-38.

23—10. Четвер. Вознесення Господнє. На Ранній: Єванг. Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Апост. Діянь 1: 1-12; Єванг. Лук. 24: 36-53.

26—13. Неділя Св. Отців І-го Вселенського Собору. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Апост. Діянь 20: 16-18; 28-36. Єванг. Іван. 17: 1-13.

ЧЕРВЕНЬ

2—20. Неділя Св. Тройці — П'ятидесятниця (Зелені Свята). На Ранній: Єванг. Іван. 20: 19-23. **Літургія:** Апост. Діянь 2: 1-11; Єванг. Іван. 7: 37-52; 8: 12.

3—21. Понеділок. День Св. Духа. Літургія: Апост. Ефес. 5: 9-19. Єванг. Матф. 18: 10-20.

9—27. Неділя 1-ша по Св. Тройці — Всіх Святих. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. І Матф. 28: 15-20. **На Літургії:** Апост. Евр. 11: 33-40; 12: 1-2. Євангел. Матф. 10: 32-33; 37-38; 19: 27-30.

15—2. Субота. Св. Великомуч. Івана Сучавського. На Ранній: Єв. Матф. 10: 16-22. **На Літургії:** Апост. Тимоф. 2: 1-10; Єванг. Іван. 15: 7-27; 16: 1-2.

16—3. Неділя 2-га по Св. Тройці. Гол. 1-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Апост. Римл. 2: 10-16. Єванг. Матф. 4: 18-23.

23—10. Неділя 3-тя по Св. Тройці. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 3 Марка. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. Римл. 5: 1-10. Єванг. Мат. 6: 22-33.

30—17. Неділя 4-та по Св. Тройці. Гол. 3-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. Римл. 6: 18-23. Єв. Мат. 8: 5-13.

ЛИПЕНЬ

7—24. Неділя 5-та по Св. Тройці. Різдво Івана Предтечі. Гол. 4-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Ап. Римл. 10: 1-10; та Римл. 13: 12-14; 14: 1-4. Єванг. Матф. 8: 22-34; 9: 1; та Лук. 1: 5-25; 57-68; 76-80.

12—29. П'ятниця. Св. Первоверх. Ап. Петра й Павла. На Ранній: Єванг. Лук. 9: 1-11. **На Літургії:** Апост. 2 Кор. 11: 12-32; 12: 1-9. Єванг. Матф. 16: 13-25.

14—1. Неділя 6-та по Св. Тройці. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Ап. Римл. 12: 6-14. Єванг. Мат. 9: 1-8.

21—8. Неділя 7-ма по Св. Тройці: Св. Влмч. Прокопія. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Римл. 15: 1-7; Єван. Мат. 9: 27:35.

28—15. Неділя 8-ма по Св. Тройці. Св. Рівноап. кн. Володимира. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20-11-18. **На Літургії:** Ап. І Кор. 1: 10-19. Галат. 1: 3-12. Єванг. Матф. 14: 14-22.

СЕРПЕНЬ

2—20. П'ятниця. Св. Прр. Ілії. На Ранній: Єванг. Лук. 4: 22-30. **На Літургії:** Апост. Яков. 5: 10-20. Єванг. Лук. 7: 36-50.

4—28. Неділя 9-та по Св. Тройці. Св. Рівн. Ап. Марії Магд. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 9 Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Апост. І Кор. 3: 9-17; та Кор. 9: 1-12. Євангел. Матф. 14: 22-34; та Лук. 7: 36-50.

11—29. Неділя 10-та по Св. Тройці. Гол. 1-й. **На Ранній:** Єван. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Ап. І Кор. 4: 9-16; Єванг. Матф. 17: 14-23.

14—1. Середа. Хрещення України. Муч. Маковеїв. Служба на Вшанування Хреста Господа. (Мін. 281). **На Літургії:** Апост. Євр. 11: 32-40; 12: 1-2. Єванг. 19: 17-37.

18—5. Неділя 11-та по Св. Тройці. — Передпразництво Преображення Господнього. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. II Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Ап. І Кор. 9: 2-12. Єванг. Матф. 18: 23-35.

19—6. Понеділок. Преображення Господнє. На Ранній: Єванг. Лук. 9: 28-36. **На Літургії:** Апост. 2 Петр. 1: 10-19. Єванг. Матф. 17: 1-9.

25—12. Неділя 12 по Св. Тройці. Гол. 3-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. І Мат. 19: 16-26. **На Літургії:** Апост. І Кор. 15: 1-11. Єванг. Матф. 19: 16-26.

28—15. Середа. Успіння Пресв. Богородиці. На Ранній: Єванг.. Лук. 1: 39-49; 56. **На Літургії:** Апост. Филипян. 2: 5-11. Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

ВЕРЕСЕНЬ

1—19. Неділя 13 по Св. Тройці. Гол. 4-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-8. **На Літургії:** Ап. І Кор. 16: 13-24. Єванг. Матф. 21: 32-42.

8—26. Неділя 14-та по Св. Тройці. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 1: 21-24; 2: 1-4; Єв. Матф. 22: 1-14.

11—29. Середа. Усічення Голови Івана Хрестителя. День Посту. На Ранній: Єв. Матф. 14: 1-13. **На Літургії:** Ап. Діянь 13: 25-32. Єванг. Марк. 6: 14-30.

15—2. Неділя 15 по Св. Тройці. Гол. 6-й. **На Ранній:** Єв. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. 2 Кор. 4: 6-15; Єванг. Матф. 22: 35-46.

21—8. Субота. Різдво Пресвятої Діви Марії. На Ранній: Єванг. Лук. 1: 33-49; 56. **На Літургії:** Апос. Филип'ян 2: 5-11. Єванг. Лук. 10: 32-42; 11: 27-28.

22—9. Неділя 16 по Св. Тройці — перед Воздвиженням. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єв. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 2: 16-20. Іван. 3: 13-17.

27—14. П'ятниця. Воздвиження Чесн. Хреста. Піст. На Ранній: Єванг. Іван. 12: 28-36. **На Літургії:** Апост. І Кор. 1: 19-24. Єванг. Іван. 19: 6-11; 13-20, 25-28, 30-35.

29—16. Неділя 17 по Св. Тройці — по Воздвиженні. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Апост. Галат. 2: 16-20; Єванг. Марк. 8: 34-38; 9: 1.

ЖОВТЕНЬ

6—12. Неділя 18 по Св. Тройці. Гол. 1-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. 2Кор. 9: 6-11; Єванг. Лук. 5: 1-11.

9—26. Середа. Св. Ап. Єванг. Івана Богослова. На Літургії: Ап. Филипян 2: 1-13; Єванг. Лук. 8: 16-25.

13—30. Неділя 19 по Св. Тройці. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Ап. 2 Кор. 11: 31-33; 12: 1-9. Єванг. Лук. 6: 31-36.

14—1. Понеділок. Покрова Пресв. Богородиці. На Ранній: Єванг. Лук. 1: 39-49, 56. **На Літургії:** Апост. Филипян. 2: 5-11; Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

20—7. Неділя 20 по Св. Тройці. Гол. 3-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 9 Іван. 20: 19-31. **На Літургії:** Ап. Галат. 1: 11-19; Єванг. Лук. 7: 11-16.

27—14. Неділя 21 по Св. Тройці. Гол. 4-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 10 Іван. 21: 1-14. **На Літургії:** Апост. Галат. 2: 16-20. Єванг. Лук. 8: 5-15.

ЛИСТОПАД

3—21. Неділя 22 по Св. Тройці. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 11 Іван. 21: 15-25. **На Літургії:** Апост. Галат. 6: 11-18. Єванг. Лук. 16: 19-31.

8—26. П'ятниця. Св. Влмч. Димитрія. На Ранній: Єванг. Матф. 10: 16-22. **На Літургії:** Ап. 2 Тимоф. 2: 1-10; Єванг. Іван. 15: 17-27; 16: 1-2.

10—28. Неділя 23 по Св. Тройці. Прп. Іова Ігум. Почаєвськ. Гол. 6. **На Ранній:** Єванг. Воскр. І Матф. 28: 16-20. **На Літургії:** Апост. Ефес. 2: 4-10; та Галат. 5: 22-26; 6: 1-2; Єванг. Лук. 8: 26-39; та Лук. 6: 17-23.

17—4. Неділя 24 по Св. Тройці. Гол. 7-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 2 Марк. 16: 1-18. **На Літургії:** Ап. Ефес. 2: 14-22; Єванг. Лук. 8: 41-56.

21—8. Четвер. Собор Архистр. Михаїла. На Ранній: Єванг. Матф. 13: 24-30, 36-43. **На Літургії:** Апост. Евр. 2: 2-10. Єванг. Лук. 10: 16-21.

24—11. Неділя 25 по Св. Тройці. Гол. 8-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 3 Марк. 16: 9-20. **На Літургії:** Ап. Ефес. 4: 1-6. Лук. 10: 25-37.

28—15. Четвер. Початок Різдвяного Посту — Пилипівка.

ГРУДЕНЬ

1—18. Неділя 26 по Св. Тройці. Гол. 1-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 4 Лук. 24: 1-12. **На Літургії:** Апост. Ефес. 5: 9-19. Єванг. Лук. 12: 16-21.

4—21. Середа. Введення в храм Пресв. Діви Марії. На Ранній: Єв. Лук. 1: 39-49, 56. **На Літургії:** Ап. Евр. 9: 1-7; Єванг. Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

8—25. Неділя 27 по Св. Тройці. Гол. 2-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 5 Лук. 24: 12-35. **На Літургії:** Апост. Ефес. 6: 10-17; та Евр. 9: 1-7; Єванг. Лук. 13: 10-17; та Лук. 10: 38-42; 11: 27-28.

13—30. П'ятниця. Св. Апост. Андрея Первозванного. На Ранній: Єванг. Матф. 4: 18-24. **На Літургії:** Апост. І Кор. 4: 9-16; Єванг. Іван. 1: 35-51.

15—2. Неділя 28 по Св. Тройці. Гол. 3-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 6 Лук. 24: 36-53. **На Літургії:** Апост. Колос. 1: 12-18; Єванг. Лук. 10: 25-37.

19—6. Четвер. Св. Миколая, Архиєп. Мирлік. Чудотворця. На Ранній: Єванг. Іван. 10: 1-9. **На Літургії:** Апост. Евр. 13: 17-21; Єванг. 6: 17-23.

22—9. Неділя 29 по Св. Тройці. Св. Прав. Анни. Гол. 4. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 7 Іван. 20: 1-10. **На Літургії:** Ап. Колос. 3: 4-11; Єванг. Лук. 17: 12-19.

29—16. Неділя 30 по Св. Тройці — Праотців. Гол. 5-й. **На Ранній:** Єванг. Воскр. 8 Іван. 20: 11-18. **На Літургії:** Апост. Колос. 3: 12-16. Єванг. Лук. 14: 16-24.

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК 1974

Рік 1974 є звичайним роком, він числить 365 днів. Цей рік є 1974 від народження Господа нашого Ісуса Христа, а 1941 від Його смерти; він є 1116-им від заснування Української Держави, а 986 від часу, коли український народ прийняв Православну Віру Христову й охрестився за часів князя Володимира Великого.

Жиди числять його 5,734 роком.

Грецька Церква числить цей рік 7,484-им.

ПОРИ РОКУ

Весна — починається 21-го березня, тоді маємо зрівняння дня з ніччю.

Літо — починається 22 червня, літня перемога дня над ніччю.

Осінь — починається 23 вересня, тут приходить осіннє зрівняння дня з ніччю.

Зима — приходить 22-го грудня, зимова перемога ночі над днем.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

ПАСХАЛІЯ

Тріодь починається в неділю Митаря й Фарисея 13-го лютого.
М'ясопустна неділя 17-го лютого.
Сиропустна 24-го лютого.
Воскресення Христове 14-го квітня.
Вознесення 23-го травня.
Зелені Свята (Пресв. Тройці) 2-го червня.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Від Різдва Христового до Богоявлення, крім Йорданського Свят-Вечора.
2. Від Неділі Митаря і Фарисея до Неділі Блудного Сина.
3. Від Великодня до Неділі Томиної.
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

М'ЯСНИЦІ

Від Різдва Христового 7-го січня до М'ясопустної Неділі.

ПОСТИ

1. У Навечер'я Різдва Христового (Св. Вечір 6-го січня).
2. У Навечер'я Богоявлення (Щедрий Вечір 18-го січня).
3. У Великий Піст від понеділка 25-го лютого до суботи 13-го квітня.
4. Петрівка — від 10-го червня до 11-го липня.
5. Спасівка — від 14-го серпня до 27-го серпня.
6. День усічення Голови Івана Хрестителя — 11-го вересня.
7. День Воздвиження Чесного Хреста — 27-го вересня.
8. Пилипівка від 28-го листопада до 6-го січня.

ДНІ ПОМИНАННЯ ПОМЕРЛИХ

1. Субота перед неділею М'ясопусною 16-го лютого.
2. Друга, третя й четверта суботи Великого Посту.
3. Субота перед Зеленими Святами, 1-го червня.
4. Субота перед Святом Св. Димитрія, 2-го листопада.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА

День Нового Року.

Велика П'ятниця (латинська) — 12-го квітня.

Вікторія Дей — 20-го травня.

Домініон День — 1-го липня.

День праці (Лейбор Дей) — перший понеділок у вересні.

День Подяки (Тенксґивинґ Дей) — другий понеділок у жовтні.

День Замирення (Армистис Дей) — 11-го листопада.

Різдво за новим стилем („Крисмес Дей") — 25 грудня.

—o—

РОКИ ГОЛОДОВОГО ЛЮДОВБИВСТВА В УКРАЇНІ: 1932-1933

Щоб відновити в пам'яті спогади про ту редакційну статтю п. з. „Голод на Україні", що була поміщена в „Українському Голосі" за 13 вересня 1933 року, коли редактором цього тижневика був Мирослав Стечишин, ми передрукували її текст повністю й без жодних змін, як один з історичних документів.

Крім того ми помістили тут зображення обкладинки франкомовної брошури про голод в Україні, яку 1933 року видало Европейське Об'єднання Українців за Кордоном.

Обидва ці документи поміщені тут для відзначення дати 40-х роковин штучного створеного владою в Москві голоду для винищення українців — в 1932-1933 роках.

Минулого року 40 літ пройшло з того часу, і українці в усіх вільних країнах свого поселення відзначили ці жалобні роковини. Відзначив їх і „Український Голос" (число за 21 березня 1973 р.). А тому, що календар-альманах „Українського Голосу" на 1973 рік винятково (і з незалежних від нас причин) не міг появитися, то ті два вищезгадані документи, які мали бути опубліковані минулого року, ми помістили в нашому календарі-альманаху на 1974 рік.

На тему голоду в Україні з 1932-1933 років опубліковано значне число статтей та одну книжку. Але покищо ніхто не подав офіційних даних щодо скількости жертв, що були виморені шляхом того штучного голоду. У редакційній статті „Українського Голосу" за 21 березня 1973 р. ми звернули були увагу на той факт, що офіційним совєтським голосом щодо числа жертв голоду в Україні в 1932-1933 роках був голос Микити Хрущова. У своїй промові на 20-му З'їзді КПСС (Комуністичної Партії Совєтського Союзу) 1956 року Микита Хрущов виявив, що Сталін хотів був виселити з України всіх українців, але цього пляну він не здійснив, бо українців „було забагато". У цій же промові Хрущов сказав, що з голоду в 1932-1933 роках в Україні загинуло „коло сім мільйонів осіб". (Текст вищезгаданої промови М. Хрущова, виголошеної ним на 20-му З'їзді КПСС 1956 р., опублікував американський журнал „The Leader" за 15 липня 1956 року).

До часу виголошення Хрущовим цієї промови, а також і після цього, ніхто інший з совєтських офіційних осіб не оприлюднив числа жертв того голоду в Україні.

Тому що в українських писаннях на тему голоду в Україні досі ще не було згадано того факту, що М. Хрущов подав число жертв голодового людовбивства нашого народу, ми вважаємо, що подана нами інформація в цій справі збільшить знання читачів про ті документальні дані, що відносяться до цієї великої трагедії українського народу.

Фотографічну репродукцію заголовної сторінки франкомовної брошури, виданої українцями в 1933 році, про голод в Україні ми тут подали тому, що це була перша (в формі брошури) українська публікація у справі голоду в Україні в 1932-1933 роках; одночасно ж це була перша така публікація на тему того голоду, що була видана для міжнародньої інформації в цій справі.

Написана (1933 року) Мирославом Стечишиним редакційна стаття п. з. „Голод на Україні" (що була поміщена в „Українському Голосі" за 13 вересня 1933 р.) має не тільки те значення, що вона належить до історичних документів цього тижневика; бо той офіційний (англомовний) лист Канадського Червоного Хреста, текст якого доданий Мирославом Стечишиним до цієї його редакційної статті, є тепер дуже рідкісним документом великого значення. Бож текст цього листа Канадського Червоного Хреста виразно свідчить про той факт, що ще в жовтні 1933 р. (коли вже „коло сім мільйонів людей", як сказав Хрущов, в Україні померло з голоду) совєтська влада далі твердила, що в Україні, мовляв, „немає голоду". Той факт, що влада СССР намагалася затаювати існування голоду в Україні, належить до тих доказів, які свідчать, що ця влада штучно спричинила цей голод — для виморення українців.

Минулого року сорок літ пройшло з того часу, як голодом в Україні було виморено мільйони людей. І серед нашої спільноти поза межами України вже сям-там проявляються нахили вірити й твердити, що цей голод був не засобом терору влади СССР супроти українського народу, а що це, мовляв, був лише наслідок невдалого совєтського економічного експерименту, — результат насильного заведення колективізації сільських господарств. Такий погляд, між іншим, вже є висловлений в одній українській книжці на тему терору в Україні.

Що голод в Україні у 1932-1933 роках був спричинений штучно — з метою виморити українців, на це можна навести багато документальних даних, якщо б на цю тему була написана книжка, автор якої поставив би собі за мету зібрати документи, які до цієї справи відносяться.

Для прикладу, — щоб показати, якого роду документи ми тут маємо на увазі, — тут наведемо ось таку заяву Асаткіна, який у 1933 році був керівником режимової політичної секції в Україні:

„Всі українці — це контрреволюціонери (вороги комунізму). Їхній світогляд ми змінили голодом." (Пояснення в дужках наші. — Ред. календаря-альманаху „У.Г.").

Асаткін сказав це кореспондентові „Ассошієйтед Пресс", і ця його (Асаткіна) заява була оприлюднена в „Associated Press" 29 вересня 1933 року.

Ця заява Асаткіна пророчисто свідчить про те, що голод в Україні в 1932-1933 роках був спричинений червоною владою в Москві для зломання спротиву українського народу. І саме цей факт треба перш за все мати на увазі, а зокрема треба це пам'ятати під час жалобного поминання мільйонів мучеників — жертв того голоду.

Заголовна сторінка франкомовної брошури про голод в Україні, видана (в Парижі) Европейським Об'єднанням Українців за Кордоном у 1933 році.

FEDÉRATION EUROPÉENNE DES UKRAINIENS
A L'ÉTRANGER

—

La Famine en Ukraine

(Ses horreurs, ses causes et ses effets)

Vendu au profit des affamés de l'Ukraine

Заголовок в перекладі на українську мову:
„ГОЛОД В УКРАЇНІ. (Його жахи, причини й наслідки)".

* * *

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

(Редакційна стаття з „Українського Голосу" за 13. 9. 1933)

На иншім місци нашого часопису є поміщена розмова з жінкою-іміґранткою, яка що-й-но приїхала до Канади з Радянської України. Жінка оповідає, що там голод, страшний голод, голод, що перевисшає своїми страховищами все, що тільки коли оповідали страшного про ту країну страховищ, що Радянською Україною нині називається. Людоїдство стало вже звичайною річю на нашій Україні. Голодні матері своїх голодних дітей добивають і їдять. До сего допровадили бідних людей божевільні намагання комуністів запровадити комунізм силою.

Оповідачка свідчить, що голод не є наслідком ні посухи, ні неврожаю. Урожай був на Україні, але що з урожаю, коли уряд забирає усе, що на полі вродилося, і вивозить в Московщину. Забирає усе до послідного зеренця, лишаючи на голодову смерть навіть ті останки населення, що досі при життю вспіли вдержатися. Усі плоди землі, усе, що можна зїсти вивозить совітський уряд з України в Московщину і в Москві, що нічого не продукує, можна нині дістати усе, що хто хоче їсти, підчас коли на Україні, де те все виросло, матері своїх дітей їдять. Чому воно так? Що це має значити? Ясна річ, що московський уряд бажає голодом виморити населення України, або бодай таку його часть, щоби над останками можна вже було панувати без страху і робити з ними, що тільки Москві завгодно.

Жінка, про котру мова, каже, що населення спокійно вмирає з голоду, бо втратило вже всяку надію, що опором може щось доказати. Та коли голод панує в такій самій мірі і в инших частинах України, то треба сумніватися, чи люде настільки погодилися зі своєю долею, щоби навіть не пробувати рятуватися бунтом. Вибух, або вибухи бунтів могли стати причиною, чому совітський уряд нагло завернув з України кореспондентів часописів, про що можна більше довідатися з кореспонденції Пієра Ван Пассена. В дійсности треба би дивуватися, чому люде, яким в очи глядить голодова смерть, отже які вже абсолютно не мають нічого до страчення, не мали б поставитися різкійше проти своїх катів. Таж „раз мати родила".

На всякий случай заледви чи може тепер хтось мати сумніви щодо того, що Москва з розмислом творить голод на Україні, забираючи з України все, що українська земля

зародить. Людям, що глядять на світ очима культурного заходу, тяжко в щось подібного навіть повірити, однакож хто своїм власним очам не вірить, повинен пригадати собі, що Совітським Союзом управляють не Европейці, а Азіяти. Азіят Азіятом, хоч би й убрався по европейськи і закрив свою вроджену жорстокість маскою европейської культури. Азіяти відомі зі своєї жорстокости і безоглядности. Московські Азіяти, яких їх найбільший письменник Арцибашев признає дикими, викомбінували собі, що Україна, зглядно український нарід, стоїть їм на заваді і вони, очевидно, бажають його позбутися. На весні часописи були подали вістку про декрет московського уряду, що пятнайцять міліонів людей з „прикордонних областей" мають забратися деинде, аби зробити місце для „більше надійних" елементів. Перевезти 15,000,000 людей не така легка річ, отже й не чуємо досі нічого про перевоження їх. За те чуємо про голод і людоїдство. На що людей перевозити, коли можна їх голодом виморити? В Росії і так людей забогато. Отже Москва виморює людей на Україні, робить місце для „більше надійних" елементів. Але і московський Азіят може зрозуміти стільки, що описи голоду безпосередно по обильних жнивах і слідуючого за ним людоїдства, які через кореспондентів можуть дістатися в світ, моглиб викликати відразу до „великого експерименту" Москви. Отже — заборона кореспондентам їздити по Україні.

В Галичині і других краях Европи творять тепер Українці Комітети допомоги жертвам голоду на Україні. Нам не приходилося досі нігде стрічати пояснень, в який спосіб малаб та поміч доходити на Україну. Бо коли совітський уряд бажає нищити голодом населення України, то ясна річ, що допомоги в харчах там не допустять. А що совітський уряд не бажає допустити допомоги голодним на Україні, на те ми й маємо доказ, чорне на білім. Минувшого року на окружнім зїзді С.У.С. в Гефорд була звернена увага на голод на Україні і на можливість допомоги з Канади. Пшениця, як відомо, тоді була упала до безціну, урожай був добрий, отже була можливість канадійським Українцям поділитися надвишкою свого хліба з голодними братами над Дніпром. Треба було лише дістати запевнення, що совітський уряд допустить допомогу. Для посередництва ужив С.У.С. канадійського Червоного Хреста. Сей через міжнародне бюро Червоного Хреста в Женеві поставив питання

російському Червоному Хрестові про допущення допомоги з Канади. Але ось що відповів Російський Червоний Хрест:

THE CANADIAN RED CROSS SOCIETY
NATIONAL OFFICE

Toronto, October 20, 1933

The Honorary Acting Commissioner,
Canadian Red Cross Society,
Calgary, Alberta.

My dear Mrs. Waagen:

In this morning's mail I received a letter from the League of Red Cross Societies enclosing copy of a communication they had received from the Red Cross and Red Crescent Societies of the USSR, reading as follows:

"I have just received your letter of September 9th redarding the desire expressed by a group of Ukrainians to send part of their harvest to their compatriots.

"While expressing my most sincere thanks for the interest you have been good enough to take in this matter, I have the honour to inform you that in view of the satisfactory harvest this year, the Executive Committee of the Alliance of Red Cross and Red Crescent Societies of the USSR believes that the carrying out of the Canadian citizens' proposal is not necessary in the absence of real need."

It is quite possible that you may wish to go into this matter a little further and, in this case, may I suggest that you discuss it with Dr. Biggar when he sees you on his return trip.

Yours faithfully,

Elsie F. Moir,

Secretary of the National Commissioner.

Михайло Іванчук

ВІННІПЕҐ – РОЗСАДНИК НОВИХ ДНІВ

З нагоди 100-ліття Манітоби

В 1974 році Вінніпеґ, столичне місто провінції Манітоби, буде обходити століття свого урядового зареєстрування, як місто. Для горожан українського походження ця історична подія є важливою. Українці Північної Америки вважають Вінніпеґ своєю столицею. Тут розвинулося їх організаційне життя, їх преса та в цім місті працювали їх піонери-провідники. Горожани українського походження приготовляються задокументувати цю подію: переглянути свої рекорди та закарбувати в лінії часу різні цікаві пункти, що репрезентують позитивні фази їх життя. Один спосіб, що можна виконати це, є переглядом діл і подій сполучених з провідними одиницями. Ми цим разом, щоб виконати запрошення на написання цього есею, обмежимось до людей, що були згуртовані коло „Українського Голосу".

ПЕРІОД ПЕРШИЙ — Перші кроки — „По Канаді ходжу"

Коли в 1895 році д-р Олеськів і господар Дрануляк вийшли з поїзду у Вінніпезі, то вважали себе страшенно відчуженими та відрубаними від свого народу. Правда, перший українець Кочур (не Коцур) вже пропав був серед менонітів. Все ж таки знайшли вони Небелівців. І д-р Олеськів, перший українець, що переїхав Канаду від моря до моря, загостив у „шанду", в якій мешкали п-во Яціви і побачив першого українця народженого у Вінніпезі: немовляті батьки дали улюблене між українцями ім'я — Іван.

Василь Яців і його сім'я перебралися до Брокенгеду („Бозихджур"), де Іван і його брати виростали. Іван Яців (покійний уже) пішов до школи; згодом став учителем; університетські студії спершу закінчив ступенем маґістра, студіюючи право; природничі науки студіював в Анн Арбогу і завершив їх докторатом; працював правником у Віндзорі, Онт., та був назначений Королівським радним.

Д-р Олеськів при допомозі Клифорда Сифтона відкрив ворота у широкі простори Канади і українські піонери почали тисячами прибувати сюди. Канаді треба було сильних рук, щоб, у першу чергу, розбудувати залізні дороги. Кожної весни сотні українських робітників ставали довгим ря-

дом, а Кирило Ґеник, перший урядовець українець, записував їх до праці на сексію чи на „екстраґенґ", чи на копання проводів на воду. Знав він навіть, куди висилати листи, коли наспіли від жінки чи родичів з „старого краю". Як кваліфікований учитель, він любив читати і в його домі у Вінніпезі відомо знаходилася перша бібліотека. Був він радикалом, був він і романтиком. Був він людиною творчою та любив писати. Залишив дещо із своєї творчости. Був він революціонером та хотів бачити Україну вільною. Рано в житті він нав'язав контакт з Гончаренком і робив заходи створити на еміґрації організацію, що могла б вести пропаґанду за визволення України. Заохотив він Мир. Стечишина поїхати до Каліфорнії, де організували Українське Братство.

Світові мандрівники все були щасливими, тому що мандрівництво знаходило своїх співців. Один з тих, що своєю творчістю заапелював до емоцій піонерів, бо в своєму віршуванні співав про їх життя і невдачі, був Теодор Федик. Він співав про те, що бачив, чув і відчував. Часами прямо бачили, як він напише про тих, що через Вінніпеґ переходили та набоці в затишку чи копаючу лопатою ґомбовату землю, сміється із пригод нових горожан, що дуже скоро призвичаювалися до Вінніпеґу та його „тротуарів". Писав він свої коломийки.

ПЕРІОД ДРУГИЙ — Дійсність — життєві вимоги

Українські люди як паломники, „промишельники", романтики, розслідники та люди практичного змислу везли свій талант, свої ремісничі здібности, свій рільничий хист, свої руки та здорові плечі в новий край — в Канаду. Везли вони і свою мову, свою пісню, свої традиції та спосіб життя, що дали їм змогу і витривалість пристосуватися до нових обставин. З ними прибуло чимало людей з вищою освітою: були це люди доброї волі; але були серед них одиниці й з хворою амбіцією, що намагались використати новоприбулих для свого легшого хліба. Між людьми доброї волі вирізнявся один, що, крім високої освіти, мав інші здібності — учительські кваліфікації, знав душу українського поселенця, був чесним, любив правду, не терпів насильства та нечесного використовування людини людиною — це був Василь Кудрик.

У Вінніпезі Василь Кудрик заслужив собі місце першо-

го, як першого редактора „Українського Голосу". Важливе й те, що у столиці Манітоби він закінчив і видав збірку своїх поезій „Весна", як також збірку чотирьох коротких оповідань — „Козак Дорош", „Оборона Києва", „Продав батька", „З Великоднем на волю" і ряд історичних праць — 6 томів „Маловідоме з історії Римської Церкви", „Мелхиседек Значко-Яворський" та інші. Наші канадійські історики й критики замало місця присвячують Василеві Кудрикові; а треба пам'ятати, що він був першим письменником серед українців у Канаді, який мав чисто окреслену філософію життя. Був глибоко ознайомлений з філософією Толстого і дещо з його міркувань мало вплив на Кудрика; одначе він у Канаді викував свою власну думку про людину та її поведінку. Цей проповідник волі, воскресіння та весни в житті людини вдійсності випередив інших у своїм мисленні та розумінні громади. Він любив людей і вважав усіх рівними. Бажав, щоб молодші й старші звали себе через перше ім'я. Мав добрий підхід до людей, за що вони поважали його чемність і взагалі толерантне відношення. Не належав він до філософів, що вели свою працю на марґінесі громадського життя, але брав живу участь в організаційнім житті. Як учитель — хоч не учителював він довгими роками — витворив миле враження між людьми. Пам'ятають його досі в Сент Норберт, Збручі, Стрию та Мелебі.

Василь Кудрик належав до людей, що ненавидять вільну покору, підданство; як треба було зайняти тверду лінію — не вагався. Мав великий хист у писанню, писав прямо до друку, мало коли потребував переписувати. Тому вважали, що в нього було багато вільного часу і навантажували його різними обов'язками і він їх приймав, хоч не раз було й понад його сили.

Форма філософії Кудрика була така, що за нього говорив Гарасим Чорнохліб. Гарасим, як добрий господар, був приготований стрінути вимоги: в нього на всі його речі було місце, бо „колись може придатися". Отже, коли його місце головного редактора зайняв Орест Жеребко, часами, а навіть часто, траплялось таке:

— Так мене голова розболілась, може маєте щось готового на редакційну статтю?

— Та є щось тут, ось маєте — виберіть, що надається.

Інший не поміг би, але Кудрик в таких випадках дуже радо служив своєю допомогою.

Не можна оминути й того, що хоч Василь Кудрик був

самітний, то не жив він одиноко. В нього було тепло родинного життя: дім його родичів на фармі в Толстой був для нього потрібним захистом. Додому їздив він, щоб зміцнити свої сили теплом домашньої атмосфери. Це скріплювало його й заохочувало до дальшої праці.

Знав він мови: німецьку, польську, єврейську й, троху, арабську; але завинив о. Кудрик тим, що не навчився добре розговірної англійської мови та не удосконалив себе в писанні цією мовою. Коли б це був доконав — потрапив би комунікувати та полемізувати з Дж. В. Дефо.

Вінніпеґ багатіший, тому що Василь Кудрик дав підстави для тверезої української преси та допоміг розбудувати друкарню, з якої вийшли поважні публікації українською мовою.

Я. В. Арсенич

Першим суддею українського роду в Манітобі був один з активніших людей серед наших поселенців у степових частинах Канади — Ярослав В. Арсенич. Ще як учитель, коли він працював у Саскачевані й північній частині Манітоби, в Косові, де було багато людей, яких імена кінчалися як і його, він знав як дати провід. В кожній околиці заохочував молодь та допоміг вивести в світ багато добрих талантів.

У своїх промовах суддя Я. В. Арсенич наголошував, що життя людини можна „рівняти до трави або дуба. Трава росте скоро, вибуяє впору за рік, відтак в'яне, впадає на землю і стає погноєм та кормом інших травин; дуб, однак, росте повільно, але пускає свої коріння глибоко та широко запускає їх в землю, а відтак росте вуще й вуще та панує над своїм оточенням сотні літ, лишаючи сильних потомків". Бажанням його було бачити українців дубами на канадійській землі.

Суддя Арсенич особливу увагу звертав на традиції. Не обмежувалися ці традиції до аркана, мамалиґи та трембіти, що він дуже любив. Традиція його мала глибшу базу: назвати сина Степаном по дідові; оповідати про красу рідного села та з гордістю глядіти на знимку рідної стріхи, що була окрасою його бюра; радіти, коли ген. Сікевич оповідав дітям про давнє пережиття сина козаків.

Був він активним і діяльним членом усіх поважних та творчих організаційних зусиль українців на новій землі. Писав, радив та обороняв добре ім'я своїх людей, але не

вимагав за це кредиту. Не було в нього тенденції самому робити все. Він підготовляв і заохочував інших, особливо здібних молодих людей. Не дивно, отже, що з його фірми вийшло трьох суддів.

Був аристократом думки й поведінки, був людиною інтеліґентною. Любив природу та фармерські околиці. Манили його манітобські гори коло Давфину, де поселилося значне число його земляків. Одначе любив він і Вініпеґ, де був широко відомий між українцями та іншими національностями. Як перший здібний адвокат українського походження — мав широку клієнтелю. В Ґімлі говорили: „Пішов до Арсеника та й всю справу запису поладив"...

Шкода, що, коли назначено його суддею, приділили були на північний дистрикт. Вибиратися з Вінніпеґу, де він глибоко й широко пустив свої коріння та де панство Арсеничі мали гарний і гостинний дім, — було для нього справою не веселою.

Помер передчасно 1955 р., залишаючи свою подругу, що була одною з перших жінок-українок, яка вела перед в жіночих організаціях в ранніх днях наших поселенців у Вінніпезі. Без її доброї та розважної вдачі було б трудно Ярославові Арсеничові осягнути респект серед своїх та визнання чужих, коли назначено його як успішного юриста державним суддею.

Своїм людям дав гідний провід і услуги. Свої обов'язки судді виконував бездоганно.

Два сини його служили в збройних силах під час другої світової війни.

Боронив він добре ім'я українських поселенців під час першої світової війни та пояснював промахи деяких людей.

Громадяни українського походження Вінніпеґу повинні бути гордими, що горожанин їхнього походження вибився на верхи.

Та вели перед не лише люди з вищою освітою. Серед передовиків були й фармері, ремісники та робітники, що мали широкий світогляд в новій країні поселення.

Т. Д. Ферлей

Хоч Вінніпеґ став був його прибраним домом, то коли Т. Д. Ферлей прощався із своїми батьками в Україні — не їхав він до Канади, поїхав у теплу Каліфорнію до священика Агапія Гончаренка. Тут був співорганізатором Українського

Братства, завданням якого було вести пропаґанду, щоб повалити російську царську імперію, звільнити в'язнів, що каралися по сибірських тюрмах, та одночасно звільнити з неволі український народ.

Українське Братство, на убогій Гончаренковій горі, зарослій будяччям та кукілем, при житті вдержатись не могло.

Землетрус в Сан Франціско застав Ферлея і його родину в Овкленді. Щоб удержати свою малу родину, мусів взятися до фізичної праці в Сан Франціско при будові нового театру. Нещастя було в тому, що наш молодий радикал з села Балинці не мав жодної підготовки до ремесла чи фізичної праці.

Щасливим був Ферлей тим, що мав симпатичну вдачу і за те всі його любили; допомогли йому дістати відповідне столярське начиння та показали, як мірити, значити, різати та прибивати дошки цвяхами. І скоро привчився „товариш з пухкими руками". Та одного разу котрийсь з робітників помітив не веселу ситуацію: „Товаришу Тарасе, я не знав, що ти ‚малькут'! Пилити і забивати цвяхи треба правою рукою. Побачить форман, що вживаєш ліву руку — віджене від праці".

Нещасливим було те, що як надійде форман, то Ферлей змінює на праву руку, але пилить не дуже зручно. Одного дня зауважив форман, що Ферлей цікавиться плянами, які були приготовані для будови сцени. Жодний із столярів не розумів розмірів у плянах. Коли Ферлей пояснив форманові прямокутники, півкола та еліпси — відтоді не заставляли його працювати фізично. Одначе коротко був він „архитектом"; одержав запрошення з Канади, де пізніше став учителем в Брендонськім семінарі.

По короткім часі учителювання Т. Д. Ферлей опинився в колі ініціяторів зорганізування „Українського Голосу" в 1910 році. 1915 року був вибраний першим послом українського походження до Манітобської Леґіслятури. Його праця як посла була надзвичайно важкою під час першої світової війни. Намагання його, щоб зберегти двомовну систему навчання — не було успішним.

Вінніпеґ став сталим місцем його осідку; держав постійний контакт з Українським Народнім Домом.

Тарас Ферлей був людиною вирозумілою. Поводився

по-джентлменськи. Звертав належну увагу на те, щоб бути пристойно одягненим і справляв тим приємне враження на своїх та інших громадян. Любив своїх людей і старався їх вести до кращої майбутности.

ПЕРІОД ТРЕТІЙ — Повоєнні часи

Мирослав Стечишин

Не зносив він тиску, обтяження і несправедливости, що їх терпіли люди від влади. Огірчений різними маніпуляціями урядовців та браком можливостей на краще завтра. Ще молодим студентом в ґімназії та ріднім селі зацікавився він лібералізмом. Радикалізм та ліберальні тенденції не помогли йому толерувати прикрі та неприємні обставини в ґімназії, отже виїхав він у Канаду.

У Канаді в Пілот Бют, Саскачеван, побачив він нетолерантне відношення старших робітників свого народу супроти молодших, слабших та того, мовляв, що „викинули з ґімназії". Заробивши троху грошей, за порадою Кирила Ґеника, виїхав 1901 року у Каліфорнію і вступив у члени Гончаренкового Українського Братства. В Каліфорнії попав він під вплив американського соціяліста Джека Лондона й цим скріпив свій радикалізм. Обставини змусили його набирати канадійської практики життя при різних роботах. Фізична праця при залізничих дорогах, в лісах та у заводах, однак, не загасили в ньому бажання до писання. Був, отже, першим, що українською мовою описав про американський Захід, його простори та людей.

В 1908 році знова бачимо Стечишина у Вінніпезі, коли Т. Стефаник позбавив його можливости учителювання. Наколи перебрав редакторське крісло „Українського Голосу", особливу увагу звернув на журналістику. У Вініпезі поставив на високий щабель справу редаґування українських часописів, вибирав з подій у світі цікаві новинки та заохочував дописувачів та приготовляв до друку різні спроби аспірантів пера розвинути свої здібности. Писав статті наукового характеру та через часопис намагався піднести освітній рівень наших фармерів і робітників.

Понад 20 років, як редактор „Українського Голосу", працював інтенсивно рука в руку з іншими провідниками громадського життя, а плече в плече із своїми братами — Михайлом і Юліяном, поширюючи організацію, що була свідома своїх завдань — помогти жителям українського

походження виконати свої завдання як канадійських громадян супроти своєї держави, та як вільні горожани, розуміючи лібералізм, вповні допомогти своїм братам на рідних землях стати господарями на своїй землі — Україні.

Андрій Ласько

На південь від Вінніпеґу за бар'єрою Ріела в Сент Норберт між французами поселилася на західнім боці ріки Ред громада українців. Почали вони займатися городництвом. Один з них, що добре визнавався на городництві та з насіння привезеного з рідного села розвів гарне господарство. З продажі ярини та інших продуктів із своєї фарми мав добрі прибутки, продаючи їх у Вінніпезі. Ще десь в 1907 році, коли Василь Кудрик учителював у Сент Норберті, Андрій Ласько познайомився з ним і стали вони близькими приятелями. Андрій Ласько часто відвідував редакцію „Українського Голосу", коли приїздив на ярмарок.

Одного разу, в початкових роках „Українського Голосу" стало скруто фінансово й адміністрація не могла одержати кредиту, треба було когось, щоб поручився. У Вінніпезі в той час не було багато українців заможних. Звернулися до Андрія Ласька й він, як свідомий фармер, допоміг адміністрації усунути фінансові труднощі і цим врятував „Український Голос".

Помер Андрій Ласько передчасно, однак подбав про те, щоб забезпечити своїх дітей належним вихованням і відповідною освітою. Два сини в Торонті — один архитект, а другий інженер. Четверо з дітей були питомцями Інституту ім. Петра Могили у Вінніпезі. Найстарший син Степан продовжував успішно городництво, що його навчився від батька, а сини його тепер господарюють.

Андрій Ласько разом з іншими українцями постачали людям свіжі провіянти зі своїх городів та украшали подвіря мешканців міста квітами, що садили в розсадниках. Онуки тих людей досьогодні сповняють це діло успішно.

Ольга Арсенич і Марія Боянівська

Ці дві пані репрезентують велике число українок, яким свідомі чоловіки дали можливість на еміґрації розвинути свої здібності і згодом стати в передових лавах українського жіночого організованого життя у Вінніпезі й околицях. Пані Арсенич, що прибула до Канади із США, стала одною з

ранніх учительок в Манітобі; відтак увійшла в організоване життя у Вінніпезі. Пані Боянівська живе постійно в Вінніпезі.

Перший спосіб, яким входили жінки в організацію — було вступити в аматорський гурток — драматичне товариство або співати в хорі.

В скорім часі декілька українських жінок і дівчат виробили собі добре ім'я, граючи важніші й трудніші ролі в драматичних виставах. Потім почали показувати красу української вишивки, писання писанок та печива. Давали вони поради для прикрашування домів, виховання дітей та набирали більшого знання української літератури й історії. Прикрашування церков стало одною з їх ділянок. Коли зорганізовано „Український Голос", то в скорім часі появилися на його сторінках звіти з жіночої праці у громаді, а навіть і статті на теми організованого життя жінок. У Вінніпезі українська жінка була еманципована перше всіх. За три чверті століття українські жінки — серед трудних обставин — виховували молодь, заохочували своїх дітей набувати вищу освіту; вчили шанувати інших і поважати батьків, їхні традиції та стреміти до кращого культурного розвитку й матеріяльного добробуту.

Українські жінки у Вінніпезі причинилися значно до розбудови міста, дбаючи про красу одиниці, красу і чистоту дому та організації, до якої належали. Поведінка українських жінок в проводі завжди була розумна. Працею в домі чи навіть тяжкою працею в огородників помагали гарному та здоровому розвитку міста.

ПЕРІОД ЧЕТВЕРТИЙ — Новоканадські сили

Д-р о. С. В. Савчук — Редактор І. Г. Сирник — Педагог-учитель В. Сарчук — Письменник О. Івах

Ті, що організували й будували українські Інститути, а тим самим будували сильну базу для підготовки і виховання нових громадських працівників.

І сотні тих, які виховувалися в тих інституціях, осягнули вищу освіту та зрілість. Завдяки Інститутові П. Могили в Саскатуні, а чотирьом з них довелося працювати у Вінніпезі.

Д-р о. С. В. Савчук

Першим з цієї нової ґенерації, що прибув до Вінніпеґу

як перший сталий парох Української Греко-Православної Церкви, був о. С. В. Савчук. З його прибуттям до Вінніпеґу перенесено бюро Консисторії УГПЦ та започатковано видавання „Вісника" („Православний Вісник").

Далекосяглі пляни та зусилля о. д-ра С. В. Савчука дали Вінніпеґові першу Колеґію в Канаді для виховання священиків Православної Церкви. Колеґія Св. Андрея за короткий час дала цьому місту гарну українську і теологічну бібліотеку та нагоду студентам з різних частин Канади набути ширше знання й розуміння їх походження. Колеґія має пляни на ще ширші завдання на майбутнє.

Іван Сирник

Іван Сирник навчався перших букв від свого діда, що збудив у ньому любов до читання, писання та науки. Не дивно, отже, що під час його перебування в бурсі Єпископа Шептицького в Сент Боніфасі, став він редактором студентського журналу; дальшу освіту і знання української історії доповнив в Інституті Петра Могили. Як вірний слуга свого народу, два рази довелося йому зайняти провідні становища в українській організації: перше як ректор Інституту Петра Могили, і пізніше як редактор „Українського Голосу". Як редактор був він загально респектований українцями народженими в Канаді й на українських землях; подивляли, що Іван Сирник так досконало володів англійською і українською мовами. Поважали його і за те, що виховав чимало провідних одиниць на американськім континенті. Заскоро забрав його від нас Всевишній у вічність, коли він міг ще більше збагатити український Вінніпеґ.

Василь Сарчук

З Інституту Петра Могили вийшов відповідно духово озброєний також і Василь Сарчук, що ранньо попав під вплив Я. В. Арсенича. Був здібним учителем. Прибувши до Вінніпеґу, зайняв становище заступника директора позаочних курсів при Департаменті освіти, де виявив свої незвичайні здібности. Під час війни він старанним підготовленням позаочних курсів, а спеціяльно хемії прямо диктував курикюлом та спосіб навчання предмету.

Любив він українську мову; брав активну і провідну участь в організуванні й приготуванні курсів та програми української мови. Сотні учнів в Манітобі і в Вінніпезі студіюють тепер українську мову за його програмою. Ті, що

користають з його умових зусиль, хай пригадають того щирого працівника на громадській ниві.

Всі три вищезгадані провідники, як трійця, близько співпрацювали; були активними і в КУК.

Онуфрей Івах

Інститут Петра Могили також дав змогу й Онуфреєві Івахові осягнути вищу освіту та підготовити його до громадського життя. Дуже сильним бажанням було Іваха — стати письменником.

Коли він прибув до Інституту Петра Могили у Вінніпезі, — вже мав вироблені конкретні пляни на писання новелі про Манітобу, де поселилися його батьки. Свою новелю „Голос землі" почав писати О. Івах в Інституті на вулиці Кеннеді, а закінчив її, коли працював у редакції „Українського Голосу". Почав писати свої маленькі публікації під час депресії, коли люди не мали грошей, щоб купувати книжки. Пережив Івах депресію у Вінніпезі і написав багато цікавого для різних часописів у Канаді й Сполучених Штатах Америки. Вийшли друком його збірка поезій „Вишневий цвіт" та поема про Гр. Сковороду п. з. „Той кого світ ловив і не спіймав". Багато його поезій лежать ще не публіковані, а новеля „Голос землі" чекає перекладу її на англійську мову.

Вінніпеґ дав О. Івахові нагоду розвинути свої творчі сили, а він своїм творчим талантом ославив це місто, ці ворота заходу Канади.

* * *

Вінніпеґ визнано офіційно містом 1874 року. За сотню років його існування багато визначних особистостей причинилися до розвитку столиці Манітоби. В 1874 році українців майже не було. Щойно в 1895 році почали прибувати українські провідні люди, які теж значно причинилися до розбудови цього улюбленого їм міста. Ми згадали лише кількох. Згодом до цієї лісти хтось долучить інші імена.

ЧОМУ РИБИ НЕ ГОВОРЯТЬ?

— Ану скажи ти, Івасю: чому риби не говорять? — питає вчителька школярика.

А школярик подумав та й каже:

— Ану, пані вчителько, ви всадіть голову в воду і пробуйте говорити!

Петро Сліпчук

СМІХ ДОБРА І ЧИСТОТИ

(У сторіччя смерти: 1873 - 1973)

Доля обійшлася з ним дуже зле: у літературу Степан Васильович Руданський, людина напричуд обдарована, ввійшов посмертно. Ввійшов як один з поетів першої величини, з цілком народним складом, неповторною красою свого слова, свого власного голосу. І посів у літературі визначне місце — поезія його стодзвонною луною розлилася по всіх усюдах рідного краю, полонила серця тисяч і тисяч шанувальників прекрасного. Він злився з народом і зажив новим життям.

Степан Руданський весь свій короткий вік — він не дожив і до сорока літ — віддав служінню літературі, сіючи для людей добре, прекрасне. І ні гіркі злидні, ні кволе здоров'я не могли стати на заваді його великій благородній праці. Тож нива, яку так невтомно він засівав, заколосилася, хай уже після його життя, буйним урожаєм. І кожен колосок, вирощений на тій ниві, то чисте золото, що й понині непомеркним сяйвом світить серед щедрого багатства культурної скарбниці, то сплав мудрості народної і неабиякого таланту митця, — поета самобутнього й оригінального.

Справдилися його слова сказані про свої твори — щілки, як він їх називав:

А на світ пущу
Лиш щілки мої!
Не умруть вони:
Кожна щілочка
Полетить жива,
Як та пчілочка;
Полетить жива
І покотиться,
В сотні, тисячі
Переплодиться.

Настав той жаданий час, і його чудові поезії розлетілися живими пчілками по рідній землі, переплодилися в сотні, тисячі, глибоко запали в душу людям, будили свідомість, хвилювали, бо в них сама мудрість народна,

висока поезія, видобута з чистої криниці. Недарма високого громадського звучання вірш „Гей, бики!" — палкий заклик зорати поле і посіяти яреє зерно, а бадилля бур'янів ламати, валити на прах — „нехай не буде того зілля на ваших батьківських полях!" — під час революції 1905 року став улюбленою піснею на селі. Бо відчувся у ньому поклик до боротьби за нове життя.

У житті Степан Руданський був страдником, у літературі — подвижником. Допитливий, розумний хлопчина з села Хомутинці на Поділлі рано зв'язав свою долю з письменством. Перший вірш — романтичну баляду „Два трупи" написав у сімнадцять років, коли навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії. Як билина до сонця, тягнувся він до літератури. Батько ж, отець Василь, готував синові духовну кар'єру. Та син став за професією лікарем — щоб бути з людьми, за покликанням — поетом, щоб нести їм світло правди. Після семінарії батько послав його у Петербурзьку духовну академію, а він всупереч батьківської волі, вступив там до медико-хірургічної академії. І там накликав на себе непрощений гнів: отець Василь позбавив неслуха-сина будь-якої матеріяльної допомоги, не давав ні копійки на прожиток . . . То жив він надголодь, у холоді й злиднях. Про це так красномовно оповів поет в автобіографічному вірші „Студент". З рядків, пройнятих гірким гумором, перед читачем постає сумна картина життя студента медицини, що сидить у холодній хаті „другий місяць без борщу . . ." Таке безрадісне було життя юного Степана Руданського.

І все ж він не корився важкій долі. Молодий поет творив, холодний і голодний, з-під його пера лягали на папір нові і нові рядки дзвінких, як сонячний ранок, веселих, сповнених іскристого, то лагідного, то колючого сміху, таких милих нам співомовок ,і пройнятих гіркотою смутку ліричних поезій, яким судилося стати клясикою української літератури. Саме тут і в ті роки він подарував нам перлини поезії — улюблену пісню „Повій, вітре, на Вкраїну", вірші „Гей, бики!", „До дуба", де славить мужність і стійкість борця, людини, сильної духом, а також вірші „Студент", „Над колискою", „Наука".

Тут, у Петербурзі, він написав майже всі свої славнозвісні співомовки — самобутні гумористичні вірші та байки, з яких багато є визначним літературним і соціяльним яви-

щем. Тільки 1859 року він створив близько півтораста співомовок. І все то — праця в ім'я майбутнього. Бо, як скаже пізніше Олена Пчілка, письменниця й видавець першої книжки поезії Руданського, мати славетної Лесі Українки, ті „твори ясують щирий талант, принаджують як тею живою думкою, що положена в їх, так і тим живим словом, — голосним та міцним, як гартована криця . . . — немовби чуєш, як „жива душа" говорить у тих віршах — од самого серця".

І не вина Степана Руданського, що за його життя їм не судилося побачити світ. Доля була злою мачухою для поета. Лише кілька творів спромігся він видрукувати в журналах — „Основа" (1861 р.), який щойно почав виходити в Петербурзі, та ще в „Русском мире". Поетичний талант Руданського натоді, через соціяльні умови був, за висловом Івана Франка, видавця і невтомного популяризатора творчості поета, якось закопаний. Давалися взнаки і царська цензура, і горезвісний валуєвський циркуляр . . . Тож твори його жили тільки в рукописних збірках.

Перша ж книжка побачила світ 1880 року — через сім років після смерті автора. Частку рукописів відшукала в родичів поетових у Києві Олена Пчілка і дещо з тих поезій видала книжечкою, що мала назву „Співомовки Руданського". Це поклало початок слави, всенародного визнання його генія. Відтоді Степан Руданський полонить серця багатьох поколінь ще з дитячих літ, бо його співомовки читали й оповідали старі й малі, а пісні стали найпопулярнішими — народними. І важко нині знайти людину, яка б не знала творів Руданського. За близькістю до народу він другий поет України після Т. Г. Шевченка.

Уже працюючи міським лікарем у Ялті (там поет і помер у злиднях 1873 р.), Руданський, полишивши оригінальну творчість, захопився перекладами „Іліади" Гомера, „Енеїди" Верґілія, „Слова о полку Ігоревім", низки російських (Пушкін, Лермонтов), польських, сербських, німецьких поетів, чим теж засвідчив свій глибокий щедрий талант. Знання мов, дало йому змогу перекладати ці твори з оригіналу. Як лікар він здобув велику повагу у мешканців південного міста, зокрема, серед бідних верств, бо часто лікував бідаків безплатно, давав у своїй господі притулок хворим, які приїздили до Ялти. Та цей демо-

кратизм молодого лікаря не припав до смаку начальству, і він зазнав переслідувань та утисків.

Творча палітра Степана Руданського була багатобарвна. Є в нього поеми та романтичні баляди — „Два трупи", „Вечорниці", „Упир", „Тополя" тощо. Одначе не ці твори уславили його ім'я в літературі. Його талант на повну силу розкрився в ліричних та гумористичних віршах — співомовках.

Справді, тут він виявив себе неперевершеним майстром гумору і ліричних відчуттів. Тут він поет великий, оригінальний, талант його яскравий і барвистий. Творчість його пройнята глибоким гуманізмом, демократизмом, — бо ж брала вона свої витоки з народно-пісенного джерела, його гумору. Без народної творчості Руданський немислимий. Але немислима і наша література без Руданського, творчість якого, поза всякими сумнівами, явище видатне не тільки в українському, а й у світовому письменстві. Він любив трудовий люд і ненавидів його душителів, ненавидів несправедливість і неправду, насильство і зло. Ця його любов і ненависть знайшли свої відображення в гуморі, в соціяльних мотивах ліричних творів. Він з повагою ставився до простого трударя і зневажав чванливе панство. На цьому тримається його творчість, його світогляд. В поезіях Руданського прості люди завжди беруть гору над пихою дуків-багачів, над панами крамарями і царськими чиновниками. Народ у нього мудрий і справедливий, чистий душею і серцем.

Це ж звичайний селянин, якому байдуже до сріблазлота, що сяє в багатих крамницях, — він шукає, де продати дьоготь, — дає дотепну відповідь багатіям-купцям, що хотіли з нього насміятися; мовляв, тут не дьоготь, тільки дурні продаються:

. . . То нівроку ж,
Добре торгувалось,
Що йно два вас таких гарних
На продаж осталось.

Гору взяла колюча мужицька правда. Це у співомовці „Добре торгувалось". А пригадайте таку ж мудру відповідь селянина панові у вірші „По чому дурні". Ця ж лінія — мудрості простої людини — становить основу співомовок „Пан і Іван в дорозі", „Засідатель", „Піп на пущі", „Тільки допечи", „Розумний панич", „Козак і король"

„Баба в церкві", „Ахмет III і запорожці" та багатьох інших. Привертає увагу своєю соціяльною значимістю співомовка „Три царі", де герої — шляхтич, циган і русин (українець) якось розговорилися, хто б що робив, якби був царем. Ось про що мріє простий русин:

А якби я був царем
Та мав царську волю,
То я б знаю, що зробив:
Всіх пустив на волю! . .

В цих словах — сила сміху Руданського, його творчості, бо пройнята вона духом волелюбства, світлою любов'ю до людини. Він умів дотепно, гостро висміяти усе те, що ненавидів, що немиле було його серцю, й возвеличити те, що любив. Його співомовки — веселі й дошкульні, гострі на слова і дотеп, але й мудрі, як і творчість народу, з якої він пив снагу — черпав сюжети, художні образи, ідеї. Руданський залишив нам такі твори, які, за словами Івана Франка, засвідчують „незвичайне майстерство форми і народної мови, живість і простоту вислову, делікатний гумор, котрий мав погідний, добродушний усміх, розлитий над усіма тими творами". Він брав гумористичні народні анекдоти та оповідки і переплавляв їх на кришталь справжньої поезії; робив це з надзвичайною простотою та влучністю, і гострі стріли його сміху безхибно влучали у все вороже й ненависне народові. Він дотепно висміює і виставляє на людський осуд панів і бюрократів-хабарників і здирців-крамарів, а то, бува, й вищих чинів. Умів він викликати в читача і добродушний, грайливий сміх, без якого наш народ жити не може. Бо той сміх — життєрадісний, як сказав сучасний поет — сміх добра і чистоти.

Отакий він, наш незабутній, неповторний поет, творець всесвітньознаних співомовок, які сяють, мов джерельна вода, веселістю, добрим гумором, пекучим сарказмом, іронією та тонкою сатирою. А ще — іскристою поезією. Багату творчу спадщину полишив нам невтомний трудівник Степан Руданський, сторіччя від дня смерті якого на рішення ЮНЕСКО відзначають у всьому світі, і стала вона великим надбанням української літератури, її окрасою, її неоціненим скарбом.

КОЗАК І КОРОЛЬ

Став багатий колись пан
Короля благати,
Щоб король йому зволив
Воєводство дати.

А король йому й сказав:
„Відгадай три штуки,
Відгадаєш — тоді на!
А як ні — на муки!

Перша штука: скільки зір
В небі серед літа?
Друга штука: покажи
Середину світа!

Третя штука: угадай,
Що думати буду?
І от тобі цілий рік
Для твого розсуду!"

Відійшов багач назад,
Та так йому нудно!
Не вгадати — так біда,
А вгадати — трудно!

Сидить, плаче, неборак,
Козак проїзджає...
„Чого плачете ви так?"
Старого питає.

Той і каже: так і так!...
„Не журіться, діду!
Коли так, то я за вас
На відвіт поїду!

І палицю в руки взяв,
В кожух одягнувся,
Чорні вуса підбілив,
В чоботи узувся.

І чим дуж до короля.
Король оглядає:
„А що, пане, скільки зір?"
З міною питає.

А той поли закотив,
Чи як довелося:
— Стільки, каже, в небі зір,
Скільки тут волосся.

Задумався сам король
Від його відвіту.

„Ану, каже, покажи
Середину світу!”

А той палицю підняв
Може з пів аршина,
Та в підлогу нею гуп:
„Оттут середина!”

Почухався наш король,
Ще раз поглядає.
„Щож я думаю тепер?”
Козака питає.

— Думаєте, що я пан!
„А то що за річі?”
— То за річі, що не пан,
А козак із Січі!

Засміявся наш король,
Подарував тому,
А козака відослав
В золоті до дому!

Степан Руданський

ГЕЙ, БИКИ!

Та гей, бики! Чого-ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи леміша иржа поїла?
Чи затупилось чересло?
Вперед бики! бадилля зсохло,
Самі валяться будяки,
А чересло, леміш новії...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах,
Нехай не буде того зілля
На ваших батьківських полях!
А чересло моє із ліва,
Леміш із правої руки
Зітнуть і корінь того зілля; —
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зоремо поле,
Посієм ярее зерно,
А спаде дощик, незабаром
З землі пробудиться воно.
Пробудиться і на світ гляне,
І як дівочії вінки
Зазеленіють наші ниви, —
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики? Зерно поспіє,
Обіллє золотом поля,
І потече ізнову медом
І молоком свята земля;
І все мине, що гірко було,
Настануть дивнії роки.
Чого-ж ви стали, мої діти?
Пора настала! Гей, бики!

Степан Руданський

У РЕСТОРАНІ

Підходить п'яний офіціянт (кельнер, „вейтор") до столика п'яного гостя:

— Що ви мали, пане? Біфстейк? — питає його.

— Мав біфстейк, — каже той.

Офіціянт:

— Добре... Біфстейк — два доляри. „Водку" мали?

Гість:

— Водку мав... Два чи п'ять килішків...

Офіціянт:

— Біфстейк і водка — разом 10 долярів. А шампанське мали?

Гість:

— Не мав...

Офіціянт:

— Не мали? Разом 20 долярів. Біфстейк, водка... шампанське не мали — значить, 20. Плюс один стіл і три крісла — разом 30 долярів.

ПОЖАЛІЛИ

Батько й син лежать і дивляться, як мати носить з городу бараболі в мішках. Дивиться на те її чоловік та й каже:

— Настуню, та не набирай так багато бульби в мішок, бо тобі тяжко на плечі собі завдавати!

А син на те:

— Не журіться, мамо! Набирайте побільше! Я поможу вам на плечі піддати!

В. Ю. Кисілевський

КАРНАВАЛ НА СЕНЬКОВІ

Субота, 21-го лютого 1925

Думаєте, що це тільки Вінніпеґ або Едмонтон карнавал справляє? А ми, мовляв, в глухих манітобських лісах припали снігом на ярд і спимо, як той ґрізлі-ведмідь? Нехай і не сниться вам таке! Що припали снігом, і ще далі припадаємо, то правда. Але легенькими залубицями та шпаркими некованими кіньки зміряємо нашу прерію вширш і поперек, куди треба, чи сніг на цаль чи на кілька фітів. І як гарна забава десь заповідається, з'їздиться фармарська молодь зі всіх сторін, весела, свідома своєї фармерської гідности — бо Канада це край хліборобів — в зимі залубицями, а як сніг злізе й дороги висхнуть, то навіть і ґарами.

В нашому куті, на Сенькові, в минулу суботу була теж забава. Як почали залубиці на подвір'я Андрушків з'їздитися, то Білий аж захрипів, вітаючи всіх ще від лінії.

Фарма Андрушків найближча від школи, тільки через лінію. Трости позволили робити там забаву. Про цю забаву вже кілька тижнів наперед по фармах говорили бо й представлення мали давати і всі були цікаві видіти своїх „на сцені". Вечерами й ранками носилися наші „артисти" зі своїми ролями, як дяк з псалтиром.

Врешті надійшов цей день биття серця красунь — а кажу вам, що наші дівчата зачисляються до найкращих в Канаді!

З яких кільканадцять миль довкола поприїздили фармарі. В хаті Андрушків гамір, дівчата коло дзеркала стовпились, ще тільки дещо поправити, ще легенько підчесати підстрижену головку.

У школі поставили сцену із дошок, куртину з полотна, а декорації з паперу. До діточих сиджень додали ще кілька лавок із дошок для найстарших гостей, що з самого Штомбуру приїхали. За „кулісами" метушня . . . Наш пан учитель, Михайло Лютак, дає поради, а режісер, наш поштар Іван Смук, має держати все в порядку, щоб публіка занадто не цікавилася позакулісними справами.

Поважні гості, до старенького Пупези включно, вже засіли на лавках і розглядаються по залі. Декотрі зі стар-

ших, більш консервативних ґаздинь все ще держаться „крайового" кожуха, якого кільканадцять літ тому зі старого краю привезли, але молоді вже змінили кожух на боброве футро або на модну вовняну, теплу нагортку. Фармарі поскидали свої ведмежі кожухи і гуторять про будову Народного Дому в нашому куті, бо кажуть, що коли Роса може мати Народний Дім, то чому Сеньків не міг би мати? Дехто про пшеницю завів розмову, якої ціна — на радість фармарів — постійно йде вгору, вже двох долярів за бушель досягає.

Задзвонив шкільний дзвінок — раз, і все втихло, тільки за сценою гамір не втих. Задзвонив удруге, і за сценою теж гамір притих. За третим разом вийшов з-поза заслони режісер, наш поштар Іван Смук, і перепросив гостей наперед, що коли не вийде все як слід, щоб шановна авдиторія не брала це за зле, щоб вибачила, коли суфлер трохи голосніше буде говорити, так щоб і в другій „кімнаті" почули актори (сцена поділена полотном на дві кімнати). Прохав теж, щоб гості в школі не курили і не покріплювали себе „гарячими напитками", бо трости на другий раз не віддали б школи на забаву.

Почалася вистава. Грали „Хоч раз його право" і „Хто винен?" Всі з напруженням слідять за перебігом акції, як Ганя, чи Марія виглядає в першій штуці, а головно любовник у другій. Треба йому признати, що таки по-мистецьки і свобідно вив'язався із своєї ролі. Вже менше вдав свою ролю Петро, бо поминувши те, що зараз по виступі на сцену злетіли йому вуса, на превелику втіху молодшої братії, і те, що до козацьких шараварів убрав модерний кашкет . . . але це, що в найбільш траґічній хвилині, як його суперник забив йому наречену, Петрови застиг язик в роті, і суфлер мав не аби-який клопіт, щоб йому пригадати що має робити і говорити. „Петро: паде на землю". Петор впав аж дошки задудніли. „Петро: закриває очи рукою і плаче". Заридав гіркими сльозами. „Ол райт", віддихнув з полекшою цуфлер, на потіху авдиторії.

По виставі відспівали всі „Ще не вмерла Україна", а школярі під дириґентурою пана вчителя додали ще „Боже Короля хорони", і на сцену замість артистів вийшли музиканти і почали фокстротом.

Заметушилось на залі, повідсували лавки і молодь

пустилася в танець. Одна, друга пара . . . Дівчата, закинувши головки назад, крутяться до такту, будьте певні, не менше вміло, як і ви на котромусь із наших балів.

По фокстроті прийшла коломийка ще й з приспівами, і батьки з мамами теж не всиділи на місці. Доперва над ранком почали гості роз'їздитися. Одні санки за другими виїздили на лінію і зникали за осиками.

Мороз скрипить під ногами, зоряне небо моргає тисячами срібних оченят. На фармі Андрушків теж все втихло.

Зі вступів, по відчисленню усіх видатків, зістало чистих поверх двацять долярів на тутешній Народній Дім.

Пробудився ранок, свіжий, морозний, неділя. Їдемо до церкви на Роса, а повернувши і покріпившися і поладнавши усі фармерські обов'язки — добре заслужений відпочинок по вчорашньому вечері.

„І ВИ БУДЕТЕ ТАКІ, ЯК ВІН"

(Правдива подія)

Восени 1939 року большевики вперше зайняли Львів. Хліба не стало, а перед пекарнею ще вдосвіта вилаштувалася довжелезна черга людей. Хто мав старі лахи, — накинув на себе, щоб по-пролетарському виглядати. А на самому переді черги, перший біля самих дверей пекарні, стояв один „панок": поголений, в вичищеному костюмчику, в краватці й капелюшику.

Кілька старших жінок доказували, що вони прийшли раніше за нього, отже їм те перше місце біля дверей належиться. І так почалася сварка, а там уже й на бійку почало заноситися. Прибіг совєтський міліціонер (з місцевих таки хлопців) і питає, чого вони репетують і вовтузяться.

— Дивіться, який він прибраний, буржуй! — показують на панка. — Досить він хліба набрався тоді, як тут панські порядки були!

Подивився наш міліціонер на „буржуазну" одежу переляканого панка, і почав заспокоювати зодягнених у старі лахи людей:

— Не журіться, громадяни й громадянки! Він скоро буде виглядати так, як і ви.

Д-р М. І. Мандрика

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІЇ

Концепція нації дуже заплутана, як в теорії, так і в практиці. Від цього заплутання багато шкоди, яку ми, українці, відчуваємо на кожному кроці. Перше всього політики й урядники існуючих держав, особливо — з імперіялістичними тенденціями, вважають націями лише державні народи, себто ототожнюють поняття нації з поняттям держави; їм це вигідно й зручно. Їм у слід іде публіцистика, а з нею разом так звана публічна опінія.

В теорії, себто в наукових трактатах про націю, є псевдо-наукові концепції, основою яких є або політична тенденція, або певна іґнорантність. Політична тенденційність виявляється в працях представників пануючих держав або держав з гетерогенним населенням. Автори таких праць намагаються довести, що чистих етнічних груп не існує, кожна з них є певною мішаниною різних рас і підрас, а тому немає підстави й потреби для усамостійнення тих етнічних груп, які до цього часу не усамостійнилися. Іґнорантність виявляється у тих авторів, які фактично не знають способів опреділення національних ознак народів, а вживають своїх власних спекулятивних засад, нічим не зв'язаних з наукою.

Дійсно науковими є ті теорії нації, що оперті на антропологічних та соціологічних студіях. Пов'язані в одно ціле, вони дають правдиве наукове опреділення нації.

Основною засадою науки або наукового методу є міра, число й вага. Все, що можемо цим перевірити, буде науково дослідженим. Отже, перейдемо до дослідження нації.

Існування окремих народів є очевидним фактом, якого доводити не потрібно; маємо раси різних кольорів, їх підраси та етнічні групи. В природі ми бачимо різноманітність видів чи спецій, як в тваринному, так і в рослинному світі. Різноманітність видів — це біологічний закон, який є очевидним. Цей самий закон, який можемо назвати Законом Одвічности, є спільним і для людства; він творить різноманітні людські суспільства — раси, підраси, народи. Англійсько-американський учений Дж. В. Дрейпер, який перевів дуже докладні досліди над розвитком людської культури від самих її початків, підкреслює спільність цього закону і, між

іншим, підмічує дивну аналогію між розвитком людської одиниці і розвитком людської групи в окремий народ.

Отже існування народів є витвором біологічного закону. Тепер маємо своїм завданням знайти ті прикмети, які творять індивідуальність кожного окремого народу, себто знайти те, що в науці логіки називається: специфічні диференції в частині цілого (в даному разі — людства), спорідненого походженням.

На це питання дає відповідь наука соціології, себто наука про суспільство. В найновішому розвитку соціологія ділиться на такі головні розділи: 1) ґенетика суспільства, себто дослідження про походження суспільства; 2) морфологія або структура суспільства і 3) суспільний процес.

Висліди суто-наукових дослідів у цих трьох головних розділах дають нам такі прикмети окремішности того чи іншого народу:

Раса, антропологічні прикмети,
Мова;
Суспільно заселена територія, історична доля,
Віра (в її історичному розвиткові),
Культ: ориґінальні обряди, ритуали, міфологія, навіть забобони;
Спосіб індивідуального й громадського життя; поведінка;
Родинна й хатня культура; одяг, народнє мистецтво;
Пісня, музика, танок; так звана — народня словесність (казки, оповідання, думи і т. п.);
Світогляд: уявлення про світ, про Бога (виявляється, між іншим, в наших колядках українське поняття про Бога, як втілення Доброти, у відмінність до жидівського, московського та інших понять — про Бога грізного, мстивого і т. п.);

Нарешті, новітня культура: література, мистецтво і ін.

Всі ці прикмети розвивалися сотки, а часом і тисячі років під різними біологічними, ґео-політичними і суспільними впливами, а тому стали специфічною натурою даного народу і його одиниць. Таким чином ці спільні прикмети споюють велике число одиниць в єдине ціле, в народ. Коли ж в народі виростають великі провідні ідеї про його цілі, про місце серед інших народів, себто виростає колективна свідомість себе, своєї гідности; виявляється життєва динаміка, рух вперед у розвиткові своїх колективних сил, акція до

здійснення своїх ідеалів цілого народу, — тоді це є нація. Бо це є прикмети тих народів, що безспірно носять ім'я націй.

Не робить різниці, чи дана нація здобула свою власну державну форму, чи ні. Бо багато існуючих націй, включаючи німецьку, ще не так давно (в історичній мірі часу) не мали державної форми. Державна форма без самодіяльної нації ще не дає нації; історія знає безліч таких державних форм, що розпадалися в ніщо так скоро, як та зовнішня сила, що їх творила, розпадалася або слабла. Німці кажуть: німецька нація — це Ґете, а німецька держава — це Бісмарк; німецьку націю створила культура, а державну форму дипломатична і мілітарна політика Бісмарка.

Учений соціолог Ю. Делевський (Франція) в своїй великій праці про суспільні антаґонізми, яка включає докладну історію розвитку гноблених і гноблючих народів від давніх часів, доводить, що розвинутий у відповідній мірі народ, гноблений другим, негайно набуває повних сил до самостійного життя, як тільки гноблюче ярмо ослаблюється або спадає.

Перечислені вище головні соціологічні прикмети індивідуальности народу і нації є суто наукові. Проти них не встоїть жадне тенденційне заперечення. Я мав нагоду опрокинути ними, в літературній полемиці, твердження одного видатного ученого про Карпатську Україну. Він, на підставі своїх узагальнень, твердив, що населення Карпатської України не належить до українського народу. Тепер він того не твердить; чесний учений приймає наукові арґументи.

* * *

Державна форма є завершенням організації нації, бо держава — це не тільки політична організація, як учить державне право, але й разом з тим — велика господарська організація. Це є господарство цілого народу, яке дає йому добробут, захищений збройною силою, та захист добробуту кожної одиниці (маємо на думці демократичну державу). В добробут включаємо матеріяльний і культурний розвиток. Нація під чужою державною формою — це кріпак, з праці й добра якого користає його гнобитель. Тому такі нації вічно стремлять до визволення; без їх визволення світ не матиме спокою, і ми є тому свідками.

Стара імперіялістична політика так званих колись великих сил ще й досі має своїх прихильників, одначе ми вже

бачимо прояви нових ідей в такій, колись суто-імперіялістичній державі, як Велика Британія. В різдвяному слові до народів Британської спілки, 25 грудня 1953 року, королева Елизавета проголосила цю ідею (яка, розуміється, є висловом політика Британського уряду) в таких словах: „З імперії, раму якої поклали попередники, виріс широкий на весь світ дружній союз націй, невиданий ніколи перед тим. В цьому дружньому союзі Об'єднане Королівство є рівноправним спільником з багатьма іншими гордими себе і незалежними націями, і воно далі провадить інші, все ще відсталі, нації до тієї самої мети"... „Це є цілковито нова концепція, збудована на найвищих якостях людського духу: дружбі, вірності та бажанню свободи й миру"...

* * *

Згадаю в кількох словах творення нових націй. Існуючі, чи так звані — історичні нації творилися довгими віками. Від родини до роду, від роду до племени, від племени до народу — нації. Саме слово „нація" походить з латинського слова „народження", і має таке саме значення, як наше слово — „народ". В процесі історії формувалися новіші нації заселеннями й завойованнями. Наприклад, московська держава в початках будувалася захопленнями пів-азійських і азійських племен та просторів, силомицьким змішуванням населення шлюбами і т. п. Але ми маємо перед нашими очима нові формації націй, напр., Злучені Держави Америки, Канаду, південно-американські держави. Процес творення таких нових націй іде дуже повільно. Перші покоління поселенців живуть катеґоріями мислення того народу чи краю, з якого переселились. Різні етнічні групи приносять з собою різні катеґорії мислення, себто традиції і зміст культури свого етнічного коріння; об'єднує лише політично-економічна організація та домінуюча мова, як середник лучення. Проходить не менше чотирьох поколінь, доки не витвориться нова спільна форма мислення для всіх різнородних етнічних складників нового громадянства; одначе це буде лише дитячий вік нової нації, нації в зародку. Впливи культур старих батьківщин ще великі. Процес творення збірної культури повний антагонізмів між окремими етнічними групами в боротьбі за місце в новому суспільстві. Ті етнічні групи, що йдуть об'єднаною силою, перемагають і займають домінуючі становища, то-ж, що йдуть розсипаним фронтом, залишаються на останніх позиціях. Сполучені Держави Америки, напр., є

лише в першій половині сформовання нової нації; в наші часи там є лише центральне ядро єдиного нового суспільства, решта населення гетерогенне, сполучене лише політично-економічною організацією, також технічною культурою існування. Ще треба пару сот літ, щоб Америка стала дійсно новою нацією, якщо стане.

Переходжу до філософії нації. Замало зробити дослід про те, що таке нація. Треба знайти причини і рацію її існування, інакше ми не маємо відповіді на питання: для чого потрібна така тяжка боротьба за право нації на існування? Без цієї відповіді в нас не буде досить сили захищати те право нації.

Між іншим, це є загальне явище в наші часи студіювати й описувати факти, себто наслідки чогось, якогось явища чи сили, але забувати чи уникати студіювання причини тих фактів. Це подібне до того, коли б якісь дослідники знайшли в невідомій країні ріку, що десь бере початки в невідомих горах, і стали ретельно досліджувати якість її води, глибину її там, де вони отаборилися, і всі інші місцеві прикмети, але цілком не цікавилися дослідити її походження. Так, напр., знаємо, що щороку ми облітаємо на своїй землі кругом сонця, але не знаємо — яка творча рушійна сила погнала і жене нашу землю в цю безконечну дорогу.

Великі філософи минулого, на яких все ще опирається сучасне, пробували вияснити суть життя, його одвічні основи, ціль існування, так званий „Абсолют", шляхом метафізики, онтології і т. ін. Але в останні часи запанували досліди не причин, а фактів, так звана рефлексологія, бігевйоризм (наука про поведінку людини); частина учених просто ухиляється від питання про причини, себто від філософського мислення, а частина, працюючи лише над наслідками, втікає від того питання в лоно формальної релігії. Напр., російський академік Павлов, батько атеїстичної рефлексології, вчащав, як кажуть, до церкви навіть під комуністичною владою, яка попустила йому той привилей. Одначе, без філософського освітлення людство виглядає на те, що воно кидається то сюди, то туди невідомо від чого і для чого; великі томи історії є реґістрацією такого стану народів і людства. В світлі ж наукової філософії наше розуміння ясніє, ми знаходимо причини і цілі тієї великої сили, яку ми відчуваємо над нами і в нас. Ми знаходимо поза фактом фізичного світу те, що філософи називають по-англійськи

„Майнд", а по-українськи маємо вжити двох слів: „Одвічна Мудрість".

Отже, переходимо до філософії нації.

Я згадав на початку, що існування рас і народів є витвором біологічного закону, себто закону життя. Але саме життя є наслідком вищого закону. Я називаю той вищий абсолютний закон — Законом Одвічности. Це є той закон, нам невідомий, але до якого ми неминуче приходимо своїм логічним думанням, який дав космос (всесвіт), дав і дає йому рушійну силу, і який дав людство і все живе на нашій плянеті, і дав йому рушійні сили.

Закон Одвічности включає в себе закон одвічної моралі в людині, який підкреслив великий німецький філософ Ем. Кант, а який також висловлював в іншій формі другий великий філософ Фіхте, в своїй ідеалістичній концепції про моральний проґрес людини.

Кант, як і деякі інші філософи, напр., чеський проф. Масарик, вважали, що моральний закон (як і почуття Бога) людина пізнає через інтуїцію. Одначе, ми можемо перевірити існування того одвічного закону в душі чи істоті людини суто науковим способом, вживаючи число чи міру. Напр., коли ми бачимо перед собою громаду в пару сот людей, ми не знайдемо серед них жадного, хто не відчував би неправди, жалю, співчуття, гніву за кривду і т. п., себто хто не мав би в собі того одвічного морального закону в більшій чи меншій мірі. Отже це є доказ числом, що переважаюча маса людей є опанована ним.

Ідея морального закону ввійшла в науку філософії права, в формі принципу етичного мінімума: право, чи закон, який не має в своїй основі мінімуму справедливости (чи етики), не знаходить признання й поваги, і скоро відмирає чи відкидається; загально людське поняття права має в основі етичний мінімум (в релігії — етичний максимум).

Отже, існування окремих народів і націй є імператив Закону Одвічности, а одвічний моральний закон в істоті людини (як складова частина Закону Одвічности) є та рушійна сила, що направляє людину, народи і ціле людство до невідомих нам ще цілей Закону Одвічности. Патріотизм, любов до свого народу, національний героїзм — це вияв (або, як кажуть — функція) того одвічного морального закону. Він виявляється взагалі як рушійна сила мас, але в окремих випадках він проявляється в одиницях у надзвичайній (сказати б — пророчій) силі. Візьмемо приклади з україн-

ської дійсности: чому Т. Шевченко приніс в жертву всі вигоди свого власного життя і віддав себе на страждання й терпіння за Україну? Чому Ів. Франко не міг, як він казав, вилізти з української шкіри, щоб скористати вигодами життя, а віддав себе в жертву українському народові, щоб він пішов „у мандрівку віків з його духу печаттю". Тут яскраво бачимо акцію Закону Одвічности і акцію морального закону. Мало сказати, що Шевченко й Франко робили це з любови до свого народу. Яка ж причина, чи корінь тієї любови? Надзвичайна сила морального закону в їх душах.

Згадаємо героїв Базару, розстріляних московськими большевиками; про цих героїв поет сказав так:

Урочисто вони присяглися
Україну визволить з кайдан,
Щоб над нею більше не глумився
Ні москаль, ні жид, ні польський пан...

Чому вони віддали найдорожчий дар, що людина має, своє життя, за Україну? — З надзвичайного відчуття морального закону в їх серцях. І от ми можемо перевірити існування того закону і його силу науковим способом — числом і вагою, — коли поставимо певну теоретичну ціну людського життя і порівняємо її з їх жертвою смерти; їхня жертва є більшою (більшої ваги чи більшої вартости) за ціну їх життя, або — відчуття морального закону є більшим за ціну життя.

Подібні приклади маємо в житті всіх інших народів.

В світлі Закону Одвічности і його морального закону Україна має свою місію; її існування є вища моральна конечність і тому її велика майбутність незаперечна.

Історична міра часу є надто довга в порівнянні з життям людини. Тому прослідити акцію одвічного морального закону в історії тяжко. Людина подібна до маленької комашки, що повзе поміж кроками велетня; комашка відчуває ті кроки, але не може бачити. Одначе, ми можемо дещо спостерегти. Моральний закон вирівнює історію, в її ухилах, на його напрямок. Той напрямок, за філософією Фіхте, Канта і так званих ідеалістів, є все більше й більше моральне удосконалення людства. Такі філософи, як Д. Гюм та Геґель, не добачали того закону, і Гюмові людство здавалося безнадійним, а Геґель визнавав за розумне те, що існує, хоч воно й було неморальне. На Геґелевій філософії виріс німецький мілітаризм, увінчаний Гітлером, і моральний закон його знищив.

Теоретики діялектичного матеріялізму (напр., марксисти) дошукалися того, що історія людства йде зиґзагами — ухилами в один та другий бік — і вирівнюється направами спроб і помилок. Одначе, вони не поставили собі питання: хто-ж чи що-ж дає провідну дорогу, до якої ті спроби й помилки направляються? Ми даємо відповідь на це питання: одвічний моральний закон.

На найновішій історії ми можемо побачити акцію одвічного морального закону, який може краще назвати суто українським словом — закону одвічної справедливости. Тут я буду повторювати те, що я говорив 4 грудня 1947 р. на Ширшій Раді Українського Комітету:

„Неправда Версайського миру, після якого Україну кинуто під ноги наїздникам і після якого так званий культурний світ відвернувся від виконання свого морального обов'язку щодо українського народу і інших народів, що були в такому ж становищі, тяжко відплачена та спокутувана всім світом... Закон одвічної справедливости дав світові „бича Божого" Гітлера, як колись таким бичем був гунський Атиля. Цим бичем учинено кару над тими, хто не виконав справедливости. Страшним соромом воєнної поразки заплатила Франція, найбільший ворог України в часи Версаю; кров'ю своїх дітей і господарським винищенням заплатила Велика Британія; кров'ю своїх синів та безконечними турботами заплатила Америка... Нові несправедливости, ненормальности, вчинені під час боротьби з Гітлером, на задоволення московського людоїда, потягли нові кари закону одвічної справедливости"...

Можна поставити питання: коли існує закон одвічної справедливости, то чому так багато лиха в історії, так багато терпінь невинних і панування злочинців?

Закон одвічної справедливости (одвічний закон моралі) дає лише напрямок. Людині дана свобода волі, і ту свободу людина використовує в історії подібно, як вона використовує її в особистому житті в процесі росту — з помилками, успіхами, збоченнями, занепадами і т. ін. Так оприділено законом життя, Законом Одвічности. Людина не є машина. Машина, механізм має бути викінченим, щоб міг працювати. Такий механізм не має і не може мати свободи волі. Біологічний організм має вирости, щоб виконувати свої функції; подібно-ж і суспільний організм — народ. У відміну до машини, людина й людство мають дар свободи волі, і це є основа розвитку, поступу і жадоби та радощів життя.

За цей дар людство й людина платять своїми помилками. Але закон справедливости вирівнює помилки людства в безконечній дорозі історії.

Історія українського народу — це лише вступ в його майбутню історію. Коли в 1240 році татари розвалили Київ і потім вирізали всю провідну верству в Україні, як зрізує коса траву, і коли на яких майже пів тисячі літ Україна немов лежала облогом, яка доля спіткала наш народ? Чи не була це рука одвічної справедливости, що зрізала сад українського народу, так як зрізує садівник безжалісною рукою свій цвітучий і плодючий сад до самого коріння, щоб потім з коріння виріс новий, молодий сад, ще кращий і повний сил на майбутнє?

За ці роки український народ виріс у багатомільйонну, молоду націю для великої майбутности, в той час, коли „більш щасливі" в минулих віках народи здрібніли, постаріли, спорохніли... І тепер український народ в своїй високій моральній культурі, дзвенить серед аморальности світу, як срібний дзвін нового життя, майбутности, а в своїй фізичній молодості сходить, як ранішнє сонце над світом.

В світлі Закону Одвічности нація це не є закам'яніла державна форма, це є живий народ, культурно й духовно (психічно) об'єднаний в окрему колективну індивідуальнсіть; стреміти до національного оформлення свого народу — це не є лише право, це є імператив, наказ найвищого закону життя.

65-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ „ТРИЗУБ" (1909 — 1974)

Українська Видавнича Спілка „Тризуб" у Вінніпезі постала в 1909 році. А в березні 1910 року ця спілка почала видавати часопис „Український Голос".

Ось якими словами згадує про це о. Василь Кудрик:

„Гурт, що заснував Українську Видавничу Спілку 1909 року, і 1910 року почав видавати „Український Голос", складався з пересічно молодих людей. Найстарші з них могли мати 30 літ, а багато було нижче 30-ти. Це все молоді люди, — мрійники, готові щось робити, а коли треба, то й перебоєм йти вперед."

ПРОМОВА

Інтеліґенціє! Панове!
Шановні друзі! — Це для вас
Моя призначена промова
На тему: виховання мас,
І наше завдання священне,
І Я, І що було б без МЕНЕ!!!

Напочатку скажу два слова,
Про наш обов'язак: Панове!
Нам всім, я думаю, відомо,
Що ми, на жаль, тепер не вдома.
Це раз.
Подруге: ми на еміґрації!
Потретє: ми — сметана нації!

Ми є вершки! Ми є еліта!
На нас історія всесвіту,
Поклала місію святу:
Носити світло між корита,
І просвіщати темноту.
На наші, панство, горді спини,
Уперлась будучність країни!
Бо, вірте, тільки ми одні,
Здобудем вільну Україну!

Ми подаруєм їй столицю,
На мапі визначим границі,
А потім, у належний час,
Їй уряд виберемо з нас.
Тому ж, що партій в нас зо двісті,
Кажу відразу: перше місце,
Дістане партія моя,
І президентом буду Я!!!

Я коротко тут говорив,
(Зі скромністю, без зайвих слів)
Про місію мою й еліти.
То ж переходжу до просвіти:
У нас з просвітою є жах!
Просвічених людей — замало.
Ну й що робити в початках,
Щоб наша слава не пропала?

Крок перший: темний чоловік,
Хай темним лишиться й надалі,
Щоб легше він до думки звик,
Що ми — є ноги, він — педалі...

Крок другий: вирвати з сердець
Ми мусим жаль і все подібне!
Щоб залишилось на кінець,
В серцях лиш те, що нам потрібне

Крок третій: справа є така,
Що вороги не засипають!
Тому нам треба гопака,
Й людей, що голосно співають!
Бо ж ясно: лиш гопак та спів,
Це зброя проти ворогів!...

Ну й крок четвертий: де є ми,
Там, зрозуміло, — центр всесвіту!
Не забуваймо ж ми самі,
Чого чекають від еліти:

Поважних мін! Великих слів!
Але не всміхненої міни,
Бо ви не вірте, що там плів,
Якийсь, певно, примітив,
Що сміх різнить нас від тварини.

Під час промов нам треба поз,
Щось на зразок Наполеона.
Щоб всім по шкірі йшов мороз,
Від нашого понадшабльону!
І величі... І взагалі...

Та вже залишимо деталі.
То ж, панство!
Ми є пуп землі!!!
Ну і так далі, і так далі...

Зоя Когут

НЕ МИ

Десь там, серед плодючих нив,
Серед лісів, серед степів,
Збирає творчий дух жнива.
А тут? — Слова, слова, слова...

Там рідну землю полива
І піт синів, і кров батьків,
І сльози скорбних матерів.
А тут? — Слова, слова, слова...

Там мужньо, без великих слів,
Лягли вже тисячі голів!
Над їх могилами — трава,
Лиш вітер пісню їм співа.
А тут? — Слова, слова, слова...

Невже говоренням отим
Ми нашу волю воскресим,
І на амбіції плечах,
Принесем славу? На словах?...
Чи ж вірим ми, що ми одні
Такі і мудрі, і міцні?...

Не ми! Вони — оті безправі,
Що тихо стогнуть у ярмі,
Колись здобудуть волю й славу
Для краю рідного. Не ми!

Ми ж тільки горстка бідаків,
Що можуть чесно край любити,
За нього плакати й боліти,
Й себе для нього посвятити!

Але — без слів! Без зайвих слів!...

Зоя Когут

ХТО БІЛЬШИЙ?

Французький імператор Наполеон І був людиною низького росту. Одного разу він хотів дістати книжку з полиці, але не міг, бо полиця була зависоко.

— Ваша Величносте, — каже його адютант, — дозвольте мені дістати для вас цю книжку. Я дістану, бо я більший.

А Наполеон каже:

— Ти не більший, ти лиш вищий за мене. А більший є я.

В. Ю. Кисілевський

БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК ПЕРШИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОСЕЛЕНЦІВ МАНІТОБИ 1896–1900

По сімох роках дослідної праці біографічний словник найстрших українських поселенців Манітоби передано врешті в руки друкарів, і можна сподіватися, що він незабаром буде доступний загалові, — не тільки українському, але й загально-канадському.*) Він призначений на те, щоб становив матеріял до дальших соціологічних, статистичних і демографічних студій над першими українськими поселенцями Манітоби, які в великій мірі причинилися до розбудови канадського Заходу, як рільники-фахівці.

Думку зладження цього біографічного словника піддав авторові пок. проф. Джордж В. Бравн, головний редактор Канадського Біографічного Словника. Він настоював на тому, що конечно треба зібрати короткі біографії українських піонерів Західної Канади, як цінний матеріял для істориків, а також і для того, щоб зберегти їх пам'ять для нащадків. Пропозиція проф. Бравна стрінула теж повну, заохочуючу піддержку із сторони Української Канадської Дослідчої Фундації, яка зобов'язалася зайнятися виданням словника, коли він буде готовий до друку.

До проєкту поставилася прихильно теж Канадська Рада, яка із своєї сторони дала однорічний „ґрант", щоб таку дослідну працю розпочати. По довшому перегляді джерел до біографічного словника, пок. проф. Бравн прийшов до переконання, що на основу такої студії найкраще будуть надаватися гомстедові реєстри, бо 80 до 90 відсотків найстарших українських поселенців осідали на гомстедах, і в гомстедових реєстрах знаходяться докладні інформації, потрібні до біографій. „А крім того", додав проф. Бравн, „коли візьмете гомстедові реєстри за підставу, то ніхто не зможе вам закинути, що ви когось вилишили із словника, бо в словнику будуть тільки ті, що осіли на гомстедах".

Праця над дослідженням вісімнадцятьох гомстедових книг почалася 19 червня 1964 року, і останній випис за-

кінчено 16 вересня 1965-го року, — після переглянення 81,753 гомстедових аплікацій і зладження 2,086 індексових карток українських гомстедерів.

Слідуючим завданням був перегляд корабельних реєстрів і виписування імен українських іміґрантів, імен їхніх дітей, їх віку і т. д., які прибули до Канади в роках 1891-1900. Викінчення цих дослідів забрало понад два роки часу, бо треба було переглянути списки понад двох тисяч кораблів, які в роках від 1889 до 1900 прибули до портів Квебеку і Галіфаксу, і виписати з них імена українських родин. По скінченні перегляду корабельних списків, приступлено до виписів з аплікацій до натуралізації, до прочитування і виписування посмертних згадок з українських і англійських часописів, починаючи від „Давфин Геральд"-а з 1897 року. Досліди роблено теж у Манітобі, в провінційних архівах, парляментарній бібліотеці, церковних реєстрах і ін. Врешті, під кінець 1971 року, можна було приступити до провірення зібраних матеріялів і на їх підставі почати писання коротких біографій. З початком 1973 року чорновик Біографічного Словника Українських Піонерів був готовий, писаний англійською мовою, охоплював 941 коротких біографій українських піонерів, 451 з околиці Давину, 318 Стюартбурна, 91 Плезент Гоум, 21 Брокенгед, 20 Мавнтейн Ровд і 40 біографій з околиці Стратклер і Шоул Лейк.

Біографії піонерів які засіли на куплених фармах, в лісових резервах, або залишилися в містах, не є включені в словник, бо він обмежується виключно до тих родин, які осіли на гомстедах.

Студії архівних матеріялів виявилися незвичайно цікаві і українському загалові мало, або й зовсім невідомі факти про українських піонерів. Ледве чи багато з нас знало, що між першими поселенцями були й такі, що народилися ще за наполеонської ери — ще далеко перед скасуванням панщини в Австрії (1848). Петро Василинчук, син Івана Василинчука й Марії Гопак, народився 1814 року і помер 22 квітня 1922 р., маючи 108 літ, на фармі свого сина Якова, в околиці Білд недалеко Роблина. Оксана Косован, народжена 1817 року в Луківці, повіт Чернівці, померла на фармі свого сина Олекси Косована в околиці Стюартбурн, 19 жовтня 1907 року. Яків Миськів, народжений 18 квітня 1818 року в селі Коцюбинці, Гуся-

тинського повіту син Павла Миськова і Марії Барилюк, помер маючи сто років, в квітні 1918 року, на фармі свого сина Павла, в околиці Згода в Манітобі. Вдова Текля Кравець, народжена 1818 року в Озерянах Бучацького повіту, померла 23 квітня 1924 року на фармі в околиці Ґімлі.

Тих, що народилися в 1820-тих роках і прибули до своїх дітей чи внуків, є також багато. Мартин Войчишин з Россборн народився 1825 року і помер 24 серпня 1905 року; Михайло Загара народився 1827 року в Брідку, повіт Заставна на Буковині, і помер на фармі свого сина Якова в Ґардентон, 25 листопада 1920 року, проживши 93 літ; Павлина Кропельницька, народжена 1828 року в Ґерманівці, повіт Борщів, дочка Михайла і Аксенії Урбановських, померла на фармі свого сина Миколи в Ґілберт Плейнс, 11 листопада 1923 р., проживши 95 літ. Тих що народилися в 30-тих роках, цебто 150 літ тому, нараховується десятки. Але середній рік народження піонерів, які прибули до Канади в роках 1891-1900 вагався між 1850 і 1865.

У біографічному словнику для демографічних студій подані є також назви сіл і повітів, звідкіля поселенці приїздили. Докладну аналізу походження переведено в словнику для околиці Стюартбурн. З цієї аналізи бачимо, що найбільше число поселенців до згаданої околиці прибуло з Борщівського повіту, в меншій мірі з повіту Заліщики в Галичині, і з повітів Заставна і Чернівці на Буковині. До околиці Стюартбурн в роках 1896-1900 прибули родини з таких сіл Борщівщини: Бабинці — 3 родини; Більче Золоте — 9 р.; Боришівці — 1 р.; Гуштин — 1 р.; Дзвінячка — 6 р.; Ґерманівка — 2 р.; Горошова — 12 р.; Кривче — 1 р.; Худиківці — 7 р.; Латківці — 1 р.; Мельниця — 5 р.; Іванє Пусте — 14 р.; Михальків — 3 р.; Пилипче (Филипківці) — 4 р.; Шупарка — 2 р.; Стрільківці — 4 р; Турильче — 1 р.; Устє Епископське — 8 родин.

З Заліщицького повіту найбільше родин прибуло з села Синьків, — 45 родин. З Буковини найбільше родин прибуло з села Луківці, повіт Чернівці, — 26 родин.

Подібний образок представляє собою й околиця Давфин, хоч там поселювалося багато родин і з інших сіл Борщівчини, Теребовелищини, Коломийщини, і менше з Буковини.

Посмертні згадки в часописах, церковних реєстрах, дають важливий образок рухливости другої і третьої ґе-

нерації, синів і внуків перших піонерів. Наприклад: Михайло і Домна Думанські прибули до Канади з села Більче Золоте в Борщівському повіті, 3-го червня 1898 року і поселилися на гомстеді в околиці Стюартбурну. З ними прибуло теж і троє дітей: дочка Марія (14 років), син Семен (9 років) і друга дочка, Параска (один рік). Михайло Думанський помер 1915 року, а його дружина Домна — 1920 р., в Стюартбурн. Дочка Марія вийшла замуж за Юрка Шпіляка і вони фармерували спершу в околиці Вайта, опісля переїхали в околицю Дромгеллер в Алберті. Син Семен оженився в 1919 р. і переїхав фармерувати до околиці Кавалір в Норт Дакота, де й помер 1959 р. Його син Мирослав (Морріс) переїхав жити до Сан Франціско в Каліфорнії і під час останньої війни служив в американській армії. Три сестри Семена Думанського, доньки Михайла і Домни Думанських, Марія Шпіляк жила в Дромгеллер, Алберта, Параска (Полли) Татарин в Портедж ля Прері, Ман., а Лена Белліндже (народжена в Канаді) жила в Ст. Томас, Норт Дакота.

Біографічний словник українських піонерів Манітоби дає вичерпуючий образ початків українського поселення і цінні матеріяли до дальших студій у цій провінції. Треба сподіватися, що з часом буде виготовлений подібний біографічний словник і на інші західні провінції — Саскачеван та Алберту, щоб вони творили цілість і дали повний образ українського поселення на гомстедах в перших роках української іміґрації до Канади.

---

*) **Dictionary of Ukrainian Canadian Biography 1896-1900 — Pioneer Settlers of MANITOBA. Vladimir J. Kaye, Editor. Ukrainian Canadian Research Foundation. Toronto: 1974.**

ЦИВІЛІЗАЦІЯ

(Жарт)

— Тату, що то є цивілізація? — питає синок батька.

— Та, знаєш... Як би тобі сказати? Цивілізація — це є те, коли міські люди дивляться на телевізійні програми, щоб хоча раз у житті схід сонця побачити, — відповів батько.

КОРІНЦІ СЕНЕКИ В ЕКОНОМІЇ УКРАЇНЦІВ-ПІОНЕРІВ

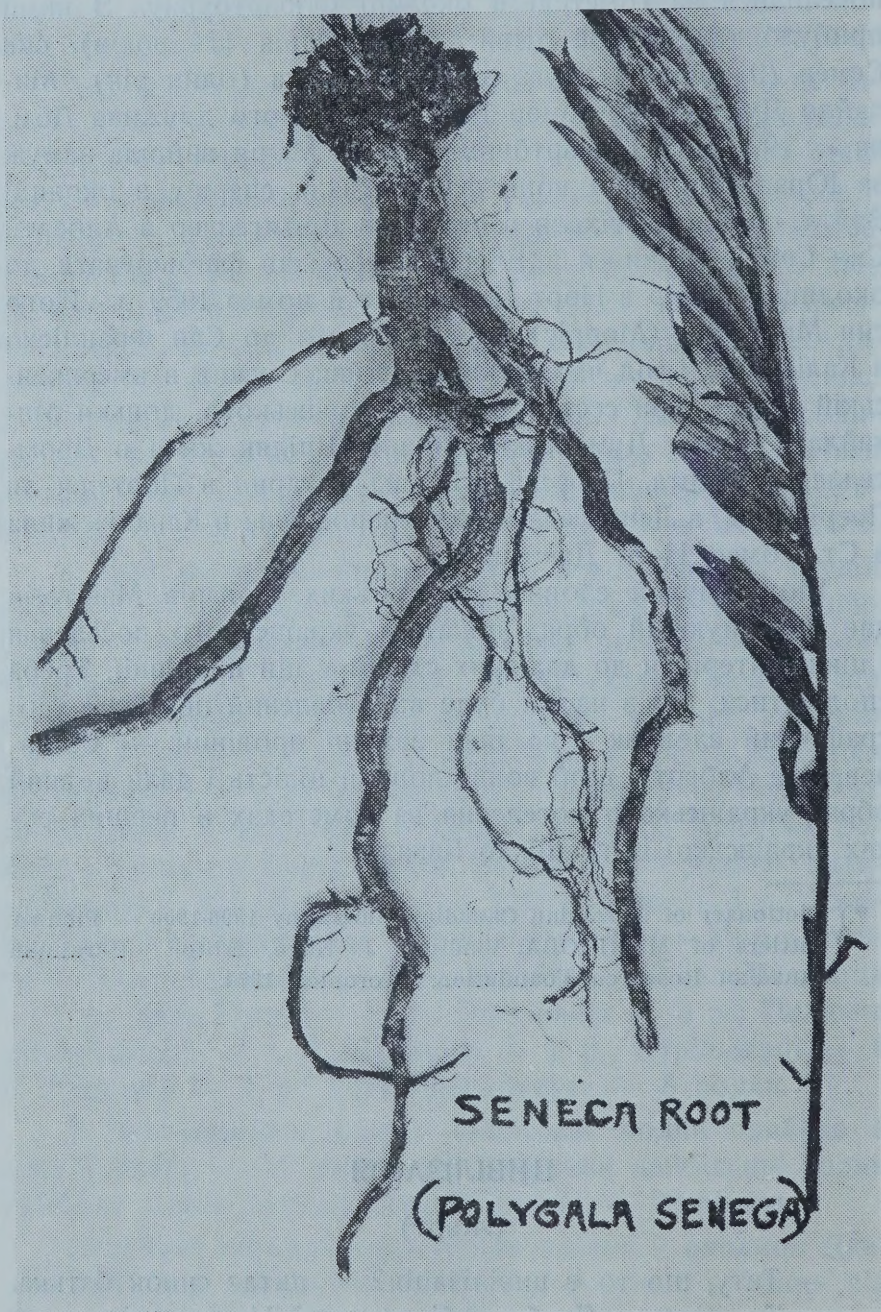

До історії життя українських піонерів, поселених на колонії Стюартбурн, Ман., повинні бути записані корінці Сенеки (Seneca Root).

Бідні українські іміґранти, що поселилися там на дарованих „гомстедах", скоро стрінулися зі страшною бідою. Їх нові життєві обставини були зовсім відмінні від старокраєвих. Майже кожна родина знайшлася на цілинній землі безрадною через брак грошей.

Щоб поселенці могли користати з нової землі, їм було потрібно відповідного рільничого знаряддя, пару волів або коней, коров, курей, огородини і т. д. Не раз селяни приїжджали в такій пізній порі року, що не могли скопати і посадити город.

Грошей у них заледве вистачало на „шифкарти", а декотрі мусіли їхати за позичені гроші. Тому майже з кожної родини чоловіки скоро лишали доми і розходилися пішки по двадцять до сорок миль до багатих англійських фармерів, щоб заробити дещо грошей на зиму. Але їх заробітки були малі.

Наші перші поселенці, які приїхали 1896 р., замешкали на схід, на північ і на північний захід близько від пошти Стюартбурн. Недалеко від них, на захід над рікою Розов, була „Індіянська резерва". На велике щастя, в їх прикрім положенні, українці довідалися від індіян, що на цілинній землі можна копати корінці **Сенеки** (Seneca Root) і міняти їх за речі домашньої потреби в крамницях. Ця новина розійшлася скоро поміж нашими поселенцями і велика радість опанувала наших поселенців, головно жінок, які лишалися з дітьми в пустарях без грошей і харчів.

У тих часах було неможливо щобуть купити в крамниці на „кредит". Також уряд не давав нашим іміґрантам допомоги, крім муки і картопель, і то лише в дуже скрутнім випадку, на що було потрібно підписати так званий Lien Note на землю, себто такий документ, на підставі якого уряд брав фармерську землю під заклад, як запоруку, що фармер пізніше сплатить такий довг.

Такі злидні доводили матерів до розпуки і плачу. Отже корінці Сенеки були цінною поміччю в житті українських піонерів.

Спочатку лише жінки копали такі корінці. У крамницях вони вартували від двадцять до тридцять центів за один фунт — у заміну за товари. Без такої помочі хто знає, як наші новоприбулі були б вижили в їх крайній біді.

З часом чоловіки й діти також копали корінці і навіть робили за них великі закупи.

Перші рискалики до копання корінців робили з дубового дерева. Такий дубчак був затесаний внизу нагостро. Яких сім цалів від споду був заверчений кілок — так, щоб було можна затискати такий рискалик ногою в землю. У короткому часі ковалі виробляли залізні рискалики і брали за них по одному долярові.

Таких корінців одна особа накопувала від одного до п'яти фунтів на день. Заки несли корінці до крамниці, то мусіли їх виполоскати в воді й висушити. Праця копання корінців була тяжка, бо до кожного корінця було потрібно схилятися так, щоб обтрасти його з викопаної землі, від чого й крижі боліли. Одночасно потрібно було обганятися від хмари комарів. Не раз матері брали з собою маленьких дітей, але мусіли накривати їх сіткою від комарів. Вони ставили їх під деревом, і так копали корінці.

Я довідуюся з листа п. Василя Мігайчука, що за його молодих літ хлопці носили корінці мішками на плечах з Арбакки — по двадцять миль — до Стюартбурну, де міняли їх за одяги в крамниці Молдована. Цей торгівець відвозив ті корінці волом до станції Домініон Сити, з якої їх відвозили до Вінніпеґу, а звідти до Нью-Йорку і до Німеччини.

З тих корінців виробляли лікарства й карук до паперу.

Крім Молдована, ще й інші власники крамниць, як: Йов, Розенсток, Т. Вахна, Іван Пробіжанський та інші — брали і відсилали корінці на велику скалю. Пересічно відходило яких дві тисячі фунтів корінців Сенеки з колонії Стюартбурн кожного тижня від весни до половини липня.

Корінці знаходилися по цілій колонії в таких місцевостях, як: Сарто, Роза, Сеньків, Стюартбурн, Толстой, Ґардентон, Вайта, Калієнто, Арбакка, Сандавн, Сірко і Згода. Також наші піонери переходили через границю до США і там копали корінці.

Корінці Сенеки були популярним джерелом прибутків від 1896 р. аж трохи поза 1930-ті роки. По закінченні Першої світової війни ціна корінців була підійшла понад два доляри за один фунт.

Були випадки, що родина спільно накопала так багато корінців, що їх батько купив за них нове авто марки „Форда".

Петро Гуменюк

Микола Залозецький

Д-Р ЛЕВ БАЧИНСЬКИЙ

(У 100-річчя народин великого борця за права українського народу)

У своїй довгій історії український нарід переживав різні черги судьби. Та духовість народу безсмертна й животворча. З його лона народжувалися сини й доньки, що з безмежною любов'ю до батьківщини завжди вели його до обновленого життя — до поступу, осягів, перемог. Так у послідовність поколінь нам слід нагадувати й про ролю провідників у житті нашого народу і про ідейність та мотиви в їх особистому житті: як той провідник змагався, в якім напрямку ступав, які перешкоди переборював і на які самопожертви він ішов в ім'я кращої долі свого народу.

Д-р Лев Бачинський появився на обрії Галицької Землі в добу, коли надхненний Михайлом Драгомановим голос Михайла Павлика та Івана Франка пролунав по цілому просторі Західньої України і будив неволею приспаний нарід до великого чину — до боротьби за свої права. Цими кличами молодий студент Бачинський палко захопився.

Народився д-р Лев Бачинський 1872 року в селі Серафинцях Городенського повіту, як один з шістьох дітей, в родині директора народньої школи. (Його молодший брат, Микола Володимир Бачинський, був послом до Манітобської Леґіслятури в роках 1923 — 1950, а з 1950 до смерти в 1969 році — її спікер — президент палати). У періоді гімназійних та університетських студій Левко включився в таємні студентські гуртки, прозвані „Каменярами", з яких вийшли майже всі галицькі громадські і політичні діячі. У цьому середовищі формував він свій світогляд і гартувався на майбутнього борця за краще життя свого народу. Там він товаришував з Василем Стефаником, Лесем Мартовичем і Іваном Семанюком (Марком Черемшиною), і їхня дружба тривала до кінця життя. А як оцінив він важливість таких таємних гуртків про це свідчить той факт, що вже як адвокат у Станиславові він згуртував у своїй канцелярії гімназійних студентів у тайному „Драгоманівському Гуртку"; між ними — Петра

Салиґу, Омеляна Тарнавського, Леонтія Крушельницького, Степана Воляника й інших; він стає їхнім патроном і учителем.

Гаслом Української Радикальної Партії — Незалежна Україна!

На передодні 19-го - 20-го століть постають (за почином студентів з організації „Академічна Громада") політичні партії Галичини — Українська Радикальна Партія, Українська Національно-Демократична Партія й Українська Соціялістично-Демократична Партія. Іван Франко, Остап Терлецький і Михайло Павлик та інші пішли за вказівками Драгоманова. По довшій підготовчій праці вони скликали у Львові в днях 4 і 5 жовтня, 1890 р. конґрес і там заснували Українську Рад. Партію. Першим головою партії обрано Івана Франка, і цю функцію він виконував аж до 1898 р. Освітньо-організаційний рух партій, спрямований на села, найскоріше охопив Покуття, бо там Михайло Павлик видавав (за допомогою придніпрянських українців) часопис „Народ" і часопис „Хлібороб", а Іларіон Гарасимович засновував товариства „Народні Спілки" — предтечі пізніших кооператив. Учні гімназій й студенти університету, а між ними й Левко Бачинський, що в ідеях і програмі УРП добачував доцільність, пішли в пролом селянської нужди й темноти; при чому вони вперше проголосили постулят партії: незалежна Україна.

Вибори до австрійського парляменту 1907 року

На підставі нового виборчого закону з 26-го січня 1907 року, в травні відбулися парляментарні вибори на основі загального, рівного, безпосереднього й тайного голосування, і між вибраними українськими послами був і Лев Бачинський. У віденському парляменті перебув він послом аж до року 1918-го, тобто до часу розвалу австро-угорської імперії. Не проминуло багато часу, як у мурах парляментарної залі залунав грімкий голос Лева Бачинського, й українські посли найшли в його особі нового речника покривдженого українського народу. Він гостро засуджував тактику австрійського уряду й картав міністра, що покривав безправство польського намісника Галичини. У ході одної такої бурхливої сесії, коли українські посли демонстрували і стукали пультами, Лев Бачин-

ський розломив пульпіт і з пересердя кинув уламком у зненавидженого міністра, але попав у словінського посла.

Боротьба за український університет

У 1912 році українці зажадали створення українського університету у Львові і реформи виборів депутатів до Галицького Сойму. Щоб примусити австрійський уряд задоволити і приспішити здійснення цих слушних домагань, українські посли пустилися на безоглядну обструкцію в віденському парляменті. У бюджетній комісії обструкцію повели посли М. Василько, Т. Окуневський і К. Левицький. У віденській комісії, де обмірковували закони про воєнні дії, виступив з промовою Лев Бачинський. Від вечора з 13-го до передполудня 14-червня він промовляв безнастанно понад 14 годин, чим побив рекорд довгих промов усіх европейських парляментаристів до того часу. Щойно по такій небувалій обструкції українських послів і промові Бачинського комісія відложила засідання, щоб увійти з українцями в переговори. Тоді уряд дав приречення, що: 1) У справі українського університету уряд виконає домагання українського народу. 2) Уряд подбає, щоб комісія соймової реформи зібралися у Львові в найближчому часі й устійнила число українських мандатів.

Конфронтація Лева Бачинського з намісником Андрієм Потоцьким

Ораторський талант і безкомпромісове наставлення Бачинського супроти австрійського уряду й польської влади найшли свою оцінку серед українських послів у Відні. Він увійшов до парляментарної комісії Українського Клюбу, що включав таких послів: Юлія Романчука, Миколу Василька й д-ра Костя Левицького. Він також був обраний першим заступником д-ра Костя Левицького — голови Головної Української Ради в Відні. Австрійський прем'єр, барон Бек, уважав за потрібне якнайскоріше поладнати спори між різними національностями в державі, а тим більше між українцями і поляками, бо він добре знав як терпіли українці під польським урядуванням. Там на заряджену ним конференцію він запросив цісарського намісника в Галичині, графа Андрія Потоцького, щоб він станув віч-на-віч з українськими послами і опрокинув їхні дорікання, або признав їхні домагання

за оправдані. Слушних скарг і оправданих домагань Потоцький не міг заперечити, і він згодився видати обіжник до підлеглих йому урядів про однакове трактування обох націй — української й польської. Тоді встає д-р Бачинський і заявляє, що він не вірить у користь з таких обіжників, бож то саме він — цісарський намісник — ломить закони й розпорядки, а всякі прикази до зловживань супроти українців підлеглих йому урядовцям видає ніхто інший лишень він — Потоцький. Хоч як ті слова діткнули гордого польського графа й всемогучого цісарськог намісника, то всетаки цю зневагу він, Потоцький, збув це мовчанкою перед неустрашимим Бачинським.

Національні інтереси вище партійних

Хоч як безпощадний супроти чужого ворога Лев Бачинський був, то противникам з інших українських партій він ішов на уступки ради всенароднього добра. У виборах до австрійського парляменту в 1911 році в Станиславівській виборчій окрузі мали бути вибраними два посли. Кандидатом УРП був Бачинський, а кандидатом УНДП д-р Євген Левицький, і кандидат поляк, що міг числити на поляків, жидів та інших збаламучених і ворожих українцям елементів. Коли виявилася загроза, що Левицький може перепасти, то Лев Бачинський відступає йому кілька радикальних сіл і тим врятовує мандат, і так поляк провалився.

Розпад Австрії і проголошення української держави

Настав 1918 рік. Перша світова війна кінчалася, в австро-угорська монархія розпадалася. 18-го жовтня у Львові зібралася українська конституанта — Українська Національна Рада, — що складалася з парляментарних послів і членів сенату, і вона проголосила на українських землях Австро-Угорщини українську державу. Українська Національна Рада також вислала делегацію, під проводом д-ра Євгена Петрушевича до Відня, а між членами її був і д-р Лев Бачинський. Ця делегація виїхала на переговори з урядом у справі передання влади в Галичині в українські руки. Після Листопадового перевороту Бачинський повернувся до Львова, і його назначили комісаром-старостою Станиславівського повіту.

На першій сесії УНРади в Станиславові 3-го січня 1919 року д-ра Лева Бачинського обрали заступником президента Ради і членом Виділу Нац. Ради. Таким чином

Лев Бачинський — як голова УРПартії — взяв на себе і на свою партію співвідповідальність за діяльність Уряду ЗУНРеспубліки. Був він важко обтяжений обов'язками, на чому дуже терпіла його родина; та він ставив державні інтереси на перше місце і змагався з демагогами та шкідниками новоствореної держави.

Лев Бачинський обстоює автономію Західньої Області УНРеспубліки

У 1918 році в Україні на протязі деякого часу була гетьманська влада. Галицький провід засадничо й увесь час був за злукою Галичини, Буковини й Закарпаття з Придніпрянською Україною. Та з уваги на те, що західні українці жили віками в зовсім інших політично-адміністративних, правних, суспільних і релігійних умовинах, з огляду на українсько-польську війну та ще й на окреме міжнароднє положення західніх областей України, вони домагалися автономії для тих областей до часу, коли це питання остаточно розв'яже всеукраїнський парлямент. Сильним оборонцем такого становища був Лев Бачинський.

На тій самій сесії (3-го січня 1919 р.), згідно з договором з 1-го грудня 1918 р. у Хвастові між представниками ЗУНР і УНР Українська Національна Рада ухвалила закон про злуку ЗУНР з УНР — з додатком про автономію, і прийняла назву для прилученої території: Західня Область Української Народньої Республіки. Після ухвали УНРадою злуки виїхав д-р Лев Бачинський у проводі 65-членної делегації до Києва, де 22-січня 1919 р. на Софійській Площі було проголошено акт соборності українських земель.

Проголошення Соборности українських земель

За порядок і зовнішню красу проголошення Акту Соборности подбало командування Корпусу Січових Стрільців — „орлів з-над Дністра, що захищали серце України — столицю Київ — над Дніпром". О 12 годині дня прибули Директорія, Рада Народніх Міністрів і Делегація Західньої Области УНРеспубліки. Урочистість почалася промовою голови делегації і віцепрезидента ЗО УНР д-ра Лева Бачинського: „На цій історичній площі столичного города Києва стаємо оце ми, законні й вільними голосами нашого народу обрані представники Західньої України, а саме — Галичини, Буковини і Закар-

патської Руси, та доносимо Вам і запевняємо прилюдно перед усім народом України, перед усім світом і перед лицем історії, що ми, український нарід Західньо-Українських Земель, будучи одною кров'ю, одним серцем і одною душею з усім народом Української Народньої Республіки, власною нашою волею хочемо й бажаємо обновити національну державну єдність нашого народу, що існувала за Володимира Великого і Ярослава Мудрого, а до якої стреміли наші великі гетьмани — Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко та Іван Мазепа . . . Від сьогодні Західня Україна лучиться в одно нерозривне тіло, в Соборну й Суверенну Державу . . .". Як правдивий трибун нації, Бачинський говорив в імені й дусі нації. Голова Директорії, Володимир Винниченко, привітав делегацію короткою промовою і попросив члена Директорії, проф. Федора Швеця, проголосити Універсал Директорії про Соборність. Проф. Швець читає Універсал, — в імені УНР проголошує всьому українському народові велику подію в історії нашої української землі: „Від нині воєдно зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України . . . Від нині є єдина незалежна Українська Народня Республіка".

Після прочитання Універсалу Соборности Винниченко й Бачинський подали собі руки і тоді, неначе громом залунало радісне „Слава!" з усіх-усюдів.

Після проголошення Соборности Українських Земель відбувся Конґрес Трудового Народу України в будинку міської опери. В. Злотчанський урочисто відчитав Універсал Соборности, що Конґрес вислухав стоячи. Після того були лиш дві промови. Голова делегації ЗО УНР д-р Лев Бачинський промовив: „Ми, українці Галичини, Буковини й Угорської Руси, вітаємо щиро парлямент Соборної України . . . Здійснилися наші мрії . . . Ми прийшли просити Трудовий Конґрес прийняти нас до єдиної Соборної України". І в унісон залунало: „СЛАВА! СЛАВА! СЛАВА!" Другий промовець, член делегації ЗО УНР Т. Струх, промову закінчив питанням: „Чи учасники Трудового Конґресу згідні з Актом Об'єднання України?". На знак одобрення ціла заля піднеслася з місць з окликом „Слава!".

Д-р Лев Бачинський

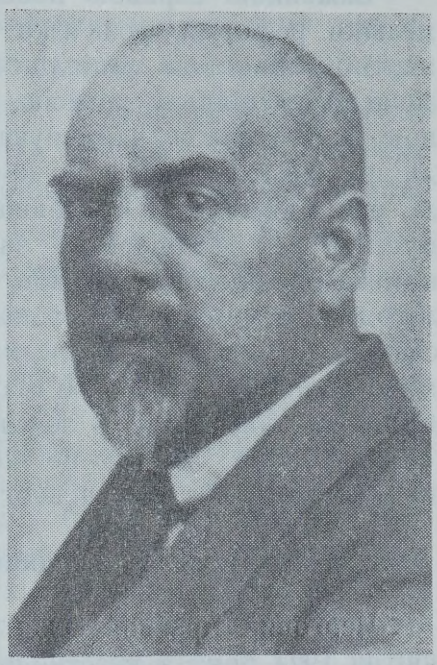

Д-р Лев Бачинський

Л. Бачинський, К. Трильовський, В. Стефаник, М. Лагодинський (внизу)

Земельна реформа в Західньо-Українській Республіці

Важливою справою нової держави було питання земельної реформи, розв'язки якої настирливо домагалися партійці лівого й соціялістичного напрямку. Було назначено спеціяльну комісію, що б зайнялася тією справою, а її головою найменували Л. Бачинського. У Наддніпрянській Україні було проголошено соціялізацію землі, але Бачинський обстоював думку, що не можна допустити до самовільного захвату селянами великовласницької землі. Він уважав, що справу треба було полагодити законною дорогою. Принцип і реалізм Бачинського — людини з чистими руками — перемогли, і комісія в випрацюванім нею проєкті закону прийняла засаду приватної власности на землю. Цей закон УНР ухвалила 14-квітня 1919. А було це заслугою автора цього законопроєкту — Лева Бачинського.

За національною консолідацією сил у ЗО УНРеспубліки

Черговий Краєвий З'їзд УРПартії, що відбувся 6-го квітня 1924 року з участю представників Краєвої Організації УПСР північно-західніх земель, розглядав нездоровий стан у житті українців під Польщею, як також і на територіях загарбаних Московщиною, Румунією і Чехо-Словаччиною. З'їзд підтримав тезу з доповіді Бачинського, і зобов'язав Головну Управу партії продовжувати заходи в напрямку створення Верховної Української Ради і змагати до всебічного державного й соціяльного визволення соборної української нації. Але провідники інших партій не пішли на зустріч цьому закликанні. Тоді УПСР об'єдналися з УРП, і так створено Українську Соціялістично-Радикальну Партію — під дальшим головуванням Лева Бачинського. З обновленим духом і об'єднаними силами нова УСРП розвинула широку діяльність на території Галичини й Волині і в тому році (1926-му) відбула 98 віч і повітових конференцій. Польська влада намагалася чинити перешкоди, але вона не була в силі припинити розмаху дії партії. А її орган, „Громадський Голос" (число за 20-го лютого 1926 р.) писав: „Адміністративна влада й поліція хоче загнати визвольний рух у підпілля . . . Ми нація, а не конспірація! Нація, яка стала на шлях одвертої боротьби за свої права, і тому всякі намагання адміністративної влади даремні".

Арешти й політичні процеси

Уже в 1925 році офензивний масовий рух УРП перекинувся в сільські районові демонстрації, на яких лунали кличі: „Геть з польською колонізацією нашої землі! Геть із старостинськими комісарами в громадах! Українська школа для наших дітей!" За промови на селянських районових вічах польська поліція виарештовувала кого лише могла. „Громадський Голос" (число 32 за 17-го жовтня 1925 р.) дає такий яскравий образ тих процесів, і як боронив арештованих Лев Бачинський:

У львівськім повіті були арештовані 4 члени УРП — Остап Павлів, Матвій Стахів, Роман Дашкевич і Іван Копач. За тоді ще обов'язуючим австрійським законом суд відбувся перед лавою присяжних, складеної з самих львівських польських міщан і робітників. Головним оборонцем був д-р Лев Бачинський. Усі обвинувачені явно призналися до всього того, що вони говорили на вічах, але й заявили, що їхнім обов'язком є дальше голосити правду про політичне становище українського народу під Польщею. Красномовна своєю простотою, сильна річевими аргументами й логікою політичного розуму, промова д-ра Лева Бачинського тривала три з половиною години; при тому він сказав на адресу польського прокуратора: „Прокуратор закидає нам участь у національній боротьбі та нагадує день 1 листопада 1918 року. Так, УРП брала активну участь у будівництві Української Держави і боронила її перед польським воєнним нападом. І УРП буде далі боронити прав і волі українського народу — без ніякого компромісу". А присяжним суддям він сказав: „Обвинувачені не просять ні милосердя, ні вибачення . . . І все одно, чи ваш вирок випаде засуджуючим, чи уневиннюючим, то це справи в ні чім не змінить, бо все одно прийдуть нові люди, що будуть добиватися волі для українського народу". Суд скінчився тим, що лава присяжних видала вирок уневиннюючий. А тоді, підступаючи до д-ра Лева Бачинського, польський прокуратор висловив йому свій подив за відвагу і зокрема поґратулював за його арґументацію і красномовство. І коли карні процеси не вичерпувалися, то вичерпувалося здоров'я Лева Бачинського в ході його постійного захищання безпідставно оскаржених невинних українців.

Боротьба українських послів у Варшавському Соймі

У травні 1926 року маршал Йосиф Пілсудський зі своїми полковниками зробив переворот, і захопив владу. Унаслідок виборів послів до парляменту в березні 1928 р. скликав президент Польщі сойм і сенат на сесію. Українцям ішлося про те, щоб при врочистім відкритті сойму, де мали бути представники чужих держав і представники світової преси, голосно запротестувати проти безсоромного виборчого шахрайства та поневолення українського народу. Посли, головно радикальні, добре підготовилися до демонстрації. Як лиш вийшов на трибуну маршал Пілсудський, щоб відкрити сойм, залунали протестні голоси соціял-радикальних послів: „Досить безправства! Випустіть на волю арештованих за вибори!" Найголосніше протестував Лев Бачинський.

„Вас теж взивали до порядку!"

Як трибуна покривдженого українського народу під Польщею, українські посли висунули д-ра Лева Бачинського на промовця. Коли в дальшій сесії сойму прийшла черга йому говорити, він достойно піднісся з крісла, а йдучи на трибуну, кинув оком у сторону дипломатичного корпусу та преси. Він почав говорити спокійно. Але згодом його голос кріпшав. І він дедалі сильніше наголошував свої слова, підчеркуючи факт захоплення поляками великої частини української землі — всупереч принципові самовизначення народів, він повторив знані безправства, підкреслив шахрайства в останніх виборах і заявив, що український нарід не перестане боротися за свої права аж доки не виборе собі української державної самостійности. Уже по перших реченнях Бачинського всі завважили нервове подразнення Президії Сойму і членів уряду. Маршал сойму Дашинський дзвонить! Це була перша пересторога бесідникові. Маршал Дашинський дзвонить другий раз! Д-р Бачинський не звертає уваги на дзвінок, промовляє дальше. Нараз третій і сильніший за попередні дзвінок, і маршал Дашинський кричить люто: „Взиваємо пана посла до порядку!" Умить обертається д-р Бачинський до Президії Сойму і гнівно, сильним голосом відпаровує: „Вас теж взивали в займаншинах до порядку, як ви говорили про незалежність Польщі!" Міністер Славой-Складковський вискочив на

трибуну, стягає звідти д-ра Бачинського, а викликана поліція, рвучи одяг на Бачинському і б'ючи кольбами крісів, виволікає його й посла Семена Жука з соймової залі та відводить їх до в'язниці. А на протязі поближчих днів у світовій пресі появився опис цієї події в польськім соймі, а грубі наголовки повторяли слова Бачинського: „Вас теж взивали до порядку..." Влучно висловився про це секретар УНДО, Володимир Целевич: „Цілі томи літератури і ціла армія пропагандистів не зуміла б рознести так блискавично по світі, як саме цей відбій д-ра Лева Бачинського".

Велика втрата УСРПартії й українського народу

На смуток українцям і на радість полякам непримиримий голос великого борця замовк передчасно. Усе хворий на серце, д-р Лев Бачинський занедужав тяжко в грудні 1929 р. на недугу горла, і 12-го квітня 1930 р. помер у Станиславові, що тепер перезваний на Івано-Франківське. Тисячі промов на нарадах, конференціях, зібраннях, вічах, виступи в австрійськім парляменті й польськім соймі, промови в політичних карних процесах перед судами присяжних та врешті побиття кольбами в руках поліціянтів — все це підтяло його здоров'я і прискорило смерть.

Похорон, якого Галицька Земля перед тим не бачила

Як лиш рознеслася вістка про смерть д-ра Лева Бачинського, прибули делегації з дооколичних повітів та зо Львова, прибув і весь український Станиславів. На похоронний похід вийшло також польське й жидівське населення, а ворожий польський уряд був зарепрезентований в особі представника сойму — соймового віцемаршалка Мрука. Згідно зі старою українською традицією, три пари круторогих волів тягли караван з труною. Сотні вінців, багато тернових, несли учасники, а на труні — червона китайка. У сумному поході, що тягнувся майже два кілометри, 50 тисяч людей непроглядною масою посувалося так, що початок походу доходив уже до цвинтаря, а кінець був ще коло залізничного двірця. Вулиці були залляті людьми на цілу широчінь. Родина й приятелі покійного старалися, щоб священство взяло участь у похоронах і відправило панахиду, але єпископ Григорій Хомишин заборонив священикам брати участь

у похороні і відправити панахиду, бо, мовляв, Лев Бачинський був „безконфесійний". Лише хрест, що його ніс попереду похоронного воза один з учасників похо-

Похорон Лева Бачинського

рону, вказував на те, що це був похорон християнина. З того часу чимало селян почали хоронити покійників без священиків. „Міг бути похоронений без священика

великий Бачинський, віцепрезидент Західньо-Української Народньої Республіки, то і я — скромна людина — можу бути похоронений без священика". На цвинтарі попрощали Лева Бачинського голова УНДО д-р Дмитро Левицький, д-р Лев Ганкевич в імені Союзу Українських Адвокатів і Соціял-Демократичної Партії, представники українців міста Станиславова й інші.

Лев Бачинський у світлі свідчень його сучасників

У ході життя української нації майбутність призначить Л. Бачинському його місце в історії. Воно напевно буде таке, як уже оцінили його особистість, характер і дії його сучасники. Д-р Іван Макух у своїх споминах п. з. „На Народній Службі" схарактеризував Лева Бачинського як людину чесну, некористолюбну, людину з почуттям обов'язковости й відповідальности за свої вчинки. Він не був демагогом, не любив особистої реклями і не терпів інтриг. За провідними становищами не побивався, часто від них відмовлявся; та коли вже прийняв на себе якийсь обов'язок, то старався виконати його найкраще, маючи на оці добро справи, а не свої особисті інтереси. Тому з-поміж усіх галицьких провідників він мав найслабше матеріяльне забезпечення. Він був безстрашним борцем за права свого народу.

О. Ізидор Сохоцький у своїх згадках про сильветки галицьких провідників-будівничих новітньої української державности в Галичині — говорить, що світогляд Л. Бачинського не був ніколи соціялістичний, а був він радше національно - об'єднуючий. Його радикалізм був спрямований на боротьбу супроти австрійського й польського панування над українським народом. І не був він безрелігійним. Був він типом політика-реаліста з високим почуттям відповідальности перед історією за свою діяльність. У часі, коли вирішувалася доля нашого народу, він ставив національно-державні інтереси понад інтереси своєї партії і гостро поборював усі деструктивні прояви в українськім громадянстві. Під тим оглядом може Лев Бачинський бути зразком для сучасних і майбутніх українських провідників.

А ще Василь Стефаник так висказався про Лева Бачинського: „Чи Бачинський промовляв до парляментаристів, до однопартійців, чи до маси народу, чи до лави присяжних, — його промова основувалася на здоровому ро-

зумі, логіці і фактах. Він умів хвилювати людськими серцями, — був поетом — промовцем".

Джерела:

Д-р Матвій Стахів, Україна в добі Директорії УНР том 1 - 3.

Д-р Іван Макух, На Народній Службі.

О. Ізидор Сохоцький, Історичні Постаті Галичини XIX-XX ст.

Іван Кузич, „Вас теж взивали до порядку" — „Новий Шлях" 15/1/60.

Іванна Блажкевич, Витяги з Дневника.

Степан Волинець, Передвісники і творці Листопадового Зриву.

Микола Залозецький

ХТО БІЛЬШЕ ЗНАЄ
(На іспиті з філософії)

Професор питає студента на іспиті з філософії:

— Скажіть мені, будь ласка: чому Сократ сказав: „Я знаю те, що я нічого не знаю?"

Студент відповів:

— Бо філософ Сократ знав, що людина чим більше думає і вчиться, то тим більше вона знає; а чим більше вона знає, то тим більше вона забуває; а чим більше вона забуває, то тим менше знає. Отже, хто дуже багато знає (як знав Сократ), то той найменше знає.

„ЧОРТ У ЧОБОТЯХ"

Замовив собі чоловік образ пекла. Хотів на той образ часто дивитися, щоб грішні думки від себе відганяти. Намалював йому маляр того образа й показав гордо.

Глянув той чоловік на картину пекла, і аж охнув з дива й обурення:

— Таж дивіться! — каже до маляра. — Ви намалювали чорта в чоботях. Чи ж ви коли бачили чорта в чоботях?

— Ні, не бачив! — признався маляр. — Але чи ви коли бачили чорта без чобіт? — спитав він свого клієнта.

DR. I. HLYNKA

WHAT'S WRONG WITH THE OFFICIAL LANGUAGES ACT

Without doubt the Official Languages Act must be included among the worst pieces of legislation on the Canadian statute books. During the heyday of its genesis it was the subject of dialogue, debate, controversy, dispute, divisiveness, bitterness, violence, and included the memorable personal intervention of the president of France. No effort, no avenue of propaganda, was overlooked in building a base for its public acceptance. The eleven million dollars for the whitewash job by the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism was only a token amount of the total cost to Canadian taxpayers of legalizing the thrust of the entire project which was eventually embodied in the Official Languages Act.

An enormous amount of energy has been expended and the cost has been astronomically high. Canadian people have spoken in several elections, both provincially and federally, but the main issues, instead of being clarified, have become clouded and more confused. The Canadian Language question has not yet been resolved satisfactorily for all Canadians.

It is the aim of this article to place on record, as concisely and clearly as possible, the many cardinal sins of the Official Languages Act. Hopefully, such enumeration will stimulate our intellectual leaders, our community leaders, and the political leaders of our country to reexamine and to purge the Official Languages Act so as to make it the basis of a just language policy for all Canadians.

There is one more point that must be made at the outset. We wish to assure all our readers that in offering frank and overt criticism of the Official Languages Act there is no intention of being anti-French of which we have at times been unjustly accused. For that matter we are not anti-British, anti-Jewish, anti-Indian or anti-anybody else. We consider it the duty of good citizenship to try to point out weaknesses in poor legislation so that it may be improved for the benefit of Canada and all Canadians.

With this introduction let us approach the main question. What is wrong with the Official Languages Act? What are the errors of commission, and errors of omission? And what errors are implied, in reading between the lines of the Act? What follows is a catalog of some of these with brief comment.

1. *Mistake in Identity*

To start with, the title of the Official Languages Act is wrong. A resolution was adopted at the Ukrainian Canadian Congress in Winnipeg on October 11, 1971 requesting that the Official Languages Act be more appropriately renamed the Canadian Languages Act, and that the Commissioner of Official Languages be designated as the Commissioner of Canadian Languages.

There is a great deal of wisdom in the resolution of the Ukrainian Canadian Congress, wisdom which our political leaders in Ottawa either did not have or they chose to ignore. Surely the problem before the Canadian people was to resolve the issue of the status of languages in Canada in its totality and not just to entrench the hegemony of the French and English languages.

Any other solution remains only a partial solution. It ignores the fact that the rights of one third of the Canadian population equivalent to that of the population of British Columbia, Alberta, Saskatchewan, Manitoba and the Territories, are excluded.

It also ignores the fact that Canada was not the result of historical evolution like the nations of Europe. Apart from the languages of the aboriginals, all other languages derive status in Canada only by virtue of the fact that pioneer colonizers and settlers continued to speak their maternal tongues after coming to Canada and that they passed on their languages from generation to generation.

2. *Official Languages or Working Languages?*

There is no question, and there never has been, that Canada needs a language to serve as a common denominator, as a medium of communication for all Canada, even though Canadians speak many languages. For many years the English language was implicitly assumed to have this role. Recent political events have also brought in the French language as an alternative.

There are many instances which parallel, in a way, the situation in Canada. For example, the United Nations,

or the many international scientific congresses must accommodate delegates that speak many languages. To provide an acceptable solution these bodies designate what they call working languages in which the proceedings are conducted.

In situations like this no language is designated as official. The reason for this is simple. The word, official, implies a hierarchy, a superiority of one language over another. And since people cannot be separated from the language they speak, it also implies a superiority of one people over another. And such insinuation is unacceptable. The word, official, is therefore, scrupulously avoided. In contrast the phrase, working language, has only an operational meaning.

The word, official, has a bemeaning connotation; it should be expunged from the Official Languages Act for sufficient reason that it offends the sensibilities of many Canadians who even by implication must forever remain unofficial and must pass on this stigma to their children and their children's children.

3. *The "Nothing" Clause*

It is obvious to anyone reading the Official Languages Act that it was written for English and French Canadians. The object is clearly to entrench in law superior status for the two languages, and the privileges deriving from this status for those two peoples and for their descendants in perpetuity. It lightly glosses over the fact that the total Canadian population whose ancestral roots do not derive either from France or England is equivalent to the population of seven out of ten smaller provinces plus two territories.

It is true that section 38 of the Act carries the marginal subtitle of rights and privileges respecting other languages. But the paragraph fails to carry out the intent of the subtitle. Instead, section 38 has been familiarly referred to as the „nothing" clause, because it enjoins the Government of Canada to do nothing that may „be construed as derogating from or diminishing in any way any legal or customary right or privilege acquired or enjoyed . . . with respect to any language that is not an offficial language." So far this obligation to do nothing seems to be scrupulously observed, particularly by the Commissioner of Official Languages.

In this connection it is of more than casual interest to quote from the House of Commons debates (Hansard, May 30, 1973, page 4261) a comment by Dr. Paul Yewchuk, member for the riding of Athabasca, Alberta. He said,

„I have a letter from the deputy language commissioner which refers to the takeover of a radio station in Winnipeg by CBC and the future right of non-offcial language groups to use this radio station for programming. At least six times in that letter, the assistant language commissioner refers to German, Italian, Ukrainian and other languages that have been programmed on this station as foreign language broadcasts and, at the same time, to English and French as Canadian languages. The fact of the matter is that English and French as well as German, Italian, Ukrainian and many other languages are all of European origin and therefore, by definition, are all foreign languages to Canadian soil. However, we accept English and French as the official languages of the country, and I do not thing that anybody suggests there should be more than two official languages. But we must recognize that other languages commonly used are no more foreign to this soil than either of the two official languages."

Again, the wisdom of the Ukrainian Canadian Congress vis-a-vis the Canadian Parliament should be noted. A resolution of the Tenth Congress submitted to the Government of Canada contained two important suggestions to improve section 38 of the Official Languages Act. The first is to include a Canadian languages to avoid, in the future, insulting and ignorant statements like the one cited by Dr. Yewchuk, from the Office of the Commissioner of Languages. The second suggestion is to remove the ridiculous obligation of the Government of Canada to do nothing. Instead Canada should assume a positive responsibility for the respect, growth, and maintenance of these Canadian languages.

4. *The Canadian Dilemma or Trilemma?*

The dictionary defines the word, lemma as used in logic, as a preliminary proposition accepted for immediate use in a demonstration of another proposition. A dilemma describes a situation which involves a choice between two equally difficult alternatives. By extension, a trilemma would involve a situation with three such alternatives.

It would have been much simpler for Canadian politicians if all Canadians were either French or English. The solution of the language problem would have been relatively easy.

But the facts are different. Canadians consist of three main and nearly equal groups—French, English and others. Here we have to fit a saddle to a three-hump camel, and a saddle made to fit a two-hump camel simply will not do.

Besides, the distribution of our population must be kept in mind. One province is predominantly French. In three prairie provinces and the territories more than fifty percent of the population is neither English nor French. In the remaining provinces there are large pockets of various groups in an English speaking milieu.

A language policy for Canadians must be fair, or at least appear to be fair, to all segments of the Canadian people. We have already agreed that a language which will serve as a common denominator is a must. We have also conceded, that an alternative language is a reasonable solution to the practical and psychological needs of another large segment of our population.

But what about Canadian people who are not French or English? Are they and their descendants to be short-changed of their inheritance? Must they carry the extra burden of learning two other languages in addition to their maternal tongue, while the English and the French carry only one half of the same obligation?

There are two practical and equitable policy steps that can be adopted. The first is that bilingualism in the two Canadian working languages be clearly understood to apply to institutional bilingualism in federal government institutions. The second suggestion is that individual bilingualism be defined as one of the two working languages plus one's mother tongue.

Implementation of the policy suggested here would lend credence that Canada, too, recognizes that all Canadians are created equal, and that they are endowed by their Creator with certain inalienable rights, among which is the right to their cultural inheritance.

5. *Strange Bedfellows*

Although certain principles may not be explicitly stated in the Official Languages Act, they may nevertheless be

implied by the Act or read into the Act, sometimes admittedly, by stretching a point. We shall note briefly three such unsavory implications.

In its present form the Official Languages Act seems to imply obliquely that all Canadians are equal but that English and French Canadians are more equal that others. This principle was used by the Russians in solving their nationalities problem by declaring that all citizens of the USSR are equal but that the Russians are most equal.

The bilingual districts that are to transform the appearance of the map of Canada into a patchwork quilt in accordance with the provisions of the Official Languages Act are somewhat suggestive of another unsavory principle of segregation of apartheid, Canadian style.

Finally, the enshrinement of implied special status for two languages (and one cannot separate languages from people who speak them) implies a hierarchy of hereditary top positions on the Canadian totem pole. One might say that this is only a matter of dignity and prestige. But there is not an inconsiderable spin-off of benefits in the matter of jobs in the public service of Canada. At any rate a hereditary privilege in this day and age is inconsistent with the progress that the democratic process has made in the history of mankind.

6. *Political Basis of Decision*

The question may well be asked how legislation with so many questionable features could have found its way onto the statute books of Canada. We shall attempt to provide an answer to this anomaly.

When the question of a language policy for Canada was raised, it was resolved on the basis of a political decision. The overriding questions were of a political nature. Which party will be in power? Where will the votes come from? Are the Ukrainians and for that matter all the other ethnics and aboriginals strong enough to make any difference? What effort is it necessary to mount to assure the passage of the bill through parliament? And there were other similar questions which are the stock in trade of political leaders.

On the other hand, questions of fundamental concern to the people of Canada played a very secondary role.

Issues such as right and wrong, human dignity, basic democratic principles, are left to the academics and the moralist philosophers.

The basic premise appears to be if you can get the majority of members of parliament to enact a bill, it must automatically be right. In fact this parliamentary principle appears to have acquired a degree of sanctity. And who among the populace should dare to question the validity of decisions so enacted? That is the game and those are the rules by which it is played. Let the philosophers and their children cry in their beer or milk. The fundamental issues will eventually be forgotten, and the problem will go away.

7. *The Great Whitewash*

No discussion of the Official Languages Act would be complete without reference to the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism and to the great national crusade that was mounted to pave the way for piloting the legislation through parliament.

The Government of the day predetermined the outcome of the findings of the B & B Commission by the terms of reference given to the Commission. The Commission was then instructed to work out a basis for an equal partnership between the French and English Canadians. Certainly there was not much scope for a substantive contribution under these conditions.

The terms of refence of the B & B Commission are a good illustration of faulty logic called begging the question in which the premise contains or implies the conclusion. It is the surest way of getting the answer that you want.

The reference to the contribution by other ethnic groups, as we understand it, was in response to the intervention of the Ukrainian Canadian Committee. Otherwise the ethnics would have remained as forgotten Canadians along with the aboriginal people.

In fairness it should be said that the B & B Commission compiled some interesting information, although the price tag of eleven million Canadian tax dollars is rather high. But in examining the information it appears mainly selective and, whether by coincidence, it goes a long way towards providing supporting information for the original thesis of a bilingual and bicultural equal partnership.

The approach and the technique used for laying the

foundation for the enactment of the Official Languages Act suggests what is called in the vernacular, a whitewash, or in more modern terms of the contemporary younger generation, a snow job. And an effective job it was.

Epilog

In this concluding section we return, once again, to the central question posed in the title of this article. What is wrong with the Official Languages Act? We have catalogued and briefly documented what may be termed the seven cardinal sins of this Act.

Our readers may not totally agree with our selections or with the emphasis that we have given them. But we believe that they will agree that this piece of legislation is most unsatisfactory in its present form. It does not do credit to Canada and it does an injustice to those millions of Canadian citizens who helped to transform this country from a primeval wilderness into a modern industrial nation, but whose cultural and linguistic heritage does not derive from France or England.

This article was prompted by numerous requests to the writer whose long standing interest and activity in this area are well known in the Ukrainian Canadian community. We have focussed mainly on the weaknesses in the Official Languages Act. It is hoped that this survey together with similar efforts by others will lead to a much needed re-examination of the Act. The object of such a re-examination should be, hopefully, to eliminate self-serving elements, and elements of political expediency from the Act, and to introduce in their stead the highest ideals of Canadian democracy so that even those of lowliest birth will feel at home in the Canadian family of nationalities. The need is urgent and the time is now for all Canadians who find themselves behind the official languages curtain to make their voices heard.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ?

● Кажуть, що коли в кого швидко відростають нігті, то це є ознакою його міцного здоров'я. Але нігті відростають і в мертвої людини.

● У Середньовіччі не було ні правого, ні лівого чобота (мешта, чи черевика), а обидва вони мали однакову форму.

Михайло Іванчук

ДВА МЛИНИ

До сьогодні залишилася частина одного млина, — вітряка, що був оперований вітром. З другого млина осталася лише знимка. Один млин будемо звати млин Гикавого, а другий млин, Радомського. Глядиш на млин Радомського (покритий очеретом) та гадаєш, що це млин десь в Голляндії. Глядиш на млин Гикавого та гадаєш, що це якийсь фестунок, де б можна скритися від нападу ворога. Багато людей, українців, мабуть, не знають, що між нашими поселенцями в Канаді були будовані млини, що мали вітряки та що вони вживали вітер як силу для мелення муки. Млин Гикавого остався до сьогодні на колишній фармі Івана Гикавого пів.-захід, чверть секції, 23 Товншип 20, а ренч 2 (схід) в околиці Мелеб, Ман. Млин Радомського був збудований на пів.-захід, чверть сек. 4, Тов. 18, а ренч 3 (схід) в околиці Фолей.

Коли поселенці українці почали заселювати Ґімельську околицю між озерами в Манітобі то забравши „гомстеди", опинилися в лісах далеко від містечок, до котрих літом не було доріг. Трудно було, отже, набути потреби: цукру, соли, сірників, а спеціяльно муки на хліб. Нові поселенці привезли з собою насіння і згодом мали своє зерно: пшеницю, жито та кукурудзу, але як не було жорен, не було на чім „стерти" навіть жита на разову муку. Треба було млина.

Оповідає учитель-піонер С. Радомський, що його батько був досить добрий майстер та й збудував млина-вітряка. Вісь вітряка порушувалась зубами, що були викарбовані з дерева як триби стовпа, що стояв прямо і внизу крутив спеціяльною приправою, що рухала камінь. Камінь цього млина був ярд або метр в діяметрі. Оба камені були вироблені з грубих камінних плит вапняного каміння, якого не бракувало в цих сторонах. Знимка з цього млина осталася завдяки В. Дж. Сислерові, що зробив її 1908 року.

Камінь перш всього треба було відзначити в коло, а відтак долотом, що було загартоване до рубання заліза видовбати рівець. Вдарений молотом, камінь відпадав з боків, а лишалося камінне коло. Спідній камінь лежав на дерев'янім пні й мав посередині ґиру. П. Дмитро Угринюк, який пам'ятає старокраєвий водяний млин, говорить,

що крізь спідний камінь ґирою протисалося прилад, що підносив верхній камінь, щоб регулювати грубість муки. Кругом був дерев'яний обруч, в якім був отвір з підставою на якого висипалася змелена мука. Над верхнім каменем був кіш, в який насипали зерно.

Тому, що вітряк мусів бути все обернений до вітру, щоби вітряки крутилися, то млин Радомського стояв на підставі — столі, до якого був причеплений дишель. Коли треба було вітряка звернути до вітру, то запрягали воли й покрутили млин до вітру.

Вітряк мав чотири крила зроблені з дерева, а частина їх була так справлена, що до цієї частини причіплялося полотно.

Млин з двох боків був пошитий очеретом.

Млин Радомського був збудований перед 1908 р. та вживали його сусіди поки не виробили доріг та не збудовано „парових" млинів.

З Фолей до Тюлону було 18 миль. Це було далеко їхати. В Милеб віддаль до Тюлону або Ґімлі була майже така сама. Млинів було треба.

Млин Гикавого був добре збудований, маючи круглий вигляд та вісім кутів, щоби млин видержав потрясення структури від кручення вітряка то, як бачимо із знимки, був „дильований" так, що дерево стояло відворотно в гранчастих стінах: це давало йому міцність. Цей млин пошитий ґонтами. Крил з цього вітряка немає. Видно, що балькон, на якім була вісь вітряка можна було обертати до вітру, бо під дахом видно даний проріз.

П. Микола Керелюк, що виростав та мешкав на Мелеб говорить, що млин був збудований десь 1914 р. А п. Василь Чопик, також з Мелеб, каже, що цей млин молов муку, дуже грубо та коли його дерев'яні крила вітряка крутилися то каміння та триби дуже гуркотіли. Гикавий молов зерно для себе. Великого бизнесу не мав, бо в скорім часі люди почали набувати малі „млинки" та возити зерно до Арборґ, Тюлон, де були добрі млини, а також і до Ґімлі. Важним є відшукати знимки з млина Гикавого, щоб побачити які були крила.

Ці знимки показують здібність українських поселенців приноровитися до обставин та бистроумність нових колоністів: руками збудувати добрі млини. Шкода, що не знаємо чи де в інших околицях були млини. Млин в Мелеб конче треба зберегти.

МИХАЙЛО ГРИГОР

НЕРОЗВ'ЯЗАНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ В ПОЛЬЩІ

Українці в Польщі, яких офіційна статистика начислює біля 180 тисяч, а неофіційна около 300 тисяч, живуть на не своїй землі. Тільки невеличка частина українського населення замешкує на своїх етнографічних землях, як полуднево-східня частина Білостоцького воєвідства, східні терени Люблинського воєвідства та полудневі землі Ряшівського воєвідства, до речі, історичні землі Лемківщини. На вичислених теренах проживає тільки неповних 50 тисяч українського населення, тоді коли вп'ятеро стільки українського населення проживає на теренах воєвідств Ольштинського, Ґданського, Кошалінського, Зелено-гірського, Вроцлавського та інших. Названі воєвідства — це колишні німецькі землі з популярною польською назвою „зєм одзисканих". В самій Ольштинщині проживає около 60.000 українців, що становить 6% всього населення одної області. Замешкують вони передусім такі повіти, як Бартошице, Бранєво, Кенштин, Пасленк та другі. В переселенчому характері живуть українці також в сусідньому Білостоцькому воєвідстві Ґолдап, а дальше в сусідній Ґданщині, в таких околицях, як Ельбльонґ, Новий Двур, Квідзень та інші. В Кошалінському воєвідстві проживає понад 30 тисяч переселених українців. Вони концентруються в таких повітах, як Кошалін Мястко, Члухув, Битув, Славно, Бялоґард та інші. На полуднево-західній Польщі Вроцлавщина примістила найбільше українських переселенців. Тільки зі самої Лемківщини переселено сюди в 1947 і 1948 роках 13,198 осіб[1]), які привезли з собою 1,811 коней, 6,346 корів, 4,031 свиней та овець[2]). Зосереджені тут українці в повітах Волув, Леґніца, Любінь, Олава, Олєсьніца, Злотория, Міліч, Ґура Сьльонска. Понад 10.000 українців живе в Щецінському воєвідстві, як також дещо менша скількість в Опольському та Познанському. Понад 30 тисяч українців живе в таких містах, як Вар-

---

1 Див. Wieś Dolnośląska, Wrocław, 1970, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, праця К. Пудла: „Лемківське населення на долішньому Шлезьку в роках 1947—1969", стор. 92.

2 Там же, стор. 95.

шава, Щецін, Краків, Вроцлав, Леґніца, Ґданьск, Люблін, а на етнографічних землях Перемишль.

Переселенці українці на „зємє одзискане" — це овоч державного насильства над чисельними тисячами українців, які осталися на своїх автохтонних землях при зміні державних кордонів Польщі та УРСР, які наступили наслідком обопільного договору згаданих сторін в дні 9 вересня 1944 р. та договору Польщі й СССР в дні 16 серпня 1945 р. На підставі цих договорів около 400,000 українського населення з теренів сучасної Польщі виемігрувало до УРСР[3]), цебто Україну. Около 300,000 залишилося в границях Польщі, не бажаючи зміняти свого горожанства. Оставші українці в Польщі замешкували терени Посяння, Лемківщини, як також Холмщини і Підляшшя.

Залишені українці в Польщі шукають доріг співпраці з урядовими колами

Щоб наладнати суспільне громадське, господарське та політичне життя країни в місцевостях, де замешкували українці, вони відбувають місцеві наради вже в 1945 р., щоб згодом надіслати спільно русько-українську делеґацію до Варшави від імені трьох воєвідств, а саме Ряшівського, Люблинського та Краківського, якраз тих воєвідств, в яких українці жили компактною масою. Делегацію очолили відомі партизанські діячі, які воювали в польських формаціях (Ґвардія Людова, Армія Людова), як також учасники боїв Червоної Армії. На чолі делеґації були Михайло Донський, Іван Андраш та Петро Дудка. В дні 24 серпня 1945 р. делегація була принята представниками Ради Міністрів, яким предложено 13 дезідератів, які стосувалися потреб русько-українського шкільництва для населення і не тільки народних шкіл, але теж гімназій, учительських семінарій, включно з фаховими школами для обох полів. Для того рода шкільництва делегація домагалася також українських учителів. Цікаво, що делегати

---

[3] Відомо, що польські чинники часто переводили поділ між „українцями" та „русинами", мовляв є певна різниця між одними і другими. Щоб не дати подібного „аргументу" польським чинникам, делеґація згідно виступала від тих, які себе звали русинами і тих, які звали себе українцями.

[4] Український Історичний Журнал, Київ, 1971, ч. 2, в рецензії п. н. „Польща якої не знаємо", стор. 138, подає, що на Україну виїхало 385,764 осіб, знова до Польщі репатріовано з України 868,276 осіб.

Група українських селян перед вивозом на „земє одзискане"

Українських селян вивозять на „земє одзискане"

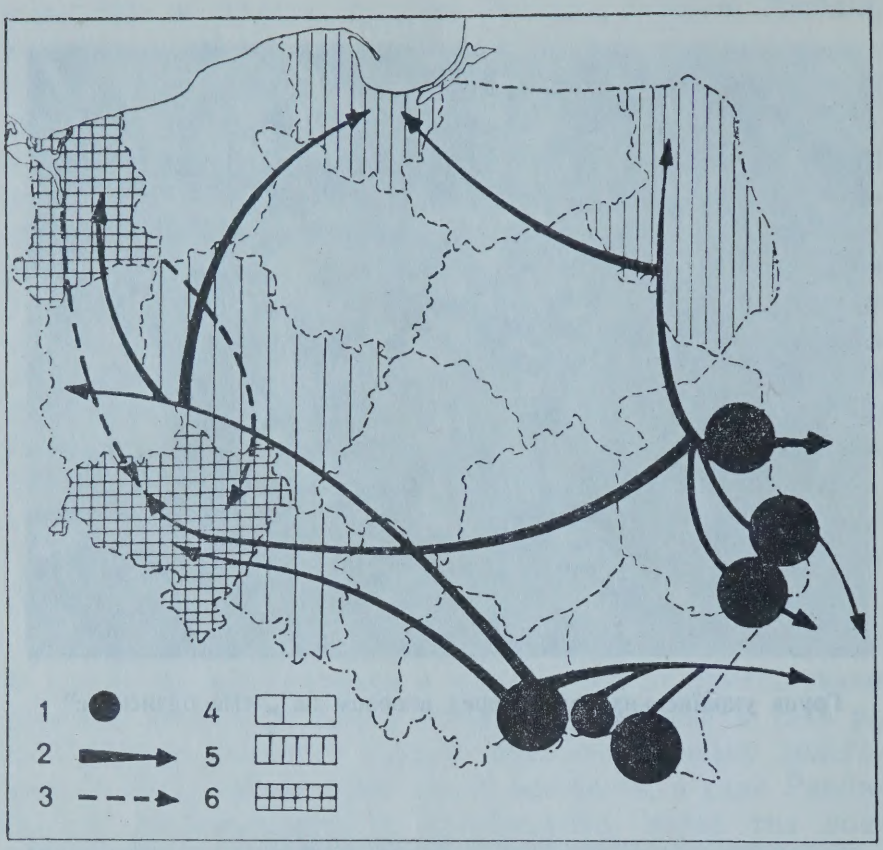

Шляхи вивозу українських селян з українських земель на західні землі польської держави.

Вищеподаний плян маршруту українських виселенців на „земє одзискане" є репродукцією з цього пляну, що його опублікував у тексті своєї статті польський дослідник Казімєж Пудло у збірнику: "Wieś Dolno-Śląska". (Prace i materiały etnograficzne, wydane przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Wrocław 1970. Kazimierz Pudło, Osadnictwo Łemkowskie na Dolnym Śląsku.

одним із перших питань піднесли справу свобідного вияву релігійних переконань. Вони теж домагалися можливості створення русько-української демократичної партії. В господарському відношенні делегація з'ясовувала потребу на організування українських кооператив та комасації і меліорації грунтів. При цьому підчеркнено, що всі землі українців, які переселились на Україну, повинні перейти в руки тих українців, які залишилися в Польщі. Делегація також з'ясовувала доцільність зняти рестрикції й дозволити українцям дальшу перепродаж грунтів, як це було досі або іншими словами, вони домагалися, щоб українці користали з таких самих прав, якими користувалися поляки. Делегати домагалися також, щоб їхні земляки користали з рільної реформи на місцях та дозволу на раціональне лучення оставших громад. Вони також наголосили потребу русько-українського банку. В політичному відношенні вони домагалися, щоб Польська Рада Народова вплинула на місцеві органи в воєвідствах та повітах, щоб вони не дискримінували українців. Врешті вони висунули пропозицію, щоби польський уряд проголосив амнестію для політичних в'язнів та політичних проступників.

На ці мужні пропозиції русько-української делегації дав відповідь приявний на нараді-авдієнції представник Ради Міністрів радник Бєлєцкі. В своєму слові він запевнив приявних, що тогочасна Польща — це не Польща зперед 1939 р. і тому національних утисків не буде толерувати. Він однак радив, щоб українці переселювалися до „Звйонзку Радзєцкеґо" „ради добра" поляків та українців, бо в той спосіб буде можна виелемінувати історичні народні порахунки. Коли делегати наголосили, що лемки тисячами років замешкують гори Карпати (Бескиди) та й інші українці в Перемишлі, Ярославщині, Холмщині і Підляшші уважають себе автохтонами своїх земель, то урядові представники запевнили, що вся українська людність буде трактована на рівні з польською народністю. Мимо цих запевнень директор департаменту також підкреслив, що є всі „можливості, що людність українська буде переселена на інші терени в Польщі, щоб „запобігти дальшому творенні карловатих господарств та запевнити вже існуючим господарствам самовистарчальність. Він також заявив, що на нових теренах українці зможуть творити свої національні колонії, а так звані „націоналіс-

тичні елементи" (в стенограмі названо „єдностки фашистовскє") будуть переселені в карному порядкові; при цьому він підкреслив, що всі політичні дії, які були спрямовані супроти сучасного польського режиму йдуть в забуття або підлягають амнестії, якщо вони були доконані перед 22 липня 1945 р. Щоб наладнати дальші контакти русько-українського населення з урядовими чинниками, директор департаменту запевнив, що в майбутньому у всіх воєвідствах, де живуть українці, відбудуться урядові конференції з представниками українців на яких будуть обговорені предложені постуляти делегації.

На нараді зібрали найбільше компліментів делегати Лемківщини з уваги на те, що багато лемків, як побачимо з дальшого нашого елаборату, працювало в комуністичному підпіллі, були членами і провідниками Ґвардії Народовей та Армії Людовей, Польського Війська. Представники Польської Народової Ради точно сказали таке: „Єжелі хо-дзі о людносьць Лемковщизни, бендзє цешиць сєн она спеціяльнимі взґлєндамі і опєкон жонду в виніку єй постави до людносьці польскей в часє окупації".[5]).

Доцільним замітити, що негайно після приходу Червоної Армії на Лемківщину та звільнення її від німецького окупанта вже в січні 1945 р. створився там Сільсько-Робітничий Комітет Лемківщини з осідком в Горлицях. Комітет цей був в безпосередньому зв'язку з керівною польською владою, від якої одержав право на організування українського шкільництва на Лемківщині. Голова комітету Михайло Донський був персонально відповідальний за організування цього шкільництва перед Міністерством Освіти.

Видно, що організування українського шкільництва мало добрі успіхи, коли в „Історичних нарисах", які появляються в Кракові за 1968 р., читаємо „що вже в квітні 1945 працювало в Горлицькому повіті близько 110 шкіл, в тому 62 польські і 48 „лемківські"[6]). На жаль, фінал цього культурного діла був такий, що скрайно праві елементи польської національности повели атаку за ліквідацію цього шкільництва різною підривною роботою та прямими заборонами. Остаточний результат був такий, що

---

[5] Цитат зі захованої стенограми.

[6] Див. Історичні нариси. Літературне Видавництво, Краків 1966, стор. 782.

вже в шкільному році 1945/1946 українські школи були зліквідовані. Все було переведено на польську мову, залишаючи тільки українську мову, як один з предметів. В шкільному році 1946/1947 цілком зліквідовано навчання української мови.

Участь українців в боротьбі за Польську Народну Республіку

В польській історичній літературі повоєнних часів дуже багато писалось і пишеться про боротьбу УПА та поборювання її польськими збройними силами на т.зв. Закерзонському Краю, цебто теренах, які замешкували українці під Польщею. Серед цієї багатої літератури є теж навіть декілька університетських магістерських праць, але появилось також багато споминів в стилі Сєнкевічівського Заґлоби. Таких публікацій вправді найбільше. В них є навіть такі моменти, що один польський партизан, щоб довідатися, що діється в українському селі, а зокрема серед українських повстанців, перебирається за українського священика, відправляє богослуження та сповідає вірних. При сповіді він довідався, що українці даної місцевості вирішили вирізати поляків. Звичайно „закаптурений" священик доносить, де треба і „заговірників" ліквідується. Такі шерльокголмські історії читається на польському державному радіо, а наслідки очевидні, бо як оповідають відвідувачі рідних в Польщі, й досі є ще українці, які укриваються там і не признаються до своєї національності, пам'ятаючи страшні роки польських переслідувань, включно з вивозами з рідних земель та тортури у в'язниці в Явожно.

Уважний дослідник українського життя в Польщі та його минулого стрічається також з іншою сторінкою української історії. Відомо чейже, що була також боротьба українців проти гітлерівського наїздника, але про цю боротьбу в польській історіографії навіть вникливий читач нічого не знайде. Що більше нічого не знайде він або дуже мало про участь українців Лемківщини в підпільних рядах Польської Робітничої Партії. Щойно із закордонних публікацій можна довідатися, що після зорганізування Польської Робітничої Партії в місяці лютому 1942 р., в ній були вже такі відомі діячі Лемківщини, як Г. Водзик, С. Пийко, І. Северняк, Бескидняк, Явиляк, брати Донські

та інші[7]). Відомо також, що був створений Лемківський Комітет ППР, який навіть якийсь час опікувався керівним секретарем цієї партії Владиславом Ґомулкою[8]). Ґвардія Людова мала свої клітини в таких селах Лемківщини, як Перегримка, Клопотниця, Воля Цеклинська, Мисцова, Устя Руське, Розділ, Березова, Мацина Велика, Ганчова, Сквиртне, Бортне, Солотвина, Ліщина, Баниця, а дальше такі міста, як Горлиці, Ясло, Жмигород, Криниця, Кросно, Сянік[9]).

Що участь українців в підпільному соціялістичному русі не була маловажною, може послужити нам ще один образець з цитованого вже календаря Лемко-Союзу, але вже з 1959 року. На стор. 41 є дві світлини історичного значення. Вгорі під світлиною видніє такий напис:

„Лемки — герої, ветерани Червоної Армії, Польського війська, партизанів складають вінець на могилі Незнаного Воїна в Вроцлаві 23 лютого 1958 р. Знова „Понище цього напису є ще друга світлина ще більш промовиста, де читаємо:

„Около 400 учасників ветеранського з'їзду 23 лютого 1958 р. святково відмітили 40-річчя Червоної Армії й одноголосно підняли слово за поворот лемків в рідні Карпати".

Цікаво, що до цих цитованих підписів не знаходимо жодних інших коментарів, як також жодного наративного тексту, до відбутої події. Щойно з-за куліс ветеранських і політичних лемківських кіл ЗСА та Канади можна було згодом довідатися про фінал повищої події, а він такий:

Ветеранський з'їзд українців у Вроцлаві в 1958 р. відбувся за виразним дозволом партійних чинників, але коли приявні на з'їзді ветерани винесли постанову, щоб домагатися від польського уряду права повороту їхніх родин та їх самих на рідні землі Лемківщини, політичні урядові чинники визнали цей з'їзд нелегальним. Це тим більше тоді, коли довідалися, що з'їзд ухвалив резолюції в повищій справі та вислав їх до головного команду-

---

7 Див. „Карпаторусский Календарь Лемко-Союза на год 1960", Йонкерс, 1960, стор. 73.

8 В селі Клопітниця (пов. Ясло) переховувався Ґомулка у Степана Пейка. (Див. „Історія боротьби ПРП і АЛ з гітлерівським окупантом на Підкарпатті (1942—1945 рр.), стор. 31—32.

9 Див. Цитований твір.

вання Червоної Армії в Москві та головного командування Польської Армії у Варшаві. Що більше, почалися допити серед ініціяторів та провідників з'їзду. Деякі з них були адміністраційно покарані, знімаючи їх з керівних постів на праці, а ще інші були потягнені до відповідальности дисциплінарним партійним порядком. Сенс цієї великої поз'їздової афери полягав в тому, щоб застрашити, а як не застрашити, то принаймні партійно наївних засоромити, мовляв, як це „маленьку справу" повороту на „бідні землі Лемківщини" ставите вище „великої партійної справи соціялістичного будівництва". Справу партійні чинники якось загладили, але українські ветерани не перестали клопотатися за направу кривд своїм землякам. Кривди ці вимагають справедливої направи за їх об'єктивною сторінкою стають навіть більш сумлінніші польські уми.

Дослідник лемків Казімєж Пудло про їх переселення

Існує у Вроцлаві Польське Товариство Людознавче, яке майже кожного року видає один том своїх наукових дослідних праць. В 1970 році це товариство опублікувало 285 сторінковий збірник, який присвячений 25 річниці „повороту Польщі над Одру і Нису" п. н. „Вєсь Дольносльонска". В цьому збірникові є надзвичайно цінна праця Казімєжа Пудли, п. н. „Лемківське населення на Долішньому Шлезьку в роках 1947-1969". Праця ця кидає дуже багато об'єктивного насвітлення з польської сторони на примусове переселювання українського населення на так звані „зємє одзискане, а в нашому случаї на Долішній Шлезьк. Притоку до переселювання ніби дали ідеї Української Повстанчої Армії в 1947 році, але як відомо нам з попереднього розділу вже в 1945 р. на авдієнції в Польської Народової Ради українські делегати вже тоді довідалися, що в тому часі були опрацьовані в польському державному керівництві пляни, за якими треба було українців переселювати на понімецькі терени. З уваги на те, що примусовій акції переселення була призначена вся українська людність, включно з партійними українськими комуністичними діячами та українськими учасниками польського підпілля, це промовисто говорить, що в примусовому переселенні українців йшлося про щось більше як ліквідації дій УПА на Лемківщині та Засянні. Наказ переселювати українців в рівномірному розпорошенні та уникати укра-

їнських скупчень теж промовляє, що йшлося не тільки про ліквідацію УПА, але ліквідацію українського населення як цілості. Казімєж Пудло в розділі „Механіка переселювання лемків на західні землі" докладно пише так:

„Переселенню на західні землі підлягала вся українська людність, в тому ж лемки, як теж оставші на теренах Польщі ті, які себе зачислювали до етнографічних груп бойків, долинян, а також руської шляхти (в оригіналі — „Русіні Шляхтовсци" — М.Г. стор. 88). На стор. 90 автор з'ясовує це питання ще більш докладно, коли пише: „Переселенчій акції мусіли піддатися всі серед українців, навіть старі комуністи, працівники партійного апарату, функціонери Уряду Безпеки (польське КҐБ — М.Г.), учасники змагань партизанських відділів ҐЛ та АЛ (ҐВАРДІЯ ЛЮДОВА та АРМІЯ ЛЮДОВА — М.Г.) та інші".

Наказ до переселення українців видала президія Ради Міністрів та передали цілу акцію до переведення „Начельнему Довудци" Польського Війська. Цю військову операцію звано криптонімом „Вісла". Про завдання цієї акції так висловлюється Пудло:

„Основним завданням операційної групи „Вісла" було зліквідування українського підпілля, **як також уділення всебічної помочі Державному Репатріяційному Урядові в забезпеченні переселення українців на північно-західні і північно-східні терени Польщі".** (стор. 87).[10]) Іншими словавами йшлося не тільки про ліквідацію УПА, але також про ліквідацію українського масиву як цілості, який вже був в опіці Державного Репатріяційного уряду.

Переселенцями та примусовими переселенцями на „зєме одзискане" опікувалися Реферати Осєдлєньче та УБЕ. Акцію переводжувано згідно з плянами Міністерства Зєм Одзисканих. Цитований автор підчеркує, що українське населення мало бути приміщуване у віддалі від сухопутних та морських державних границь а також від воєвідських столиць на 20 кілометрів. При тому треба було змагати до рівномірного розміщування в цілім повіті, уникаючи скупчень українського населення повище 10% всієї людности." (стор. 91).

Чому реалізатори примусового переселення українців придумали методу розпорошування їх й які це має наслідки на життя української спільноти в Польщі зараз, побачимо з наших дальших з'ясувань та підсумків.

---

10 Підкреслення наші.

Акція „Вісли", як з'ясовує це К. Пудло почалася весною (квітень) 1947 р. і впродовж цього року можна відмітити три головні етапи примусового українського виселення. Перший етап тривав около 6 тижнів. В цьому етапі були виселені такі повіти, як Сянік, Ліско, Перемишль і Любачів. В другому етапі (від 30 травня до 30 червня) виселено Ярославський повіт і Томашів Любельський. Знова в третьому етапі (від 30 червня до 31 липня) виселено всю решту українського населення. В дійсності акція „В" (Вісла) працювала безперервно до весни 1948 р. але названі часово етапи були найбільш інтенсивні.

Ті, які мали бути виселені, одержували на загал 24-28 годин часу на підготовку до виїзду. Часто бувало й таке, що досвіта населення одержувало наказ підготовитися до виїзду і вже перед вечером транспорт виїжджав зі села. Таку алярмову підготовку стосувалося зокрема там, де адміністраційні, поліційні та військові чинники сподівалися спротиву, а зокрема оборони УПА. Переселюваним давано дозвіл забрати зі собою живий інвентар, зерно, запаси живности та одяг, однак не більше можна було взяти, як те, що може приміститися на двох возах. В таких случаях військо доставляло додаткові вози. Жертвам примусового переселення некомуніковано, куди їх переселюється, як також не знали напрямку виїзду. Конвоєнти часто в дорозі міняли маршрути, щоб переселенці не орієнтувались, в якому напрямі вони їдуть. Такі кривоходи стосовано також, щоб милити відділи УПА, які часто влаштовували напади на транспорти в цілі внеможливлення дальшого транспортування. Фірами підвожувано до вузлових залізничих станцій і там формовано дальші транспорти залізницею. Все це відбувалось у товарових вагонах. Найперше транспорти були спрямовані до воєвідств Штецінського, Кошалінського та Ольштинського, а в половині 1947 року стали перевозити до Познанського, Білостоцького, Ґданського, Вроцлавського, Зелено-гірського та Опольського. Конвоєнти (УБЕ та військо) мали зі собою списки переселюваних, а кожна родина мала ще окрему коверту заляковану з опінією поліційних чинників свого села. Таку коверту передано адміністраційним чинникам, куди дану родину переселювано. Транспортування тривало 5 і більше днів та і відбувалось в надзвичайно поганих санітарних умовинах. Це видно з рапортів конвоєнтів. Один із таких, які подає К. Пудло, цитуємо:

„Не мають достатньої скількості живности. Є дуже завушивлені, так що треба було змобілізувати повітову дезинфекційну колюмну. Заховувалися в часі їзди бездоганно, тільки в початку зраджували поденервовання, бо не вірили, що їдуть на „зємє одзискане", а на Сибір, бо такі кружляли вістки. Прибувші мають переважно в бандах УПА своїх кревних і не всі подають себе за поляків, але твердять, що є українцями . . . організується над ними нагляд"[11]) (розуміється поліційний та вже на місці поселення — М.Г.).

Забудування, які призначували для українців були переважно знищені, від 50 до 70%, твердить К. Пудло, покликуючись при тому на матеріяли Видзялу Осєдлєньчеґо у Вроцлаві. Це однаково стосувалось як забудувань мешканевих так і господарських. Не було вікон, дверей, ушкоджені стіни, зірвані підлоги і т. п. Переселенці часто підносили протест проти цього. Таких тоді приміщувано на праці в ПҐР-ах (паньствових ґосподарствах рольних), спільних робітничих домах, парафіяльних забудуваннях (також знищених) і т.п.

З бігом часу адміністраційні власті стали допомагати українським переселенцям невеличкими фінансовими засобами, але ситуація мало кращала, бо привезена худоба не мала паші та пасовиськ. Сіно було скошене а пасовиська були вже давніше порозділювані поміж переселених поляків. Такі труднощі були причиною, що українські переселенці стали масово позбуватися своєї худоби, як також овець (стор. 96). Щоб вдержати при житті українці ставали на працю до поляків, працювали теж в ПҐР-ах та різних лісних роботах.

Була це дійсно піонерська праця серед важких депримуючих обставинах. Польське населення ставилось до українців ворожо і з цим К. Пудло не ховається. „Поселення лемків приймали поляки з дезапробатою а навіть протестом", каже автор. Староста з Волівського повіту навіть алярмував воєвідські чинники, мовляв, „настрої населення погіршилися з приводу припливу української людности, яка прибула сюди наслідком акції „В", щоб нагнати „страх на ляхи" він ще додав таке: „дається запримітити, що натуга формування польськости зачинає слабнути" (стор. 104).

---

[11] Стор. 91, цитованого твору.

Обширно описує К. Пудло ностальгію переселених українців за своїми рідними землями. Були случаї важких і хронічних захворінь з того приводу. Розкинені по різних громадах вони відшукували себе, часто сходилися вечорами, але кожного вечора в іншому домі. Читали часописи зі заходу, якщо такі продісталися до них, співали своїх тужних пісень. Часто на їх обличчях можна було читати апатію. Про все це пише автор на підставі цитованих поліційних звітів. При тому робить запримічення, що були взаїмно услужними, навіть допомагали своїм сусідам, включалися до суспільних ініціятив і були більш працьовиті, як інші поселенці. Польська людність висмівала їх, зокрема за їхню польську мову, кпила собі з їхнього народного одягу, лихого відживлювання, а передусім з їхніх тужних пісень. В припливі гніву, пише Пудло, їх називали „бандерівцями". В школі польські діти не хотіли сидіти з українськими в одній лавці, бо так їх наставляли батьки вдома.

Такий стан морального пониження, грубої дискримінації та безправства тривав до липня 1956 р., коли то на VII Пленумі ЦКПОРП в липні 1956 р. винесено ось таку постанову: „Партія мусить з подвійною силою поборювати всі прояви націоналізму і дискримінації у відношенні до громадян непольської національности, гарантуючи їм справжню рівноправність у всіх ділянках життя, мусять докласти зусиль направити всі шкоди, які в тій ділянці поправити можна, щоб заінтересовані набрали переконання, що наша політика є справедлива і правильна і щоб ми здобули їх повне довіря".[12]) Був це початок регабілітаційної політики Владислава Ґомулки.

Немає де правди діти, що цитований ЦК ПОРП мужньо вглянув в справи національних меншостей в Польщі. Вправді в Польщі начислюється понад пів мільйона національних меншостей (крім українців є трохи жидів, білорусів, німців, москалів), але це в першій мірі стосувалось українців. Перші кроки, які були зроблені польським урядом на користь українців в тому часі, вказували, що уряд став трактувати справу се-

---

12 Цитат з документу „Становище української меншости в Польщі", який був спрямований до VI З'їзду Польського Об'єднання Робітничих Партій (ПОР П) з рамені Повітового управління УСКТ в листопаді 1971 р. Див. журнал „Сучасність", жовтень, 1972, ч. 10 (142), стор. 92.

ріозно. В тому часі запав дозвіл на створення Українського Суспільного Культурного Товариства (УСКТ), став появлятись часопис в Варшаві „Наше Слово", стали творитись воєвідські, повітові та місцеві клітини УСКТ (в 1958 р. було вже 8 воєвідських, 34 повітових та 270 місцевих) почало організуватись навчання української мови. Впарі з тим відважніші стали говорити рідною мовою тільки при заслонених вікнах та закритих дверях. Примусово переселені твердо сподівалися навіть повороту на рідні землі, бо якже ж могло бути інакше, коли сама партія визнала публічно, що уряд „мусить докласти зусиль направити всі шкоди". Посипались до урядових чинників масові петиції про дозвіл на виїзд на діднину. Коли дозволів не було а тільки запевнення, що справи будуть позитивно поладнанні згодом, а тим часом треба тільки терпеливо ждати, більш рисковні вертались домів без дозволів тим більше, що ніхто не питався в них дозволу, коли їх насильно переселювали. Проти-акцію лібералізаційному курсові повели шовіністичні елементи. І так в безконечному очікуванні прийшов початок 1958 р., коли то в дні 12 березня запала соймова ухвала в Варшаві, що з тим днем треба уважати дефінітивне уреґулювання всіх переселенчих справ. Де хто був переселений, там має остатися, а з того часу можна набувати землю на відплатних маєткових засадах та на принципах, визначених Міністерством Фінансів та Рільництва. Така постанова була новим громом з ясного неба для тих, які кожночасно очікували дозволу переїхати в рідні сторони. Ситуація зложилася так, що ті, які повернулися на діднину до 12 березня 1958 р. звичайно там осталися. Однак таких не було багато. Їх нараховується около 5,000 тисяч. Інші, які виїжджали після цієї дати, були поліційно конвойовані назад, якщо опирались наказному поворотові. Щоб ще дошкульніше поставити справу, то Воєвідська Народна Рада в Кракові видала навіть формальну заборону приписувати українців і . . . циганів в повітах Нового Торгу і Нового Санчу. Поворот до дискримінації почався повною парою. З цим станом і цими тенденціями українці в Польщі рішучо не погоджувалися і домагалися легальними шляхами від партійних чинників та державної влади направлення кривд. Про це говорять деякі меморандуми, які продісталися на захід.

КОЛИШНІ ПАРТИЗАНИ ҐЛ Й АЛ ТА ДОБРОВОЛЬЦІ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ І НАРОДОВОГО ПОЛЬСЬКОГО ВІЙСЬКА ЗАСУДЖУЮТЬ АКЦІЮ „ВІСЛИ"

Коли в 1968 році Польська Об'єднана Робітнича Партія готувалась до свого чергового з'їзду та візвала своє членство як також цілу польську спільноту, щоб взяти участь в дискусії над програмою цілої партії, тоді колишні українські партизани Ґвардії Людової й Армії Людової, як також колишні добровольці Червоної Армії та Народового Польського Війська надіслали в дні 2 листопада 1968 р. до Центрального Комітету ПОРП меморандум, в якому домагалися, щоб П'ятий ПОРП розглянув українське питання в Польщі та засудив застосовану збірну відповідальність населення, в акції „Вісла". Про це меморандум довідуємось щойно зі „Становища української меншости в Польщі", ще іншого меморандуму, яке продісталося закордон, під яким підписалося Повітове Правління Українського Суспільного Культурного Товариства в Горлицях, Управління Осередків УСКТ — Білянка, Бортне, Грлиці, Ганчова, Ждиня, Граб, Поляни, Зиндранова а дальше Повітове Правління УСКТ в Сяноку та управління Осередків сяніцького УСКТ з осередками в Команьчі та Мокрому[13]). Меморандум це з датою 15 січня 1971 р. спрямоване вже до VI З'їзду ПОРП. З уваги на те, що меморандум з 1971 р. покликується на меморандум з 1968 р., треба припускати, що він повністю акцептує аргументи висловлені в 1968 а зі своєї сторони вказує на дальшу потребу негайної реакції політичних та урядових чинників в розв'язці українського питання в Польщі.

Автори новішого меморандуму покликуються на те, що кількадесят тисяч молодих українців з південно-східніх земель ПНР воювало в 1944-1945 рр. як добровольці Червоної Армії проти фашистських наїздників". Згадується також про чисельну участь лемків в партизанських відділах ҐЛ та АЛ Польського війська.

Автори жаліються, що „Напрямні ЦК ПОРП на VI З'їзд Партії не мають жодних напрямних та ясного становища відносно заспокоєння культурно-освітніх потреб громадян Польщі непольської національности. Вони підчеркують, що з поміж усіх меншинних національностей в Польській Народній Республіці українці є найбільш по-

---

13 Див. „Сучасність", жовтень 1972, ч. 10 (142), стор. 88—102.

кривджені з уваги на те, що вони не мають можливостей розвивати свою культуру, народні традиції та плекати рідну мову. Населення є так розпорошене наслідком акції „Вісла", що воно має тепер надто малі можливості суспільної дії та суспільного контакту. З цього автори меморандуму роблять пряме заключення, що „акція „В" і її методи не були виразником клясової політики партії, а що її метою було створити умови для найскоршої денаціоналізації українського населення в ПНР. Доказом цього м. ін. є те, що під час акції і після неї в'язнено без судового присуду в ізольованому таборі „Явожно" велику кількість українців, в тому жінок та навіть дітей та старих, а також колишніх учасників боротьби з фашизмом. Багато з них загинуло в таборі. Решту звільнено рішенням військової прокуратури в Кракові, що є доказом їх безвинности. Вони зазнали в таборі багато кривд і терпінь, багато з них втратило там здоровя. Акція „В" була проведена брутальними засобами, що нагадують пацифікаційні акції санації і ген. Пашкевіча на теренах Західної України до 1939 р."

Автори меморандуму звернули теж увагу на те, що примусово переселюване українське населення втратило також багато матеріяльних дібр, які були розбазарені польськими військом та польським населенням. Про це вони дослівно висловлюються так:

„Треба однак з болем згадати, що виселюваних грабували з майна і з худоби також військо і польське населення (що творило грабіжницькі банди) сусідніх сіл. Переселення супроводилося фізичним насиллям і пониженням людської гідности. Нищено і палено українські і російські книжки шкільних і клюбових сільських бібліотек. Така доля стрінула твори Т. Шевченка, І. Франка, О. Пушкіна, Н. Толстого й інших світової слави поетів і письменників. Власників портретів Т. Шевченка чи І. Франка запроторювано до табору в Явожні, як пропаґандистів українського націоналізму. Під час акції „В" шовіністичні і націоналістичні елементи мстилися на українському населенні за свою поразку в зударі зі силами прогресу . . ."

Ще в іншому місці автори меморандуму твердять, що акція „В" і її наслідки є ділом польських шовіністів і націоналістів, вороже і дискримінуюче настроєння до українського населення". Дальше вони стверджують і це дуже важливе, що дискримінація українського населення в ПНР

ведеться надалі шовіністами і націоналістами, які не шанують постанов і напрямних партії і центральних адміністративних органів країни". Становище українського населення в ПНР надалі тяжке... роблять остаточне заключення петенти меморандуму.

Розгляньмо аргументи, якими послуговуються автори меморандуму на доказ надто важкої української ситуації в Польщі.

Все матеріяльне добро, яким користувалися лемківські організації до приходу нової влади в Польщі забрані місцевими шовіністичними чинниками й їх досі не повернено тим організаціям, які заіснували з 1956 роком, цебто УСКТ. Відомо чейже, що лемківські культурно-освітні товариства мали велике майно (читальні „Просвіти" та читальні Качковського). Існували теж бурси в Сяноці, Горлицях та Новому Санчі.

В ділянці культури, підчеркують автори меморандуму, а також розвитку культурно-освітньої праці і мистецьких ансамблів українського населення ситуація цілком краще не виглядає. В минулих роках, кажеться в меморандумі, в нашому районі існувало 12 мистецьких ансамблів в селах Команьча, Новиця, Бортне, Лосє, Висова, а також в Сяноку і Горлицях. Ці ансамблі із-за браку фінансової і культурної допомоги відділів культури народних рад перестали існувати. Такими допомогами повністю користуються польські організації тих самих теренів. Зараз на Лемківщині існує тільки один аматорський ансамбль, до якого входять аматори чотирьох сіл.

Трагічно стоїть справа охорони пам'яток матеріяльної культури. На території Ряшівського воєвідства було 529 українських церков, з того 374 дерев'яних і 155 мурованих. До 1956 р. розібрано 175 церков. Хоча в 1956 р. здержано акцію розбирання церков, то оставші наслідком браку потрібного ремонту самі розвалюються.

В меморандумі наводиться, що нищено навіть стародавні каплиці і хрести при дорогах. Руйновано також цвинтарі, розбирано нагробники, вирізувано написи. „Безпосередню ролю в тих дискримінаційних супроти українського населення практиках шовіністів і націоналістів відіграла Римо-Католицька Церква. Тільки в самій Перемищині римокатолики привласнили собі понад 100 церков та інших сакральних об'єктів. Трапляються случаї, що священики цієї церкви безправно забирають православні

храми та в грубий спосіб зневажають вірних цієї церкви. Маркантним випадком такого розбою може служити парафія в Поляних Кроснянського повіту, де не тільки забрано церкву, але також побито церковного робітника. Часто римокатолики підюджують українців греко-католиків, щоб зневажали православних і з таким самим наставленням ставились до їхніх святинь, мовляв геть від схизматиків. Такі кличі голоситься в добу екуменізму.

Не дається державної допомоги сучасним українським надбанням. З ініціятиви активу УСКТ зорганізовано Палату Пам'яток лемківського району в селі Зендранова. При воєвідському правлінні УСКТ була створена Музейна Рада, яка не змогла добитися жодної допомоги в цій справі. Властиво вдержання цієї Палати Пам'яток спочиває виключно на приватних пожертвах та коштах. Треба наголосити, що є це також своєрідний скансен, бо збережено всі забудування лемківського господарства. Зберігаються тут пам'ятки з боїв Дуклянського перевалу, в якому згинуло в боротьбі з гітлерівськими когортами найбільше українців. Як трактують зневажливо цю справу державні чинники свідчить і те, що до цієї Палати Пам'яток та скансену не доведено навіть гідної дороги.

Доцільним підчеркнути ще й те, що не дається теж дозволу, щоб на терені Лемківщини можна відбувати річні фестивалі української культури. Вправді перший такий фестиваль музики і пісні відбувся в 1967 р. в Сяноці, але з того часу на Сянік не можна було дістати дозволу. Останньо такі фестивалі відбуваються що другий рік і то у Варшаві. Звичайно, що широкі маси українського населення, які великими сотнями кілометрів віддалені від Варшави, участи в таких культурних імпрезах взяти не можуть. Треба було би відбувати такі фестивалі в кількох воєвідствах, щоб широкий загал українства з них міг користати. На це треба фондів, а їх немає.

Найгірше зі всіх питань стоїть справа українського шкільництва в Польщі. Початки були дуже важкі. „Розпорошеність і заляканість українського населення, писав „Український Календар УСКТ за 1963 р., брак кваліфікованих вчителів, підручників, справних організаційних рамок — були головними перешкодами в організуванні навчання рідної мови"[14]).

---

[14] Український Календар УСКТ за рік 1963, стор. 239.

„Щоб розвіяти страх, непевність, сумнів, і зневіру, доказуючи, що боятись нічого, що навчання дитини рідної мови є священним обов'язком кожного батька, учителі і відважніші громадяни ходили хата від хати й переконували батьків, щоб вносили петиції в справі навчання рідної мови[15]). Страх минав, а бажання навчати дітей рідної мови збиралося з року на рік, як весняна повідь. В шкільному році 1958/69 працювало вже 152 пункти українського шкільництва в Польщі та було зареєстрованих 1800 дітей, в 1961/62 учащало до українських кляс 2600 дітей. В тому часі Педліцей в Бартошицях готував учителів української мови, працював загально-освітній ліцей в Лігніци, було два пункти навчання рідної мови при польських середніх школах в Перемишлі і Венґожеві, вела працю Щецінська учительська студія та Катедра української філології у Варшаві. Отже в середньому шкільництві та університетах навчалось тоді української мови понад 300 студентів, що разом з учнями народніх шкіл давало суму около 3000 студентів. Вправді, це вже була показна цифра, але коли брати до уваги, що на території Польщі живе около 300,000 українців, тоді тільки один на 100 українців вивчає свою рідну мову. Такий стан з малими відхиленнями тривав аж до 1956/66 шкільного року. Були в деяких осередках ще кращі осяги. Це стало непокоїти шовіністичні елементи і почався ступневий наступ на ліквідацію цього шкільництва. Найперше зліквідовано 5 початкових шкіл з українською викладовою мвою — так, що залишилась тільки одна в Білому Борі. Коли в чотирьох воєвідствах: Зеленогорському, Вроцлавському, Кошалінському та Ряшівськму в 1958-59 р. працювало 68 пунктів навчання української мови, а 18 осередків очікували учителів, яких не можна було дістати із-за браку кадрів, то в 1966 р. в цих чотирьох воєвідствах працювало тільки 28 пунктів. Найбільш неперебірчива атака йшла в Ряшівському воєвідстві, на Лемківщині. І так в 1966 р. перестала існувати Українська філологічна учительська студія в Щеціні, Педліцей в Бартошицях, паралельні українські кляси в Перемишлі і Венґожеві. Натомість в Гурові Ілавецькому створено 4 паралельні українські кляси в 1967 р. Це наслідком різних протестів та інтервенцій. Кажеться, що деякі чинники розчислювали, що проєкт в Гурові Ілавецькому не вдасться і то-

---

15 Український Календар УСКТ за рік 1966, стор. 95.

му тільки був на це дозвіл. Тим часом ці паралельні кляси

Як йшов дальший наступ на ліквідацію українського видержали до сьогодні.

шкільництва, видно з повищих статистичних даних, які черпаємо з Календаря УСКТ 1971 р. та „Нашого слова": І так, в 1969/1970 році навчалося ще 2341 учнів, знова в 1972/73 на жаль тільки 1640 учнів. Про цей трагічний стан навчання української мови читаємо в „Нашому Слові" з грудня 1972 р. таке з'ясування:

„За даними Головного Правління УСКТ, які спираються на інформаціях шкільних інспекторів, у цьому навчальному році навчанням української мови охоплено коло 120 учнів в пунктах, 139 — у двох початкових школах і 301 у двох загальноосвітніх ліцеях[16]). (Лігниця та паралельні кляси в Гурові Ілавецькому).

Із заподаних тамже даних виявляється, що в Ольштинському воєвідстві працює 33 пункти навчання української мови (в тому 600 дітей), знова в Кошалінському тільки 11 пунктів (200 дітей), в Ряшівському 7 (понад 150 дітей), в Білостоцькому 6 (79 дітей), в Вроцлавському і Гданському по три пункти (понад 50 і 28 дітей), в Щецінському 2 (23 дітей), в Зеленогірському 1 пункт (26 дітей). Понадто в двох початкових школах — в Білому Борі та українських клясах в Банях Мазурських рідної мови вчиться 63 і 76 учнів. В Лігниці вчиться 153 учні, а Гураві Ілавецькому (паралельні кляси) 148 учнів. Подані цифри наглядно говорять, як навчання української мови з кожним роком меншає.

В цитованій статті „Шкільні проблеми" автор шукає відповіді на затрату українського шкільництва. Серед різних причин менш і більш важних причин він зупиняється на „невідповідному дальшому ставленні до справ українського шкільництва деякої частини освітніх працівників нижчого щабля" та „байдужого ставлення деяких представників шкільної адміністрації". Звичайно, тут автор висловився дуже м'яко, бо фразу „вороже ставлення" він заступив „невідповідальним" та „байдужим". Врешті, не тільки „нижчі щаблі", але також і „вищі щаблі" не тільки ставляться байдуже, але теж вороже.

---

16 „Наше Слово", з грудня 1972, ч. 48 (851), стаття „Шкільні проблеми" авторства М. Вербового.

Як польська адміністрація полагоджує українські справи?

Всі в Польщі знають про вороже ставлення воєвідського правління в Ряшеві до питань навчання української мови. Довгі роки різні делегації обивали урядові пороги. Врешті в липні 1972 р. на воєвідському щаблі було домовлення між шкільними чинниками внутрішньої адміністрації як також представників українського громадянства, що треба створити один етат для навчання української мови серед тих лемків, які поворотно осілись на своїй діднині та тих, які з різних причин уціліли перед примусовими вивозами, а таких на Лемківщині начислюється около 10,00. Після цього договорення висилають громадські чинники учителя-кандидата, який має найперше скомунікуватися з шкільним інспектором. Останній, коли побачив кандидата та вислухав його прохання на прийняття, відповів: „Прошен пана, то нема ніц певнеґо". Іншими словами, на одному відтинку дають дозвіл, а на другому відстрашують учителів, щоб не клопотались, бо то „ніц певнеґо".

Не можна заперечити, що є часами серед адміністрації чесні люди, які хотять допомогти справі, але це рідкі винятки.

„Факт спаду скількості пунктів — явище, безперечно хвилююче, яке викликає безліч різних коментарів, створює несприятливу атмосферу" — висловлюється автор „Шкільні проблеми", з якої черпаємо дані про трагічний стан українського шкільництва під Польщею. Започаткований культурний ґеноцид українського населення в Польщі в повоєнних роках а взможений в акції „Вісла" ще фізичним нищенням продовжується до наших часів. Все це робиться дуже рафіновано. В горі нібито дозволяють, а внизу ставлять непереможні колоди, щоб справи не зрушити з місця, а життя пливе й тим самим українська молодь залишається без шкільного навчання матірної мови.

Також в тяжкій ситуації знаходиться українська Церква, яка в правному відношенні в дійсності не існує. Про нищення матеріяльної культури Української Греко-Католицької Церкви нам приходилось вже згадувати передше. Тут тільки наголосимо, що вірні цієї Церкви не мають можності друкувати не то своїх релігійних журналів, але навіть найбільш конечних молитовників. Немає української семінарії як також владики для церкви, яка на сьогодні

має ще понад 40 священиків та понад 100,000 вірних. Не краще представляється справа з українськими православними парафіями, для яких єдиним українським словом є їхній „Церковний Календар". Католики й цього не мають, бо кардинал Вишинський на ніщо не дозволяє. Навпаки є багато доказів, як то польський шовіністичний клир підюджує до боротьби українців католиків з українцями православними (хоч би згадувані вже Поляни на Лемківщині).

Розглядаючи цілість українського питання в Польщі, приходимо до кошмарнго заключення. Наступ шовіністичних елементів на українське культурне життя знову посилився. Відлига, яка почалась в 1956 р. після 10 років свобіднішого вияву, стала знову заморожуватись. Це стало дуже помітним в останніх кількох роках. Найкращим покажчиком в тому являється українське шкільництво.

Імунітет природної оборонности українського населення позбавлений наслідком варварської акції „Вісла". Цілі цієї ґеноцидної акції відомі тепер також українцям поза кордонами Польщі. Хоча поляки двічі зривалися знищити сталінські методи в своїй країні (Ґомулка, Ґерик), вони досі не знайшли державницької мужности, щоб ґеноцидну акцію „Вісли" засудити. Навпаки, вони дають всі докази на те, що її не тільки схвалюється але консеквентними методами продовжується. Вправді в різний час і в різний спосіб різними палятивами затемнювано основне питання української проблеми в Польщі, яке досі не розв'язане, а це єдиний рятунок української спільноти. Рятунок цей лежить в повороті українців на рідні землі. Він тим самим стане основою до розв'язання всіх інших питань українського культурного життя в Польщі.

Якщо цього немає й досі, то час найвищий, щоб світове вільне українство піднесло це питання в цілій ширині на міжнародному форумі. Це тим більш справедливо піднести, що поляки, які осталися на західних українських землях і не репатріювались до сучасної Польщі не були українцями переселювані, користуються у Львові своєю культурною автономією, мають польські школи, костьоли, видавництва (часописні і книжкові), а навіть свій театр.

ЛИШ ОДНА ПОМИЛКА

Син хвалиться, що він дуже добре написав шкільну задачу, — бо зробив лиш одну помилку.

— А скільки ж слів ти написав, сину? — питає батько.

— Одне! — каже син.

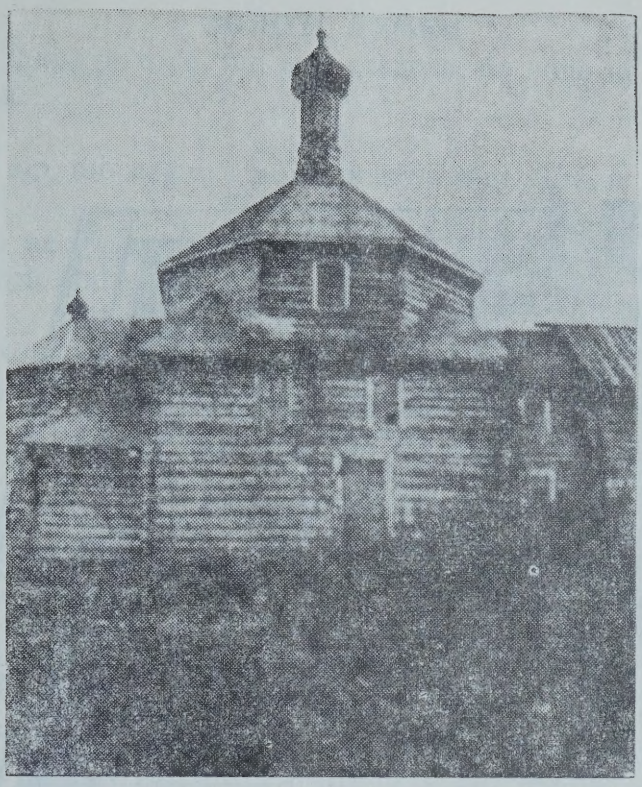

Перша Руська (українська) Церква побудована на кольонії Бівер Крік в Зах. Канаді в 1897 р.

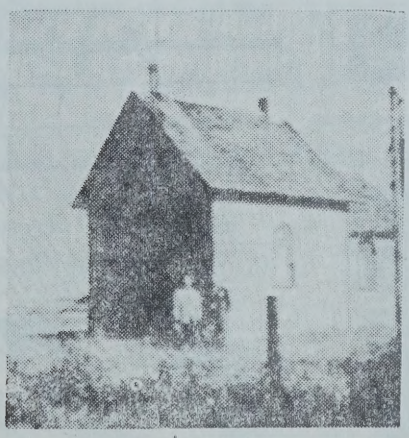

Найстарша в Манітобі церква св. Михаїла в Волківцях (Минк Ривер), збудована 1898 року.

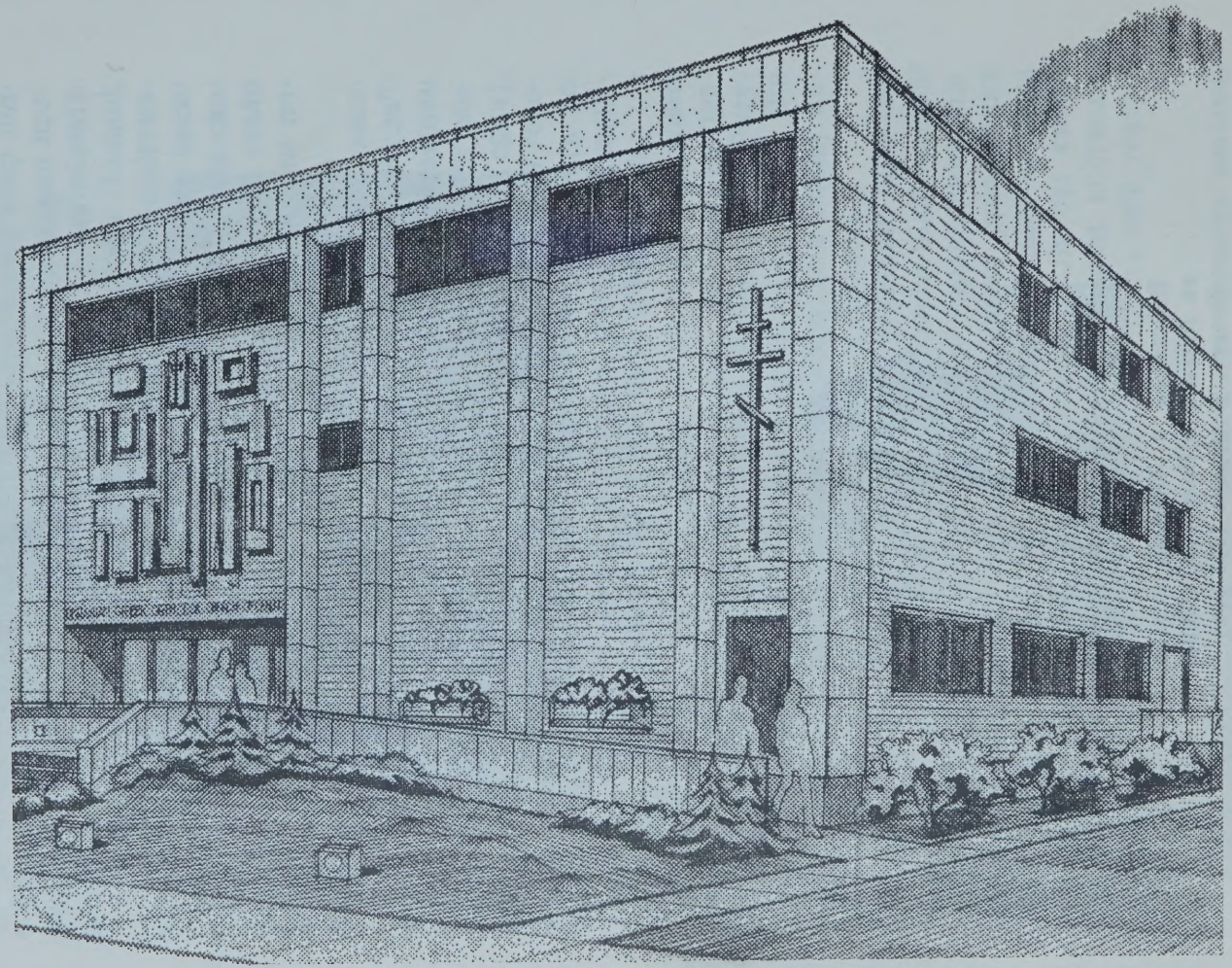

ПРОЄКТ НОВОГО БУДИНКУ КОНСИСТОРІЇ

ЗОЛОТІ ДУМКИ

Не шкодуй того, що вже сталося, бо воно не вернеться назад.

***

Не вір, що пташка може знести яйце більше за себе.

***

Хто не ризикує, той не виграє, але хто забагато ризикує, той програє.

***

Духові карлики намагаються „вилізти на голову" духових велетнів, щоб показатися „вищими".

РОЗМОВА ПРОФЕСОРА З СИНОЧКОМ

Іде професор права і веде за руку свого маленького синочка. Ідуть на прохід берегом ріки. А на березі кінь пасеться.

— Тату, я куплю собі такого коника! — сказав синок.

А тато вияснює:

— Ні, ти не купиш. Ти не можеш купити, бо ти ще не повнолітній, отже ти ще не маєш так званої здібности правної; тобто тобі ще не вільно підписувати акту купна-продажу. Я є вже повнолітній, отже я маю здібність правну, тобто мені вільно підписувати акт купна-продажу. Отже я можу того коня купити і зробити в нотаря акт дару, і таким шляхом подарувати тобі коня. Але на це треба було б твоєї згоди. Бо коли хто не хоче подарунка прийняти, то закон забороняє такій людині давати дарунки. В такім випадку акт дару був би нелеґальний.

„НЕВИННИЙ"

Злодія в суді звільнили від вини й кари, бо адвокат доказав, що той злодій — то „невинна людина".

Після того вироку адвокат звертається до злодія, щоб той заплатив йому за судову оборону.

А злодій на те:

— Ви ж самі сказали, що я не винен, — то за що ж я мав би платити?

Андрій Яковлів

ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

Одна з багатьох дефініцій Нації визначає Націю, як історичний витвір, що складається не тільки з живого покоління людей, зв'язаних між собою об'єктивними національними прикметами та волею належати до нації, але й з усіх поколінь, як тих, що жили в історичному минулому, так і тих, що народяться й житимуть у майбутньому, на зміну своїх батьків, дідів, прадідів. Ця дефініція показує, яке важливе історичне, національне й правне значіння для нації має повнота її національної структури, в першу чергу її минулі покоління, що витворили історію народу, його культуру, мову, державні традиції, всі ті прикмети, які об'єднують людей в націю та на основі яких живе покоління нації виявляє волю належати до своєї нації, жити власним самостійним національним і державним життям.

Український народ, що силою несприятливих обставин не мав спроможности скріпити й поглибити відновлену 22 січня 1918 року свою самостійну державу — Українську Народню Республіку, все ще знаходиться в стані боротьби за своє не тільки державне, але й національне існування. Тож мусить він повсякчас пам'ятати про своє славне історичне минуле, з нього повчатись і сил набірати.

Український народ належить до націй, що мають давню тисячолітню історію. Історичні традиції української державности беруть свій початок в прадавній старовині, принаймні з VI в. по Христі. Науково-критичні досліди над давніми нашими літописами доводять, що перший наш літописець мусів переводити дослід над питанням: „Откуду есть пошла Руськая Земля, кто в Києві нача первій володіти?", бо це питання було вже для нього дуже давнім. Розв'язав він його на підставі давніх народніх переказів — „преданій", — що як перша історична традиція передавались в народі від покоління до покоління. Ця історична традиція зберегла в народній пам'яті спомини про власну „Руську" державу, про власних князів з рідної династії. То вже пізніше, за панування Ярослава, Володимирового сина, наш первісний літопис було перероблено в Новгороді для того, щоб висунути тогочасні династичні інтреси та примат Новгороду з варязькими князями. В кінці IX в. остаточно зформувалась велика

Руська Києвська держава з політичним і культурним центром у Києві, що об'єднала кілька сусідніх слов'янських земель в один спільний державний, етнічний, культурний, економічний організм з спільним почуттям національної єдности, з спільною мовою й культурою. Вже за тих часів предки українського народу ясно почували свою національну відрубність від інших слов'янських земель і народів, іменували себе „русічами" або „русинами", ім'я, що залишилось і по цей день на деяких українських землях, а свою державу „Руською Землею". Вже тоді виникли всі прикмети модерного поняття нації, вже про ті часи можна говорити, як про добу народження української нації, що мала свою культуру, мову та інші об'єктивні прикмети та свою національну, суверенну державу. Національне почуття своєї відрубности від інших східньо-слов'янських племен і земель, почуття патріотизму та історична державна традиція вже за тих давніх часів були могутні й активні. Доказів тому можна знайти безліч в тогочасних пам'ятках історичних та літературних. В передмові до одного літопису з 1090 року читаємо: „Вас молю, стадо Христове, з любовію: прихиліть вуха ваші й розважте, які то були старинні князі й мужі їх, які боронили Руську Землю й інші краї підбивали! Ті князі не збірали багацтва... А дружина їх билась і казала: „Братіє, потягнім за своїм князем та за Руську Землю!"... І розмножили Руську Землю!" (М. Грушевський — Історія української літератури. Т. II, стор. 28). Давні літописці вихваляли князів і дружину їх і всіх тих, хто „страждав за Руську Землю", бився з невірними, обороняв Русь, служив Русі. Як вмирав такий князь-патріот, то „плакала се по нем уся Руськая Земля". Або той великий патріот Данило, ігумен руський, що подорожував до Єрусалима на початку XII в., молився там за Руську землю та так просив Єрусалимського короля: „Господине княже, молю тебе ради Бога і князів руських. Хотів би я свою лямпаду над гробом Господнім поставити за всіх князів наших і за всю Руську землю і всіх християн Руської землі".

Наводжу тут тільки оці клясичні приклади, бо їх дуже багато, їх повно в давніх літописах та в інших історичних і літературних пам'ятках XI - XIII вв.

Ці перші століття української державности, доба великої Київської держави Володимира та сина його Ярослава, а пізніше доба Галицько-Волинської держави, що була спадкоємницею Київської, поклали тверді підвалини національ-

ного й культурного розвитку української нації, давши їй духову й матеріяльну культуру, мову, право, релігію, мистецтво, перетворивши в горнилі національно-державного життя окремі племена в єдину націю, зливши й зв'язавши їх в одно національне тіло. Національні й культурні здобутки цієї доби так міцно, назавжди були засвоєні українським народом, так глибоко увійшли в духове й побутове життя, заповнили його психіку, що їх не в стані були зламати й винищити наступні лихоліття й недолі українського народу. І коли й тепер ще, після найтяжчих страждань, що пережив і переживає наш народ, дослідників, як своїх, так і чужих, дивує висока культурність і витривалість нашого народу та його видатні духові якості, то цим наш народ завдячує переважно давній добі нашої державности, що встигла на світанку нашії історії вщипити народові основи національної культури, яких ніщо не в силі подолати.

Впад на українську державу азійських орд, татарське лихоліття підорвали економічне, а згодом і державне життя України. В XIV в. українські землі, одна за одною добровільно приєднуються до Литовської держави, крім Галичини, яку захоплює Польща. Не дивлячись на втрату своєї державности, український народ займає в Литовській державі домінуюче становище, дякуючи своїй високій духовій і матеріяльній культурі: він дав цій державі мову, право, культуру, перетворивши її з Литовської в Литовсько-Руську державу, яку її сучасники та й наші історики вважали за спадкоємницю Київської держави і яка при сприятливих політичних обставинах, певне, перетворилася б в чисту українську державу. Всесвітня історія знає небагато подібних прикладів, коли народ, що втратив свою державність, культурно підпорядковує собі державу чужого народу. Це яскравий доказ, на якому високому культурному рівні тоді був український народ. Але політичні обставини не сприяли нормальному розвитку Литовсько-Руської держави: династична унія з Польщею дала перевагу польським впливам, які через півтори сотні літ остаточно взяли перевагу над впливами українськими. Мало того, розпочалась боротьба з Польщею за національне й культурне існування українського народу на своїх історичних землях.

Під час цієї завзятої боротьби велику прислугу українському народові виказала історична традиція української державности. Для оборони своїх прав, своєї нації, своєї релігії, покликались на історію України-Русі, підносили істо-

ричну традицію Київської держави, державну незалежність в минулому. Юрко Рогатинець, Зізанія, Потій, Смотрицький, Копистенський та багато інших письменників і полемістів того часу арґументували права українського народу його історичною традицією. „Всі, пише Грушевський, хто дорожив чимсь в своїй соціяльній чи економічній позиції, старались підносити й скріпляти авторитет, святість боговстановленість тих традицій права, релігії, які дала Києвсько-Галицька державність. Особливо тому, що доводилось того всього боронити перед чужою владою та її законами" (Історія укр. літер., т. IV, ст. 12). „Стара державність віяла, як протекційний дух над цілим життям. Тисячними голосами сучасне відкликалось до старих імен і подій, будило й витягало їх із забуття в нових змінених, поетизованих, ідеалізованих формах, щоб поставити на сторожі своїх інтересів. Арґументували... посилкою на державну традицію, на походження, причетність свого роду до вікопомних героїв та героїчних діл, війн за Руську землю, на звязок з князями й боярами. Чисто так, як пізніше пунктом чести й права була посилка на звязок з козаччиною з Січю Запорозькою" ст. 13).

А коли в українського родовитого панства давня звичка до влади й привільованого становища в державі перемогла зв'язок з своєю нацією та примусила перейти на бік чужої нації або вийти з боротьби, тоді їх місце зайняли — дрібніші шляхецькі верстви, духовенство, міщанство, братства, нарешті, Козацтво, що відродило в XVI в. ідеали давнього руського лицарства доби Київської: культ чести, лицарського слова, мужности в бою, служби Руській землі, гуманности, пошани до релігії й церкви, милосердя до вбогих. Козацтво, про яке в „Протестації" 1621 р. митрополита Борецького та „всього духовенства й свіцького шляхецького й мійського станів народу Руського, православного" написано так: „Що до козаків, то про цих лицарів знаємо, що вони роду нашого, брати наші й православні християни. Це бо те племя славного роду Руського з насіння Яфетового, що Грецьке царство на морі й суходолі воювало. Це з того покоління військо, що за Олега, монарха руського, в своїх моноксілях плавало по морю й по землі, приправивши до човнів колеса. Це ж вони за Володимира, святого монарха руського, воювали Грецію, Македонію, Ілірику. Це ж їх предки разом з Володимиром хрестились, віру християнську від Костянтинопольської церкви приймали. Вважайте на їх

релігійність: коли на море виходять, наперед всього моляться, засвідчуючи, що за віру Христову йдуть невірних бити, невольників визволяти. Здобич свою на церкви, монастирі, шпиталі, духовенство дають, за прощення своє невільників звільняють, церкви нові й манастирі будують, мурують, багатять... Християнству, цілий світ про це знає після Бога, ніхто такої прислуги не зробив, як Греки окупами, еспанський король могутньою флотою, військо запорозьке відвагою та перемогами; що інші народи словами й промовами воюють, те козаки на ділі виконують. Сам Бог керує ними, один Він знає, нащо ті останки давньої Русі береже... правицю їх кріпить і силу на морі й суходолі помирює, як перун ів якихсь і громи живі береже, щоб невірних татар і турків громили й страшили..." (П. Жукович. Статьи по славяноведенію. В. III. 1910). Наведена художня, але історично вірна характеристика козацтва, складена від імени усіх станів народу, свідчить, наскільки живою й чинною була серед народу національна й державна традиція на початку XVII в. і як використовувано її в урочистих обов'язуючих актах, як оця „Протестація", звернена до цілого світу.

Дякуючи козацтву і тим станам населення, що біля нього гуртувались, давня столиця наша Київ на початку XVII в. знов набуває важливого національного, культурного, а згодом і державного значіння. Національно-державний рух, що його підняло козацтво з гетьманом Богданом Хмельницьким на чолі 1648 р., завершився відновленням української державности у формі військового типу держави — Війська Запорозького, держави самостійної й незалежної. Це сталося після того, як, за висловом одного документа, „козаки при помочі Божой з гетьманом Б. Хмельницьким, кровію своєю звільнили Україну од ярма лядського і од держави польських королів". Б. Хмельницький іменував відновлену державу українську „Князівством Руським", а народ український „народом Руським".

Державний устрій Війська Запорозького було збудовано на давніх засадах київського державного устрою з певними змінами, що викликались потребами часу.

Давнє право Київське у формі правних стародавніх звичаїв та норм Литовського Статуту, який теж був пересякнутий давніми нормами Руської Правди, стало основою прав козацької держави. Стара Київська культура, мова, побут, і т. д., все це збереглося по давньому і в новій державі. Давні історичні традиції були живі, міцні, домінуючі.

1654 року Б. Хмельницький, шукаючи допомоги проти Польщі, увійшов у союз і прийняв протекцію Московського царя. Цікаво зазначити, що історичні документи, які торкаються пересправ і договору 1654 р., ніде не говорять про етнічне споріднення чи близькість народу українського до московського: українці звуть себе „народом руським", державу свою „Рус'ю" або „Україною", москалів і землю їх „московським народом", „Москвою", царя — „московським царем", москалі ж звуть Україну — „Малой Рус'ю", за прикладом духовенства, а народ український „Черкаським народом" або „Черкасами", якого мови й звичаїв не знають. В царських грамотах говорилось і про „прародительную отчину — Кіев", але то були відгуки династичних претенсій московських царів, що були збудовані на підставі вигаданих московськими „книжниками" теорій царського родоводу, причому не обійшлося без фальшування історичних документів, як то робили їх попередники — новгородці з київськими літописами. На цій же підставі в титулі московського царя з 1654 р. було вставлено: цар „и Мальіе Росіи", „в. к. Київський", до того ж московські царі такого титулу не мали.

Тодішнє українське громадянство, не реаґуючи на династичні претенсії московських царів, вперто трималось давньої традиції української, не забувало свого походження, своєї нації, мови, своїх прав на вільне, незалежне життя. На договір 1654 р. дивились, як на тимчасовий союзний договір у військових цілях, завше і всюди виставляли, що Україна цей договір заключила добровільно, без жадного примусу.

Добу козацької держави, добу Гетьманщини деякі історики викладали так, що заповнювали її фактами й деталями більш-менш неґативного характеру, пристосовуючи до подій і діячів цієї доби модерні „демократичні" погляди й ідеї: звертали більшу урагу на антагонізм станів населення, на безвартність або „московську службу" гетьманів, жадобу старшини до заможности, на сваволю козацтва, на невтральність міщанства, запроданість духовенства, пригніченість селянських верств; не брали на увагу виявів високого патріотизму, любові до батьківщини, до свого народу, не добачали піднесення освіти й культури, не дооцінювали боротьби з Москвою за стародавні права й вольности. Тому позитивний бік тодішнього життя в своїй державі було мало освітлено, більше притиску робилось на неґативні вияви, які хоч і мали місце, але не в такій масі, і вони не заповнювали істо-

ричного життя цієї доби. Наприклад, добу, що наступила після смерти Б. Хмельницького та протяглась щось з 30 років, видатний наш історик Костомаров назвав „Руїною", а сучасники висловлювались про неї, як про „тяжко плакані времена". Яка велика різниця психологічна між цими назвами: для історика — це просто доба руїнництва, а для сучасників це доба плачу й жалю за Україною, яку все тісніш і тісніш давив московський павук, яка тяжко стогнала й плакала.

Щоб схарактеризувати тодішні почуття й настрої в Україні, наведу тут хоч невеликий уривок з маловідомого документу доби „Руїни", з „Перестороги" українського шляхтича Т. Бобровича з 1668 р. Написана ця „Пересторога" після Андрусівського договору 1667 р., на підставі якого потайки було поділено Україну між Москвою й Польщею. Бобрович, що того часу приїхав в Україну, як царський посланець та аґітатор, повідомляв у своїй „Пересторозі" про Андрусівський мир, про поділ України, про „московську, гірше египецької, неволю", що готують Україні цар і король, та замісто того, щоб схиляти український народ до покори цареві, закликав до братської єдности й одностайности, а далі писав так: „Про таку для вас всіх і для милої Отчизни уготовану загибіль з біл'ю раненого серця кричу й віщую. Бо коли я замовчу, каменіє возопіють! „Аще забуду Тебе, Єрусалиме", Ненько моя, мила Отчизно, бідна Україно, „забвенна буди правиця моя", якою добра твого ради оце пишу. „Прилипни язик мій до горла мого", яким Тобі і всім Троїм милим синам, єдиноутробній братії, всьому християнському народові, в Україні сущому, оголошую! „Аще не помяну Тебе", не боячись, хоч би цей мій лист перестороги до рук монархів — царя й короля — дістався, готовий бо не тільки постраждати, але й померти! Бо ліпше мені одному, цю пересторогу подавши, за всіх вас здоровля, за вольности, церкви Божі й святощі, життя покласти, ніж би вас всіх, несвідомих, в тяжку забравши неволю, мечем та огнем знищили!" (Акти ЮЗР, т. VII, ч. 32, т. VIII, ч. 12). Автор не був видатною особою, це звичайний середній шляхтич, якому освіта в київських школах та щира любов до вільної колись, а тепер поневоленої батьківщини дали таку силу переконання й красоту вислову, що й тепер ще слова „Перестороги" нас хвилюють. Подібних виявів патріотизму було не мало та не всі вони попали на сторінки історичних документів, а ще менше на сторінки історичних праць. Нав-

паки, наші козацькі літописці — Величко, Самовидець, Грабянка, що близькі були до козацької доби, а то й самовидцями були, зберегли для нас більше дорогоцінних сторінок історії цієї видатної доби, а що головне, вони яскравіше й вірніше, ніж історики XIX в., передають дух і настрої цієї доби, а це надає історичним постатям життя й чину.

Головним керуючим напрямом козацької доби була боротьба з Москвою за права й вольности України. Кожний з гетьманів, починаючи з Б. Хмельницького і кінчаючи Кирилом Розумовським, як би він не ставився до царської влади, тим чим іншим способом відстоював права України, за них боровся, а іноді й страждав, не кажучи вже про такі героїчні постаті української історії, як гетьмани — Б. Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик. Характеристика, яку дав цар Петро I про гетьманів: всі, мовляв, гетьмани до Б. Хмельницького включно, „суть измєнники", з його погляду була правильною, але через це саме для українського народу стали вони героїчними оборонцями державних і національних прав України.

До речі навести тут приклад, як великий наш еміґрант, гетьман Пилип Орлик у свойому „Виводі прав України" боронив права її на самостійне державне життя перед державами Европи: „Після довгої кривавої війни, писав Орлик, високомужний вождь Богдан Хмельницький, несмертельної памяти, визволив з польського ярма поневолену козацьку націю. Він підніс Україну до стану незалежного князівства, хоч сам задовольнився титулом гетьмана Запорозьких козаків. І син наслідував йому, і генеральні штати (так Орлик називає Генеральну Раду) цього князівства продовжували після його смерти вибірати своїх князів-вождів вільно й самостійно, і жадна держава не вважала за право до того мішатись.

Як вільна, незалежна держава, Україна згадується в договорах з Кримом і Шведським королем Карлом X. Але найсильнішим арґументом і доказом суверенности України є урочистий союзний договір, складений 1654 р. між царем Олексієм Михайловичом та гетьманом Б. Хмельницьким і Генеральною Радою, підписаний уповноваженими з обох сторін. І хоч пізніше примушено було гетьмана Брюховецького зректися суверенности України, але це зречення не мало правної сили, бо ж гетьман не міг зректися того, що належало не йому, а цілому народові. В таких випадках кожен народ має право протестувати й привернути свої давні пра-

ва". Далі, Орлик арґументує суверенність України посилкою на договори гетьмана Мазепи з Карлом XII та закінчує „Вивід прав" такими пророчими словами: „Коли всіх наведених тут арґументів не досить, то загальний інтерес зобов'язує всі европейські держави визволити Україну з Московського ярма і цим обмежити Московську державу, яка незабаром буде змагатись до повалення свободи цілої Европи. Треба сподіватись, що европейські держави зрозуміють загальну небезпеку від такої аґресивної держави та переконаються, що загальна безпека й мир в значній мірі залежать од відновлення самостійности України".

Доба Гетьманщини довгий час для українського народу і для передових його борців служила за невичерпне джерело сили, завзятости, патріотизму.

І так само, як літописці, письменники й політичні діячі XVI - XVII вв. на доказ державної незалежности України посилались на історичну традицію української державности Київської доби, літописці, історики й політики XVIII й початку XIX в. посилались на традицію козацької доби, не забуваючи при цьому й давнішої доби, а навпаки — зв'язуючи обидві доби в одну неперервну історичну традицію українського народу.

Для освічених діячів кінця XVIII та першої половини XIX вв. ця традиція була так само близька, як і попереднім поколінням: вона була тим живим зв'язком, що в'язав думки й переконання літописця Нестора XI в., авторів „Протестації" 1621 р., козацьких літописців, Гр. Полетику, діяча упадку Гетьманщини, автора „Історії Русів", та Максимовича, Бодянського, Костомарова, Шевченка й баг. інших.

Та вже в істориків і письменників другої половини XIX в. помітно дещо відмінне. В кінці XVIII і на початку XIX вв. до нас надійшли з Заходу впливи романтизму, ідеї про народ, як про носія найвищих цінностей духа й свободи, ідеї соціяльної рівности й справедливости. Вони знайшли родючий ґрунт в історичній традиції недавньої доби боротьби козацтва за народні права, свіжій ще в пам'яти народу, овіяній чарами народньої поезії, оспіваній в тисячах народніх дум і пісень. Наші історики починають заглиблюватись в етнографічні досліди, в студії над народніми піснями, обрядами, звичаями; починають глибше роздумувати над історичними причинами економічної й соціяльної недолі народніх мас. Історичний інтерес починає звертатись на дослідження причин цієї недолі, на історію народніх рухів в минулому.

Політичні ідеали й стремління до відбудови власної держави, національно-культурні змагання в минулому потроху відходять на задній плян перед інтересами до проявів революційних стремлінь народніх мас (Д. Дорошенко. Нарис історії України, I, ст. 9). Хоч і ці студії принесли велику користь для української науки, проте мимоволі вони надали історичним дослідам однобічного характеру. Серед української інтеліґенції почала ширитись революційна ідеологія, неґативне ставлення до Російської держави, а заразом і до держави взагалі, та легковаження державної організації для нації. Революційно-народницький напрям тягнув за собою занедбання української національно-державницької традиції.

А тим часом на залишену й призабуту українцями давню, княжу добу нашої державности, заявила права, як на своє власне добро, Росія. Ці претенсії з'явились в кінці XVIII в. Московські історики й філологи утворили науково-образну теорію про спільну добу державности за Київських князів, зв'язали її вигадками московських книжників про династичні права панівної династії Романових та пустили в оборот не тільки в Росії, але й всюди закордоном, теорію про „три вєтви єдинаво рускаво народа": великоросів, малоросів, білоросів, про початок московської державности за княжої доби, про „возсоединеніе отторгнутой прародительской отчины" 1654 р. за Б. Хмельницького.

Цими теоріями, що їм надано було офіційного, обов'язкового характеру, розбивалась цілість історичного процесу українського народу: Москва загарбала собі початкову добу нашої історії, бо про початок своєї московські вчені нічого не знають, і тим штучно продовжила своє історичне існування та ще й на території, де її ніколи не було. Все це несприятливо відбилось на молодому поколінню українського народу, якому довелося жити, вчитись і діяти під натиском штучно утворених, але обов'язкових теорій. Історична державна традиція українського народу потроху забувалась, рвався зв'язок молодого покоління з поколіннями попередніми, в українські кола мимоволі проникала ота єретична концепція триєдиної Росії, триєдиного народу та етнічної й державної спільноти московського народу з народом українським.

Тільки аж на порозі XX в., напередодні великих подій, проф. Грушевський сміливо виступив з убійчою критикою російських псевдонаукових теорій та пригадав і довів історичну правду. Його статті, а ще більше монументальна

„Історія України-Русі", напочатку заборонена в Росії, знов воскресили серед молодої ґенерації нашої інтеліґенції правдиву історичну традицію української державности. Та зусилля Грушевського, його учнів і однодумців прийшли трохи запізно, бо не встигли вони розповсюдитись серед загалу української інтеліґенції і мало були відомі широким колам народу. Чого боявся Шевченко, те сталося: „Україну злі, лукаві люди приспали і в огні, окрадену, збудили". Збудили Україну, окрадену на історичні традиції її державности, та потягли в огонь революції на боротьбу за „соціалистическое атечество". Тому то в день воскресення України, 1917 р., не сталося одностайного, рішучого виявлення волі українського народу до державної самостійности. Провідники наші мусіли на якийсь час відкласти рішучий акт, поки національно-державне освідомлення обхопить народні маси.

Тому то не в І-му, а тільки в IV-му Універсалі Центральної Ради було проголошено повну суверенність і самостійність Української Народньої Республіки, а ще через рік — її соборність.

Недооцінюванням ваги й значіння історичної традиції можна пояснити й те, що коли довелось обґрунтовувати право українського народу на самостійне державне існування, то на перше місце виставили Вілсоновий принцип про самовизначення народів, так ніби наш народ вперше виходив на арену державности, а дехто виводив право України з факту зречення царя Миколи II, потворюючи, на лаві російської школи вивчену фальшиву теорію про династичну злуку України з Москвою 1654 р.

Відновлення самостійної Української Держави 1918 р., кров, пролита тисячами й тисячами борців за цю державу в 1918 - 1921 рр., страждання під большевицькою окупацією, поневіряння на чужині розкрили очі українському народові на історичну правду і з повною силою воскресили в народній душі історичні традиції української державности, надавши їм реального, життєвого значіння.

Але боротьба за українську державність і національну цілість продовжується, як там, на рідній землі, так і тут, закордоном. Доводиться боротись проти московських істориків, що загарбавши вже початкову добу нашої державности, хочуть тепер відібрати й козацьку добу та пишуть, що Україна за Б. Хмельницького не була самостійною державою, а що її відібрано від Польщі силою московського

війська, причому московський цар став на місце польського короля, тай годі. Таким чином викреслюють з історії України добу самостійної козацької держави й перетворюють український народ в етнографічну масу, яка, ніби то, ніколи власної держави не мала. Це так пишуть москалі на еміґрації, а там на окупованій Україні та в Москві й Петербурзі (Ленінграді) дано наказ академіям та іншим науковим установам, письменникам і пресі замовчувати, або калічити українську історію, науку, культуру, калічити мову, штучно наближаючи її до московської, взагалі забороняти найменші вияви національної відрубности українського народу та по-старому затягати на його шиї петлю „общево атечества".

Отже боротьба продовжується і тому ми всі мусимо не тільки пам'ятати про славне минуле українського народу, але й проголошувати перед своїми й перед чужими, перед цілим світом, що Український Народ — то не якийсь новітній витвір сприятливих обставин, не етнографічна маса, що, згальванізована революційним рухом в Росії, проголосила свою державу, яку і втратила, як то твердять наші вороги. Ні, Український Народ — то велика історична державна Нація, яка тисячу літ тому перша на Сході Европи створила велику соборну національну державу, що протягом століть була могутнім політичним і культурним осередком слов'янського Сходу і поважним чинником в Европі. Після того український народ ще двічі відновлював свою державність — 1648 р. і 1918 р., що він бореться й буде боротись, аж поки не відновить втретє й назавше свою суверенну, вільну й самостійну Українську Державу в Києві. Це повинні ми знати, проголошувати й здійснювати, всі одностайно й однодумно, без різниці політичних переконань, бо в цьому немає й не може бути різниці між українцями.

Запам'ятаймо назавше заклик шляхтича Бобровича: „Аще забуду Тебе, Єрусалиме, Ненько моя, мила Отчизно, бідна Україно, забвенна буди правиця моя!"

Прага, січень 1937 р.

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC VALUES

Address to Dep't of Zoology Students, U. of M.
By J. F. Palamarchuk, Jan. 24, 1973

I think, I am glad to be here to-day at the kind invitation of Dr. Pruitt. I say, I think, because I am not yet sure in what way I can be helpful to you in the intricacies of your studies, which tend to probe and examine in minute detail the component parts of animal life, and I presume the reason of its being.

Coming from a rather placid environment and not being subjected to any close scrutiny, you may readily recognize my concern, that perhaps the good doctor saw in me a studies and interests as they pertain to ecological and eco-examine in minute detail, — at uncomfortably close range, — and that I may not be so glad after you are through with me, especially with the verdict for the reason of my being.

Before you do that however, I do have one or two observations that I wish to share with you relative to your studies and interests as they pertain to ecological and emonomic values, particularly from philosophical aspects.

We live in a fast changing world, in terms of concepts, values and attitudes, — and it is WITH THIS POINT IN TIME that we are and should be concerned. Are we to-day as man-animal properly adjusting to the demands set upon us by the changing world, — and are those changes voluntary accepted or is there someone or something that tends to force these changes for a motive that if properly understood, would not be readily acceptable? Are these changes to be construed as progress in the ongoing evolution of mankind, or are there reasons to believe that they may be self-defeating on destruction? — and, if so, why are these changes continued without question? Could there perhaps be justification for a change in attitudes which may even influence our accepted, as of now, culture?

To better focus in on what I want to say, I should perhaps illustrate the developing background of man-animal and his environment. In short, the primitive man used his environment, only, for his immediate and pressing needs, — and in these simple endeavours, he did not constitute any imbalance in his environment, although, by nature,

HE HAD the potential of being the most destructive in contrast with other animal life. Progressively, as he attained better skills and improved techniques, he guided himself primarily by the urge for possession beyond his immediate needs and began accumulation of possessions. Quite naturally, that gave him a feeling of power and dignity and was accepted in his society as a symbol of success.

It was reflected in terms of predominance in his progressive cultural development to the extent that the latter spiritual influences, e.g. (Christianity), appealing to his better nature, tending to be commiserate or at least rational was overwhelmed by the accepted power symbol.

The most tragic fact in the evolution of man-animal is his ignorance in perpetuating the primitive symbol of success based on accumulation of possessions at any cost, — to this day. Even his methods, basically, have not changed at all. He is only more sophisticated in the use of them in pursuit of his crude objective.

Indeed it is interesting to note the struggle within himself, during later evolutionary periods, even up to this point in time, — using every means at his disposal, to destroy or at least minimize credibility of any influence that tended to change or even modify his original power symbol.

He found it increasingly difficult to perpetuate this symbol as he entered into what we to-day call the modern age because of competition amongst his own kind, and as a consequence he became more destructive with every approaching decade. World War I and World War II are prime examples, with Hiroshima climaxing his pattern of folly.

He could have at that point recognised the need to change his attitude and therefore his pattern. He could have even interpreted that totally destructive force with its „fringe benefits" as an act of God, who was fed up with him, and since having promised not to drown him again, said, — "I'll open the niche in your mind heretofore closed, — and you'll be able to smash the smallest thing on earth, and out of it will emerge the greatest power you have ever seen, — and then I will toss it into your lap, and if you behave as I bid you to, you shall reap great benefits, and if you don't, then you can blow yourself all to hell for all I give a damn, and I shall start all over again.

He could have reached this same decision on the advice of his scientists because they came to this same conclusion.

True, he did not repeat Hiroshima caper, but only because he was scared. He did not however change his attitude nor his symbolism. The simplistic credo still prevails that, — "If you think your are smart, why aren't you rich? and in all his dealings, the uppermost is still, "What's there in it for me?" and the merry chase for possession still runs rampant at whatever cost to anything that stands in the way.

Now, at this point in time, it is becoming increasingly evident that in many instances, we are reaching a point of no return, — that our merry chase for status symbols has in many instances run its course, because we are dealing with things, finite, as opposed to our infinite appetites and ambitions. The tragedy is in our failure to have recognized this long ago, and adjust our status symbol on a different more realistic pattern. I suggest to you, THAT time was when man in the process of his development recognized the awakening of humanitarian tendencies to the point of accepting creeds relevant to humane responsibility in his environment. I also suggest to you, THAT was the beginning of our concern to-day, climaxing in the probing for the truth of, WHAT and perhaps specifically WHO is responsible for the dilemma we begin to recognize we are in.

I suggest to you, man has known for long ages he was doing wrong, and was all this time a hypocrite covering up his wrongdoing because of the status symbol of power, wealth, and material gains. He knew he had to give all that up, if he was to save himself, and accept a more humble status of moderation in all his wants. He had to recognize that he was only a steward of the rest of animal life, not a master which he fancied himself, — and that he refused to do, — to this day, — the only difference being that, as time went on, he became a better hypocrite, a better liar, and an accomplished artist at camouflaging the truth.

He also, of necessity, became an expert tactician, expert economist, to the point of achieving financial wizardry, (which of course entailed the best and the worst of his nature), and achieved the heights of power by a process of concentration of power into fewer hands, which enabled him to enshroud himself into secrecy of operations on a

global scale without being easily detected or perceived, mainly due to his expertise in public relations and manipulation by conditioning of peoples minds.

So what now little man? Because despite of his seeming greatness, he is still little in the light of all creation. Obviously he (the man) cannot turn back because all he built would have to topple down, primarily, I suggest, because he has not built on a firm foundation; he is forced to build on further on other temporary foundations as his only hope to maintain any semblance to claim of stability in his enterprise. He is locked in. He has in many intances reached a point of no return. It is driven home to him at an ever increasing tempo, and sooner or later, he has to come to terms with the only truth remaining that may yet save him, — but it will require a completely different attitude on his part, based on of all things, — humility, a characteristic in his cultural development in conflict with his power symbol, always giving him trouble to recognize that he is not as important as he made himself up to be, and that he has to come to terms with his environment and all life therein, on the basis of, that each complements the other and without the other, there would be an imbalance in the structure of the whole, or, if you wish, accept the dogmatism of "the humble shall inherit the earth."

I would like to believe that he has already come to terms that he cannot escape into space, because he has found out in his attempts that he only adds to the pollution of space, and really has nothing to contribute in his present state of attitude. I would like to think that perhaps after he changed his attitude, and built another culture, more in keeping with a sense of responsibility towards his own environment, — he may then reach the intelligence required to venture into space; as of now, I wouldn't trust him further than I could throw him, and thus far it is only to the moon which he already polluted.

О. Ґудзяк

У ХАТІ Й НА ГОРОДІ

I

РОЗМНОЖУВАННЯ ОВОЧЕВИХ ДЕРЕВ

Дерева розмножуємо природним способом з насінини та штучним через щеплення. Коли висіємо 100 насінин зібраних з одного дерева, то одержимо сто різних сіянців, які матимуть відмінне листя, різну систему коріневу, величину та форму корони, а вкінці дуже різні овочі. Звичайно вони гірші від овочів матірного дерева. Різниця залежна від ґенів, які передають характерні прикмети батьків та дідів. Деякий вплив мають також ті умовини, в яких рослина живе, себто ґрунт та підсоння.

Щоб одержати те, чого хочемо, то мусимо дерева щепити. Щеплення —це вміле получення двох кусків рослини так, щоб ці два куски живого організму зрослися в одну цілість. Ці два куски рослини це підщеп і прищеп. Підщеп — це сіянець, який одержуємо з висіву насінини нешляхетних овочів-диків. Для сильного росту надається сибірська яблуня, а для слабшого — колумбія та інші дрібноовочеві сорти; для карлів — дуже слабо ростучі види ММ., М. IX., М. X., М. XI та цілий ряд їм подібних. Підщеп — це основа майбутности дерева; тому то підщеп мусить бути сильний, здоровий та морозостійкий. Для карлових груш надається айва (піґва) Qince; для слив надається тернослив — Prunus spinosa. Насінину висіваємо до ґрунту тоді, коли вона вповні дозріла восени. Яблука є добре розчавити, щоб насінина не проростала дуже близько себе.

У ніякому разі не вживати на підщепи насіння із шляхетних сортів, Делішес, Мекенташ та інших. Прищеп — це живці — кінець гілки, цьогорічний приріст. Їх збираємо перед морозами й переховуємо в затишних місцях, щоб їх не пошкодив мороз. Добре зимують закопані в землю пересипані піском та прикриті листям, торфом, мервою.

II

ВЕСНЯНЕ ЩЕПЛЕННЯ КОЖУХУВАННЯ, АБО ЗА КОРУ

Коли тільки рушать соки, це час для цього способу щеплення. Тоді кора легко відстає від деревини. Цей спосіб

є для тонких та грубих гілок. Коли гілка груба, даємо два або більше живці. (Рисунок 1).

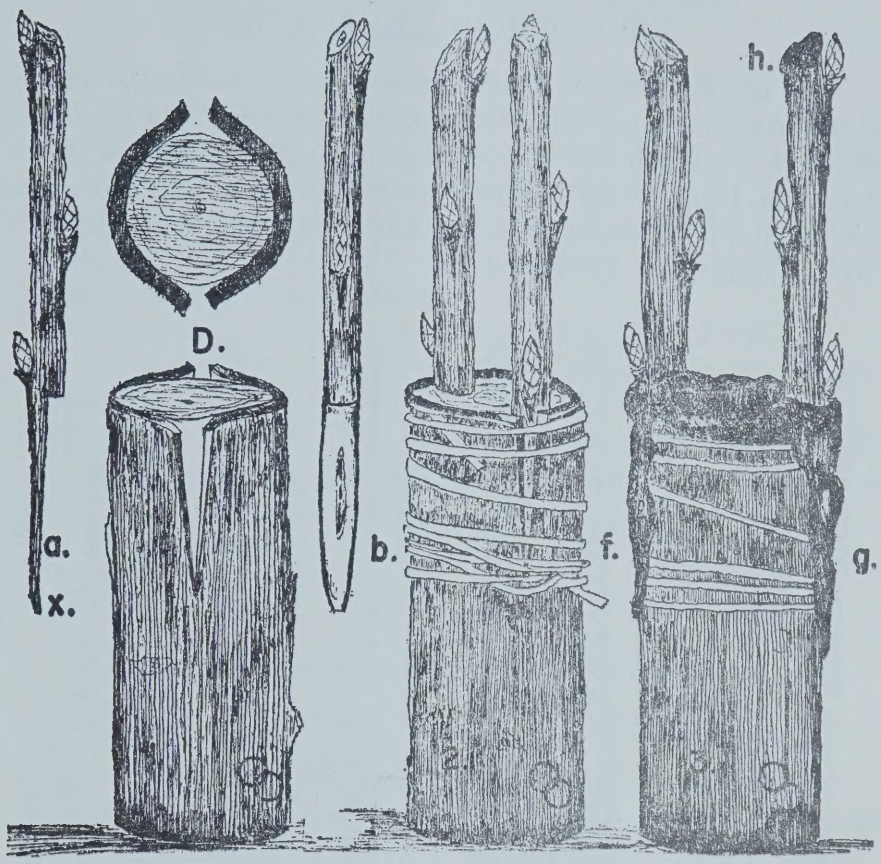

Рис. 1.

Живці це однорічні прирости, цебто кінець гілок.

Їх збирають перед морозами. Можна їх брати весною, коли зима не була дуже холодна, або долішні гілки були прикриті снігом.

Живці тнемо коротко на 3 бруньки (рис. 6, а — х). Добре пригляньмось як гілка протята над горішньою брунькою. Долішній кінець „х" стинаємо скоса, щоб кора не задерлась при впиханню під кору.

Вкладеного живця за кору притискаємо обв'язуючи ликом (рис. 2). Опісля всю рану покриваємо городничою мастею (Grafting Wax).

Лико-рафію можна вповні заступити клейною тасьмою (masking tape) один центиметер ¼ інча широкою.

Вистачить двічі обкрутити. Кожухування вживається для тонких та грубших гіляк.

КЛИНУВАННЯ АБО ВРОЗКІЛ

Це старий спосіб. Вживається для перещеплювання або відмолоджування старших дерев. Тут відпадає обв'язування, бо сама деревина стискає живця (Scion) так, що він не висунеться. При цьому способі треба мати на увазі, щоб камбій живця-прищепи лучивсь з камбієм гілки, яку щепимо, то є з підщепом. (Рисунок 2).

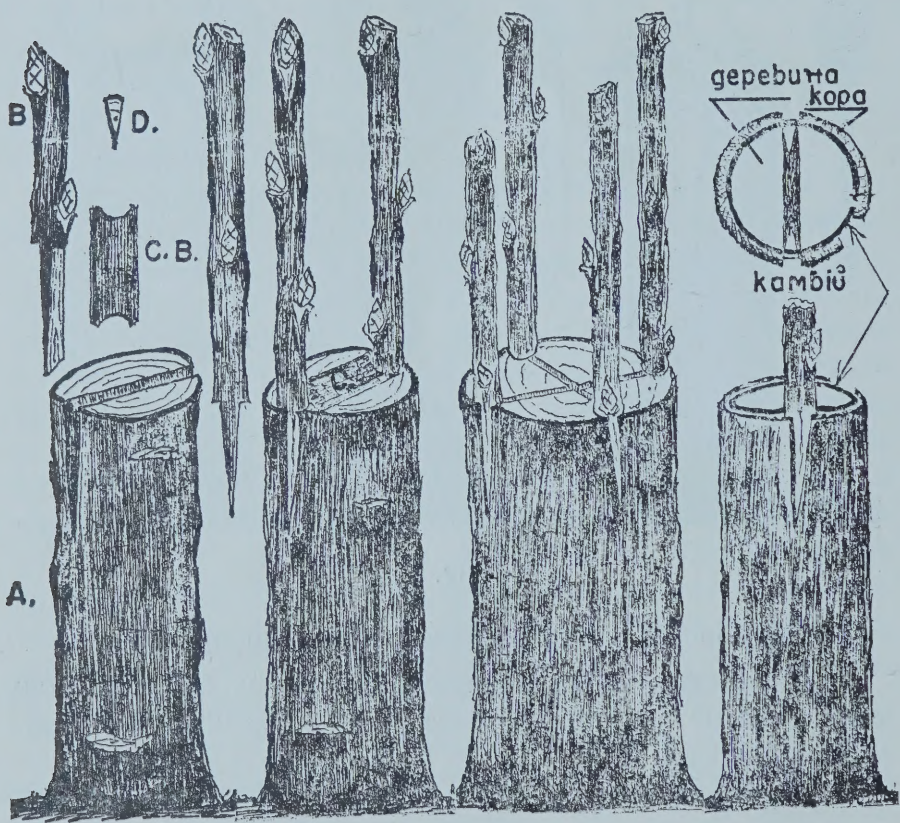

Рис. 2.

Цей спосіб добрий для щеплення сливок на молодих підщепах грубости олівця — або малого пальця.

Відносно клейної тасьми в мойому трирічному досвіді вона дала дуже добрі висліди. Робота нею йде багато скорше та легше, а також коштує менше.

Городнича масть

830 грамів живиці Resin,
10 грамів соснового тару — Pine Tar,
30 грамів баранячого лою,
30 грамів пересіяного дерев. попелу,
10 грамів бджоляного воску.

Все це розтопити, добре вимішати. Коли маса остигне до теплоти тіла, додати 90 грамів спирту 90°.

До гарячої маси спирту не вливати, бо все це „втече" з посуду, так як втікає кип'яче молоко. При цьому можна зазнати важкого попарення.

Не можна цього робити при відкритому вогні.

Цей перепис з старого краю. Так виготовлена масть є довгий час рідка.

Є інші переписи, подаю за підручником — Plant Propagation. Resin 5 lbs., Beewax ¾ lb. Raw linseed oil ½ pt. Lampblack 1 oz. Fish glue 1½ oz.

Цю масть треба стало підігрівати.

III

БРУНЬКУВАННЯ АБО ОЧКУВАННЯ

(Ілюстрації: рис. 3 і 4)

Робимо це літом, в місяцях липні, серпні та вересні.

Відриваємо листок з цьогорічного приросту, надавлюємо бруньку нігтем, і коли вона під нігтем розлізеться — це знак, що вона ще молода. Коли одначе не розлізеться, і ми вичуваємо її під нігтем — це доказ зрілости бруньки.

Для підщепу повинні бути сіянці — тонкі, як олівець та не грубші малого жіночого пальця. На висоті 3-4 центиметрів (2"-3") гострим ножем натинаємо букву „т" або хрест (рис. h), а тоді зітнім вершок гілки з дерева того сорту, який хочемо мати (рис. „a"). Обітнім оба кінці „у" (рис. „a"), залишім тільки спиники листків, а тоді повернім гілку грубшим кінцем вгору (рис, „c"). Гострим, як бритва, ножиком здіймім бруньку (рис. „d", „e", „f", „g"). При цьому уважаймо, щоб стята часть деревини була грубости паперу (рис. „g"). Відхилім кору (рис. „i") та впровадьмо бруньку під кору (рис. „j"). Вкладім досить глибоко (рис. „k") та відітнім вистаючий кінець (рис. „l").

Для обв'язання вживається тонку ґумову тасьму або пальмове лико. Я вживаю (так як для кожухування) клейну

тасьму (Masking tape). При обв'язуванні пам'ятаймо, що брунька (BUD) мусить бути вільна, не закрита (рис. „m").

По двох тижнях, приблизно, спиник листка повинен

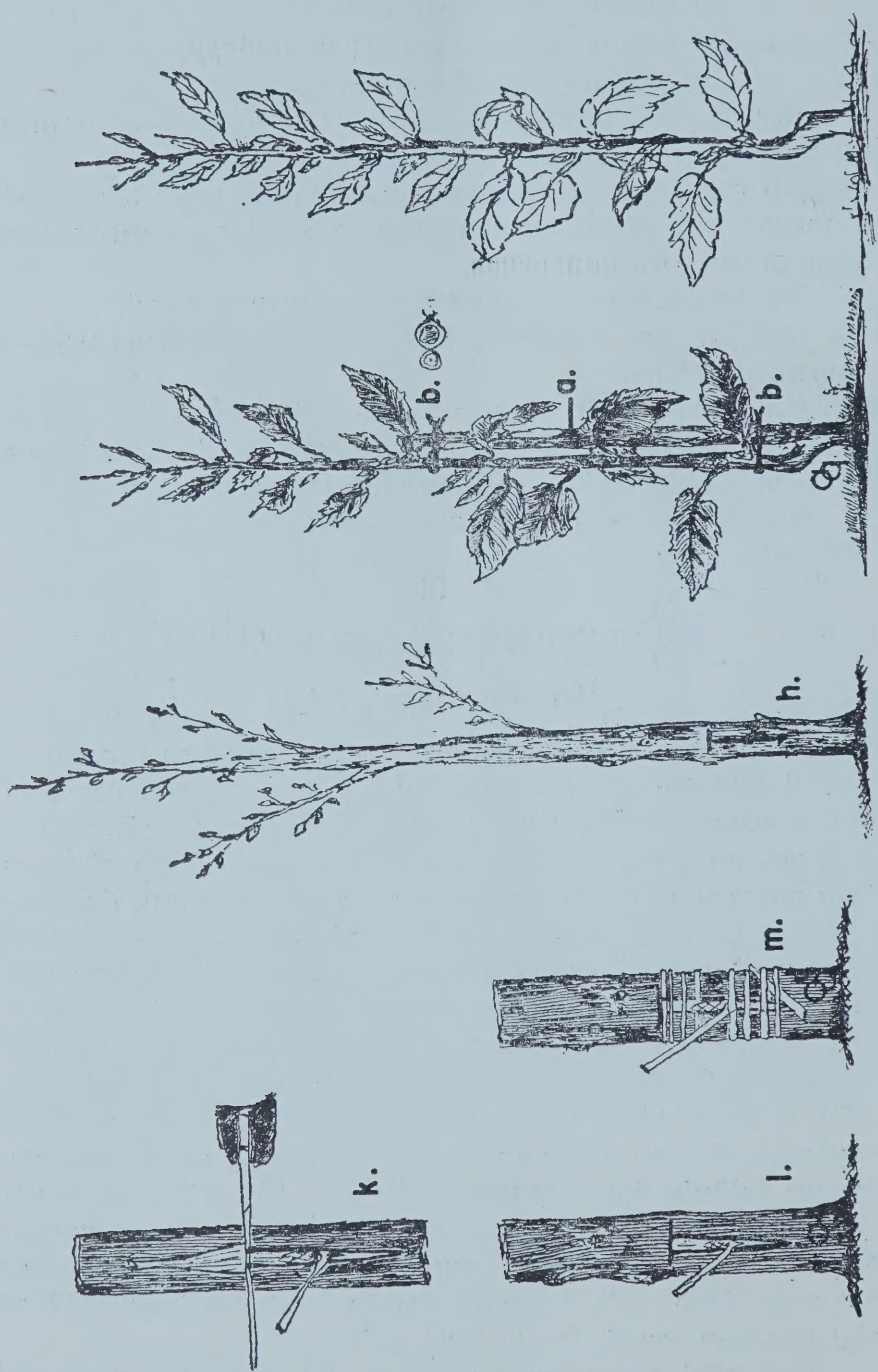

Рис. 3.

відпасти, або коли його легенько торкнути, він відпаде. Це доказ, що брунька принялась. Коли він засох та держиться сильно, це вказує, що брунька завмерла. Тоді треба покласти нову бруньку в новий розріз.

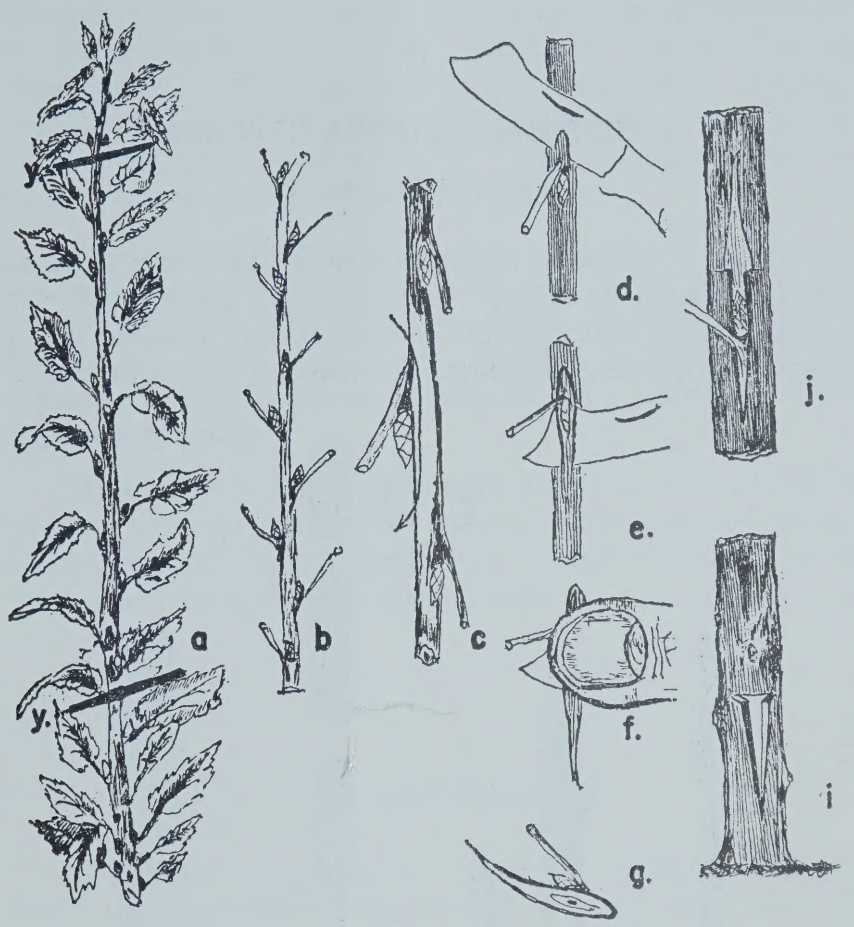

Рис. 4.

Зів'ялі бруньки приймаються дуже важко. Найкраще вживати свіжі безпосередньо по зрізанні з дерева. Це все, що треба зробити в цьому році.

В наступному році стинаємо підщеп на висоті 10-12 цм. (6"-8"), зіструґуємо кору або усуваємо тільки бруньки, щоб вони не виросли та не заглушили шляхетної вруньки. До цього стовбурця прив'язуємо нову гілку „b"-„b". В'яжемо у формі вісімки, як показано на рисунку з боку. Однорічний

приріст у деяких сортів виростає до 1½ метра (від 5 до 6 стіп).

За два роки після очкування стовбурець стинаємо, що показує кінцевий рисунок. Рану можемо замастити, але це не конечне.

IV

ЩЕПЛЕННЯ: „СПЛЯЧА БРУНЬКА"

(Ілюстрація: рис. 5)

Деякі бруньки не принялись та й пізно вже закладати другі, бо кора не відстає; це буває під кінець літа. Отже закладаємо бруньку іншим способом, що показує нам рисунок. Дехто зве це сплячою брунькою (Yohn's Buding).

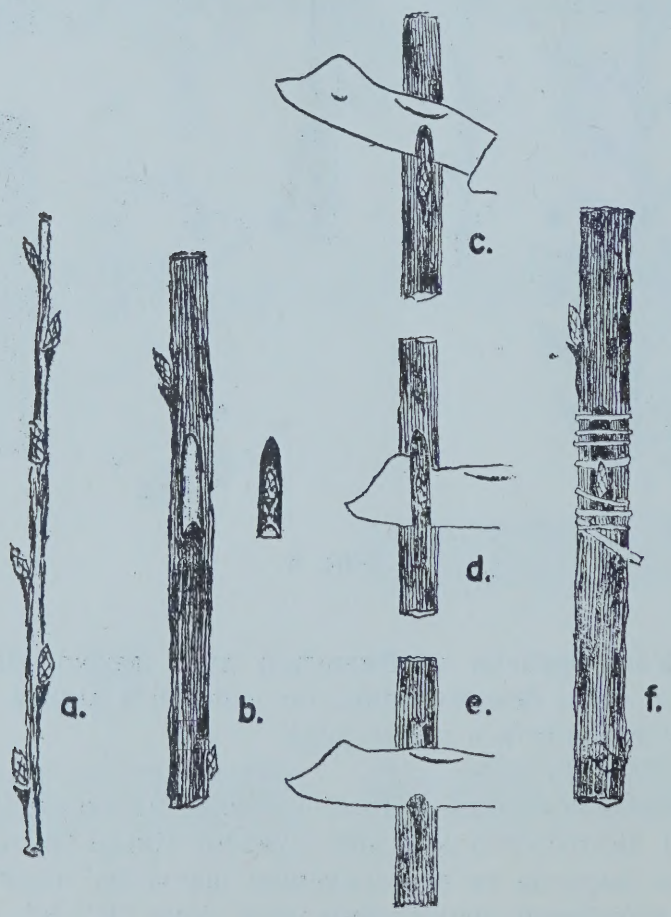

Рис. 5.

При попередному способі бруньку здіймали ми від низу, при цьому способі робимо це від гори, c. d. e.

На підщепі b. робимо такий самий надріз, щоб знята брунька його закрила. Надріз не мусить бути роблений на бруньці підщепу. Він може бути на будь-якому місці кори, по можности якнайнижче при землі, щоб бруньку на зиму було вигідно прикрити землею. Це охоронить її від висохнення та морозу. Весною треба землю відгорнути. При обв'язуванні лишаємо свобідною, як показує буква f, так само як при попередньому способі щеплення.

Якщо підщеп буде дещо грубший і важко буде на ньому зробити наріз такий вузький, щоб знята брунька його вповні закрила, тоді треба, щоб низ бруньки та один бік щільно покривались з корою підщепу. Замазка цілої рани, а навіть і самої бруньки, є конечна. Для цього є потрібна городнича масть.

Цим способом дістаємо дуже добрі висліди при брунькуванні вишень. Можна це робити також ранньою весною. Цього способу вживається при ушляхетнюванню троянд (Rose) в теплицях (Greenhouse) зимою.

„ЖЕЛАЮЩІ"

До одного з колхозів в Україні приїхав з Московщини новоназначений голова. Після цілоденної праці колхозники мусіли вистроїтися в ряд, а новий голова прийшов і питає:

— Ну-ка, товариші, хто є желающий (бажаючий) добровільно цілу ніч наднормово для родіни в полі попрацювати?

Колхозники всі мовчали.

Тоді голова підходить до вистроєних в ряд колхозників і в кожного другого з них тикає польцем:

— Ти желающий, ти желающий, ти желающий, ти, ти і ти...

А після цього він скомандував:

— Желающі, шаґ вперьод! (Бажаючі, крок вперед!)

Гр. Бойчук

ЗВІРЯТА ВІЩУЮТЬ

Великим приятелем людини є звірятко — пес. Він завжди добрий до свого властителя, а особливо до дітей. Він не знає гніву, а в багатьох випадках він є добрим слугою, оборонцем, а також і віщуном.

Багато літ тому назад ми дістали малого песика і подарували внукам, які жили у місті Вінніпеґу. Діти навчили його багато дечого робити: відчиняти й зачиняти двери, лягати, вітатися лапкою, ходити на задніх ногах, і таке інше, і так він був прив'язаний до дітей, що як лиш діти пішли до школи, то він кучив за ними і бігав по місті, шукаючи їх.

З ходом часу діти з батьками перенеслися до малого містечка Росбурн, а песика дали до нас на фарму, а внуки часто до нас приїжджали і бавилися з ним. Не менше був він прив'язаний і до мене. Де я що робив, там він завжди був зо мною. Коли був уже старий, то вже більше перебував коло дому, але два-три рази на день приходив до мене на поле, де я працював, а опісля він вертався додому.

Останніх три роки він почав сумно вити як вдень, так і вночі. Бувало серед ночі або над ранком сяде під вікном і так жалісно заводить, виє, що просто важко було слухати. І хоч би як хто з нас твердо спав, то мусів збудитися від того жалісного виття. А вдень бувало він сяде собі серед подвіря і заводить. Хоч деколи ми сварили його, але це нічого не помагало. Нарешті ми почали думати, що то вже така його натура й поведінка. Хоча ми й знали з переказів, що як пес виє, то буде війна, смерть, або пожежа, — але тоді ми не думали про це.

Останніми часами він захворів і здох. Я закопав його в землю і сказав: „Спи, песику!" З того часу минуло два місяці, і ось одної пізньої ночі, о пів до третьої над ранком, на нашім обійсті постала велика пожежа, що за годину знищила без асекураційного обезпечення десять будинків, фармерську машинерію і великий склад будівельного матеріялу вартости 65.000 долярів.

Звірята віщують!

СТОЛІТТЯ МІСТА ВІННІПЕҐУ
(1873 — 1973)

У 1973 році сповнилося сто років з того часу, як оселя Вінніпеґ була (в 1873 році) заінкорпорована як місто.

На преріях, які охоплюють собою три провінції — Манітобу, Саскачеван і Альберту, Вінніпеґ — столиця Манітоби — є найстаршим містом.

Французький дослідник Канади П'єр Ґотьє 1738 року оснував оселю Форт Руж, що тепер становить частину Вінніпеґу.

У 1880 роках ця місцевість, де тепер знаходиться Вінніпеґ, була ареною суперництва двох торговельних спілок — Норт Вест Компані і Годсон Бей Компані. Норт Вест Компані 1810 року збудувала Форт Ґібралтар (поблизу Форт Руж), а Годсон Бей Компані збудувала Форт Доґлес (на віддаль 1 милі на північ від Форту Ґібралтар). 1821 року обидві ці спілки об'єдналися і спільно збудували Форт Ґеррі.

1870 року Манітоба ввійшла в склад Домініону Канади, а Форт Ґеррі, що тоді був перейменований на Вінніпеґ, став столицею Манітоби.

Індіяни племені к р і називали цю місцевість „він ніпій", що в мові індіян згаданого племені означає т е м н у в о д у.

Перші українські поселення в Канаді постали в двох місцевостях — у Бівер Крік (у 40 милях на схід від Едмонтону, в Алберті) і в Вінніпезі. Вінніпеґ згодом став „столицею" українців Канади.

„ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ"

— Скажіть мені, будь ласка, як розуміти такий вислів: „політична термінологія"? — питає учень учителя.

Учитель подумав і каже:

— Так, це добре питання! Політичну термінологію можна вияснити шляхом такого прикладу: Коли вкраде звичайна людина, то про неї кажуть, що „він украв". Коли директор банку вкраде гроші, то про нього кажуть, що „він допустився дефравдації". А коли міністер фінансів обкраде державну скарбницю, то про нього кажуть, що „він повів невідповідну економічну політику".

ТОЙ, ХТО ВСТАВ ЩЕ РАНІШЕ

Каже мама до синочка:

— Михаську, та вставай! Чого так довго вилігуєшся? Он сусідів син устав раненько, то вже доляра на вулиці знайшов!

А малий Михась каже:

— А той, хто згубив того доляра, мусів певно ще раніше встати!

ЛЮБОВ ПОКРИВАЄ БАГАТО ГРІХІВ

„Кінець же всьому наблизився. Отже, будьте мудрі й пильнуйте в молитвах!

Найперше майте щиру любов один до одного, бо любов покриває багато гріхів!

Будьте гостинні один до одного без нехоті!

Служіть один одному, кожен тим даром, якого отримав, як доморядники всілякої Божої благодаті.

Коли хто говорить, говори, як Божі слова. Коли хто служить, то служи, як від сили, яку дає Бог, щоб Бог прославлявся в усьому Ісусом Христом, що Йому слава та влада на віки вічні, амінь." (1 Петра 4:7-11).

АСЕКУРУЙТЕСЯ

В УКРАЇНСЬКІМ

ТОВАРИСТВІ

ВЗАЇМНА ПОМІЧ

Відділ 37

БРЕНТФОРД, ОНТ.

Ваші гроші

в ваших руках!

ЄДИНА УКРАЇНСЬКА ФІРМА ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ В БРЕНТФОРД, ОНТ.

CONTROL FUEL OIL

8 Waverly St.

Tel. 75922030

СОЛІДНА Й СКОРА ОБСЛУГА.

Іван Піх,

властитель.

Тел.: 416 358-8132
МОТЕЛЬ КАТАРАКТ
3 бльоки від Горзшу Фаллс.
Реґульоване повітря й телевізор
Огрітий пливацький басейн
і басейн для дітей.
Ціни умірковані.
6276 Main Street
NIAGARA FALLS, CANADA
3 min. walk from both Towers

ESSO
Dorchester Esso Service
6909 McLeod Rd.
Niagara Falls, Ont., L2G 3G9
Phone 354-8361.
Сиротюк Іван і Мирослав,
властителі
Ґараж знаходиться
пів милі від водоспаду.

Чому не звидіти Ніяґара Фалс в Канаді?
Якщо так, то рекомендуємо привітний Мотель Контінентал.
Continental Motel
5756 Ferry St.
Tel. (416) 356-2449
Niagara Falls, Canada.
Власники
Михайло й Оксана Бубна

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
і ЧИТАЙТЕ
„УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС"!
ПРИЄДНУЙТЕ
ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!

ПРИВІТАННЯ ВІД

BELL CITY FOUNDRY LTD.

411 West St.

BRANTFORD, ONT.

ЗМІСТ

Стор.

1. Місяцеслов (Календарій) ..... 4—27
2. Церковний устав (скорочений) 28
3. Астрономічний календар 33
4. Церковний календар 34
5. Державні свята 34
6. Роки голодового людовбивства в Україні 1932—1933 35
7. Інспектор Михайло Іванчук, Вінніпеґ — розсадник нових днів 42
8. Петро Сліпчук, Сміх добра й чистоти. (У 100-річчя смерти С. Руданського) 53
9. Степан Руданський, Козак і король 58
10. Степан Руданський, Гей, бики! 59
11. Д-р В. Ю. Кисілевський, Карнавал на Сенькові 61
12. Д-р М. Мандрика, Концепція нації 64
13. Зоя Когут, Промова 73
14. Зоя Когут, Не ми 75
15. Д-р В. Ю. Кисілевський, Біографічний словник перших українських поселенців Манітоби 76
16. Петро Гуменюк, Корінці Сенеки в економії українців-піонерів 80
16. Микола Залозецький, Д-р Лев Бачинський 83
17. Dr. I. Hlynka, What's Wrong with the Official Languages Act 97
18. Інсп. М. Іванчук, Два млини 105
19. Михайло Григор, Нерозв'язана проблема українського питання в Польщі 107
20. Проф. Андрій Яковлів, Історичні традиції української державности 132
21. J. F. Palamarchuk, Philosophical Aspect of Ecological and Economic Values 144
22. Інженер-аґроном О. Ґудзяк, У хаті й на городі 147
23. Гр. Бойчук, Звірята віщують 156

ПОЯСНЕННЯ ДО ІЛЮСТРАЦІЇ НА ОБКЛАДИНЦІ

Світлина на лицевій стороні обкладинки — це знимка з фронтової частини (від вулиці Мейн) того будинку, який Видавнича Спілка „Тризуб" 1973 року купила для поширення приміщень видавництва в Вінніпезі. Новонабутий будинок знаходиться на розі вулиць Мейн і Даффрин.

Цей будинок є частиною масиву цілости тієї будівлі, в якій знаходяться початкові приміщення Видавничої Спілки „Тризуб".

A49757

КОРДОНИ ПАДУТЬ — Іван Смолій. Повість з подій в Україні у другій світовій війні. Стор. 160. Ціна $1.50

КАРМЕЛЮК — М. П. Старицький. Історичний роман в 3-ох томах. Стор. 661. Ціна $5.00

КАНАДІЙСЬКІ МІСЦЕВІ НАЗВИ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ. — Ярослав Рудницький. Стор. 88. Ціна $2.00

КВІТИ — Ф. Онуфрійчук. Наукова праця про квіти. Ст. 103. Ціна $1.00

КНЯЖА СЛАВА — Антін Лотоцький. Історичне оповідання. Видано спеціяльно для шкільного читання. Стор. 235. Ціна $2.50

КОРОТКА ІСТОРІЯ КОЗАЧЧИНИ — Володимир Антонович. Про козацькі часи на Україні. Стор. 232. Формат кишенковий. Ціна $2.00

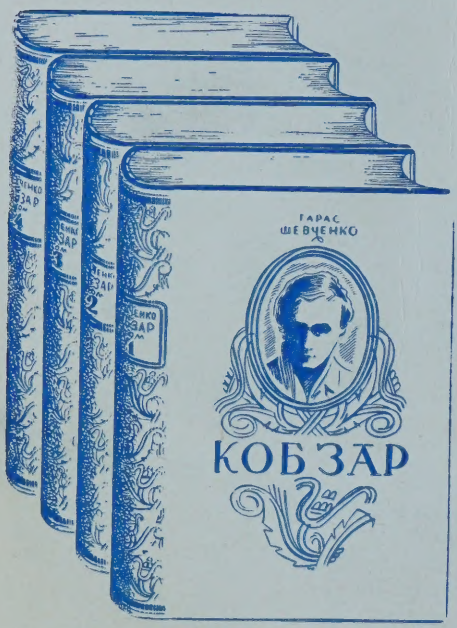

КОБЗАР — У 4-ох томах. Проф. Леоніда Білецького. Разом має майже 2,000 стор. Багато малюнків поета і кольорові картини. Полотняна оправа. Ціна $30.00

КОБЗАР — з поясненнями і примітками д-ра Василя Сімовича. Видання люксусове в полотняній оправі. Стор. 431. Ціна $9.50

КОБЗАР — Повне видання творів Т. Шевченка, за редакцією Павла Зайцева. 14 томів, поезія, проза, статті, пояснення. Ціна $75.00

КОБЗА ТА КОБЗАРІ — Василь Ємець. З бібліографічним додатком З. Кузелі. Стор. 111. Ціна $1.25

КОБЗА І БАНДУРА — Павло Конопленко-Запорожець. Нариси про кобзарське мистецтво, про думи і пісні. Стор. 168. Ціна $3.00

ЛІКИ ПІД НОГАМИ — Юрій Липа. Про лічниці зела. Ілюстрована. Стор. 111. Ціна $2.00

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В КАНАДІ — Ольга Войценко. Том І-ий. — Стор. 295, піонерська доба — 1874—1918. Том ІІ-ий — доба росту й диференціяції. 1919—1924, Стор. 393. Том. ІІІ-ий — доба росту й диференціяції. 1925—1929. Стор. 307. Том IV-ий — доба росту й диференціяції: роки 1930—1939. Стор. 477. Ціна за 5 томів в твердій полотняній оправі $30.00

НОВЕЛІ — С. Васильченко. 15 оповідань. Стор. 128. Ціна $1.25

НАША НЕ СВОЯ ЗЕМЛЯ — Людмила Коваленко. Трилогія. Том І. „Степові обрії". З життя населення частини України над Азовським морем. Стор. 226. Ціна $2.25

Том ІІ. „Прорість". Про нове покоління — діти перших героїв повісти. Стор. 256. Ціна $2.85

Том ІІІ. „Її окрадену збудили". Про українську революцію, про новіші часи, нову владу на „нашій не своїй землі". Стор. 240. Ціна $2.75